

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLARIN ANNE
BABALARININ BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİNİN
EVLİLİK UYUMUNA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Ocak, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLARIN ANNE
BABALARININ BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİNİN
EVLİLİK UYUMUNA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ
(Y1712.270017)

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Engin EKER

Ocak, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.270017 numaralı öğrencisi Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ'ın “**ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLARIN ANNE-BABALARININ BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİNİN EVLİLİK UYUMUNA ETKİSİNİN İNCELENMESİ**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.12.2019 tarihli ve 2019/03 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 07.01.2020 tarihinde kabul edilmiştir.

Unvan

Adı Soyadı

Üniversite

İmza

ASIL ÜYELER

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Engin EKER	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Prof. Dr.	Cebrail KISA	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Kadriye Esin CANTEZ	İstanbul Kent Üniversitesi

YEDEK ÜYELER

1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Derya DENİZ	İstanbul Kültür Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların Anne Babalarının Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Evlilik Uyumuna Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (.../.../....).

Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ

ÖNSÖZ

Mevcut çalışmada bilgi ve deneyimini esirgemeyen, çalışmam boyunca bana güvenerek beni destekleyen, özgürce çalışmama fırsat tanıyan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Engin Eker'e,

Her ihtiyaç hissettiğimde mesleki tecrübe ve bilgisini benimle paylaşan, veri toplama ve ölçekleri uygulama aşamasında desteğini esirgemeyen, dokunduğu her çocuk için şans olduğunu düşündüğüm canım arkadaşım Klinik Psikolog Meryem İntaş'a, Kendi zorlu çalışma temposu içinde bile tezim boyunca ihtiyaç duyduğum dönemlerde benimle bilgi ve düşüncelerini paylaşan sevgili arkadaşım Özlem Kaçkin'a,

Çalışmama gönüllü katılan bütün o özel ve biricik çocukların ailelerine, Kıymetlim olan, bana kitapları sevdiren kocaman yürekli babam İlyas Erdemir'e, hayatım boyunca bana inanmaktan hiç vazgeçmeyen, en büyük şansım ve destekçim annem Nermin Güler Erdemir'e, "iyikilerim" olan kardeşlerim Eren, Süleyman ve Gözde'ye, tezimde benden desteğini esirgemeyen Yücel Aktürk'e,

Son olarak da on altı yıl önce mutlu bir aile olmak için yola beraberce çıktığımız, bu uzun yıllar boyunca benden bir an bile sevgisini ve desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Barış Yeşiltaş'a, bendeki sonsuzluğun anlamı, hayattaki iki mucizem olan oğullarım Yiğit ve Can'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ocak, 2020

Demet ERDEMİR YEŞİLTAS

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
ABSTRACT.....	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Önemi	1
1.2 Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	3
1.3 Sayıtlılar	4
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5 Tanımlar	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Özel Eğitim Kavramı	7
2.1.1 Özel eğitim gereksinimi olan birey	7
2.1.2 Özel eğitime ihtiyaç duyma nedenleri	8
2.1.2.1 Doğum öncesinde ortaya çıkan nedenler	8
2.1.2.2 Doğum sırasında ortaya çıkan nedenler	8
2.1.2.3 Doğum sonrasında ortaya çıkan nedenler	8
2.1.2.4 Kalıtımla ilişkili nedenler	9
2.1.3 Yetersizlik türleri	10
2.1.3.1 Zihinsel yetersizlik	10
2.1.3.2 DSM-5 zihinsel yetersizlik tanı kriterleri.....	11
2.1.3.3 Bedensel yetersizlik	12
2.1.3.4 İşitsel yetersizlik.....	13
2.1.3.5 Otizm spektrum bozukluğu	13
2.1.3.6 DSM-5 otizm tanı kriterleri.....	15
2.2 Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuğa Sahip Ailelerle İlgili Yapılan Araştırmalar	16
2.3 Bilişsel Duygu Düzenleme	18
2.3.1 Duygu düzenleme kavramı	20
2.3.2 Bilişsel duygu düzenleme stratejileri	22
2.3.3 Bilişsel duygu düzenleme ile ilgili yapılan araştırmalar	24
2.4 Evlilik	27
2.4.1 Evlilik uyumu	27
2.4.2 Evlilik uyumunu etkileyen faktörler	30
2.4.3 Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın evlilik uyumuna etkisi	33
2.4.4 Evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar	35
2.4.4.1 Yurt içinde evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar.....	35
2.4.4.2 Yurt dışında evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar.....	39
3. GEREÇ VE YÖNTEM	41

3.1 Araştırmanın Modeli	41
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	41
3.3 Veri Toplama Araçları.....	41
3.3.1 Sosyo – Demografik bilgi formu.....	41
3.3.2 Evlilikte uyum ölçeği (EUÖ)	42
3.3.3 Bilişsel duygu düzenleme ölçeği (BDDÖ).....	42
3.4 Verilerin Toplanması.....	43
3.5 Verilerin İstatiksel Analizi	44
4. BULGULAR	45
4.1 Katılımcılara İlişkin Özellikler	45
4.2 Evlilik Uyumu Ölçeği Sonuçları	49
4.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları	50
4.4 Ortalama Farkları.....	52
4.4.1 Cinsiyete göre ortalama farklılıkları	52
4.4.2 Yaşa göre ortalama farklılıkları.....	53
4.4.3 Eğitim düzeyine göre ortalama farklılıkları	54
4.4.4 Katılımcıların çalışmasına göre ortalama farklılıkları	57
4.4.5 Katılımcıların aylık gelir düzeyine göre ortalama farklılıkları	58
4.4.6 Katılımcıların evlilik sürelerine göre ortalama farklılıkları	59
4.4.7 Katılımcıların aile tipine göre ortalama farklılıkları	62
4.4.8 Katılımcıların çocuk sayısına göre ortalama farklılıkları.....	63
4.4.9 Çocukların özel eğitim alma süresine göre ortalama farklılıkları	64
4.4.10 Destek almaya göre ortalama farklılıkları	66
4.4.11 Çocukların tanılarına göre ortalama farklılıkları.....	67
4.5 Korelasyon Analizi	70
4.6 Regresyon Analizi	72
5. TARTIŞMA	77
5.1 Cinsiyet Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	77
5.2 Yaş Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	78
5.3 Eğitim Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	79
5.4 Çalışma Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?	80
5.5 Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	80
5.6 Evlilik Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	82
5.7 Aile Tipi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyi Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	83
5.8 Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	84

5.9 Özel Eğitim Alma Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	85
5.10 Destek Alma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	86
5.11 Cinsiyet Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	87
5.12 Yaş Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?.....	88
5.13 Eğitim Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	89
5.14 Çalışma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	90
5.15 Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	91
5.16 Evlilik Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	92
5.17 Aile Tipi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	92
5.18 Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	93
5.19 Özel Eğitim Alma Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	94
5.20 Destek Alma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?	95
5.21 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları İle Kullandıkları Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Arasındaki Anlamlı Bir İlişki var Mıdır?	96
5.22 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Çocukların Tanı Grubuna Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?	96
5.23 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları Çocukların Tanı Grubuna Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?....	97
5.24 Ölçekler Arasındaki İlişki	97
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKLAR	103
EKLER.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR

ANOVA	: Analysis of Variance
BDDÖ	: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği
DSM	: Diagnostic and Statistical Manuel of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı)
EUÖ	: Evlilikte Uyum Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PKU	: Fenilketünürü
SPSS	: Statistic Packets For Social Scienes (Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi)
YKB	: Yaygın Gelişimsel Bozukluk

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 : Katılımcıların Cinsiyet, Yaş ve Çalışma Dağılımları.....	45
Çizelge 4.2 : Katılımcıların Cinsiyetine Göre Eğitim Düzeyi Dağılımı.....	46
Çizelge 4.3 : Ailelerin Gelir Düzeyi ve Aile Tipi Dağılımları	46
Çizelge 4.4 : Katılımcıların Nasıl Evlendikleri ve Evlilik Sürelerinin Dağılımı.....	47
Çizelge 4.5 : Özel Eğitim Gereksinimli Çocukların Cinsiyet, Yaş, Engel Türü ve Okul Dağılımları	47
Çizelge 4.6 : Özel Eğitim Gereksinimli Çocukların Aldığı Eğitimin Toplam Süresi ve Ek Eğitim Dağılımı	48
Çizelge 4.7 : Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuklara Bakım Veren Kişi, Bu Kişilerin Aileden Destek Alma ve Alınan Desteğin Düzeylerinin Dağılımı	49
Çizelge 4.8 : Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuğun Aileye Getirdiği Duygu Dağılımları	49
Çizelge 4.9 : Ailede Diğer Engelli Olma Dağılımları	49
Çizelge 4.10 : Evlilik Uyumu Ölçeği Sonuçları	50
Çizelge 4.11 : Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları.....	52
Çizelge 4.12 : Cinsiyete Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	53
Çizelge 4.13 : Yaşa Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	54
Çizelge 4.14 : Eğitim Düzeyine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	56
Çizelge 4.15 : Çalışma Durumuna Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	58
Çizelge 4.16 : Aylık Gelir Düzeyine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	59
Çizelge 4.17 : Evlilik Süresine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	61
Çizelge 4.18 : Aile Tipine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	63
Çizelge 4.19 : Çocuk Sayısına Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	64
Çizelge 4.20 : Özel Eğitim Alma Süresine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	65
Çizelge 4.21 : Destek Almaya Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	67
Çizelge 4.22 : Tanı Grubuna Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark	69
Çizelge 4.23 : Evlilik Uyumu ve Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçekleri Arasındaki İlişki	71

Çizelge 4.24: Özel Eğitim Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Uyumunu Yordayan Değişkenler 73

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİNİN EVLİLİK UYUMUNA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada, özel eğitime gereksinimi olan çocukların anne babalarının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, İstanbul ilinde yaşayan Sultangazi ve Bakırköy ilçesindeki üç rehabilitasyon merkezinde özel eğitim alan çocuğa sahip amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiş ebeveynlerden oluşmuştur. Bu çalışma 188 kadın, 55 erkek toplam 243 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aşamasında örneklem grubuna, Demografik Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Demografik değişkenler ile kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi elde etmek için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA), pearson korelasyon analizi ve doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, demografik değişkenlerden; eğitim durumu aylık gelir düzeyi, aile desteği, çocuk sayısı, evlilik süresi ve aile tipinin evlilik uyumunu yordadığı, cinsiyet, yaş, çalışma durumu, aylık gelir düzeyi, aile tipi, çocuk sayısı, aile desteği ve çocukların tanı grubunda bilişsel duygu düzenleme stratejilerini yordadığı sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, evlilikte uyum ile bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin ilişkili olduğunu göstermiştir. Kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama eğiliminde olan, özel eğitim alan çocuğun sorunlarına odaklanan ve var olan durumu daha az felaketleştiren katılımcıların daha yüksek evlilik uyumuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aynı süreçte, özel gereksinimli çocuğun bakımı konusunda destek alan katılımcıların da evlilik uyumunun yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *özel eğitim, özel eğitim gereksinimli çocuk, bilişsel duygu düzenleme, evlilik uyumu.*

INQUIRING THE AFFECTS OF COGNITIVE EMOTION CONTROL STRATEGIES ON MARRIAGE FOR PARENTS WHO HAVE CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

ABSTRACT

In this research it is intended to examine the affects of cognitive emotion control strategies on marriage for parents who have children with special needs. The research is consisted of purposive sampling selected parents whose children with special needs receive special education in a rehab center in Sultangazi and Bakirkoy, Istanbul. Our study has been carried out with 188 female, 155 male, total 243 participants. During the phase of data collection, demographic information form, cognitive emotion control scale and marital adjustment scale have been applied to the sample group. T-test an one way ANOVA have been used together with Pearson correlation analysis and linear regression analysis in order to examine the relation between the demographic variables and the scales. As a result of collected evidence it is concluded that demographic variables such as educational status, level of income, family support, number of children, marriage span and type of family determine the marital adjustment and demographic variables such as gender, age, job status, level of income, family type, number of children, family support and diagnostic group of the children determine the cognitive emotion control strategies. The collected evidence showed that marital adjustment is correlated with cognitive emotion control strategies. It is proved that participants who intend to accuse themselves and others less, focus on the problems that their child with special needs is facing and dramatising the existing situation less, are the ones who have more harmony in their marriage. During this process it is also determined that participants who receive support about their child's care have more harmony in their marriage.

Keywords: *Child with special education requirements, cognitive emotion control strategy, marital adjustment,*

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Önemi

Tarih boyunca süregelen evlilik kavramı, belirli kurallarla belirlenen ve devlet tarafından desteklenen, toplumun önemli yapı taşlarından biridir. En önemli ilişki şekillerinden biri olan evlilik aile kurumunun temelini oluşturmaktadır.

Aile, birbiri ile bağı olan ve ortak mesuliyetlere sahip bireylerin, bir etkileşim bağıyla oluşturdukları bir yapıdır. Aile üyeleri ise, ortak çatının altında birlikte yaşamlarını devam ettiren, sorumlulukları beraberce çözümlenen, maddi ve manevi kaynakları paylaşan ve duygu bağıyla birbirlerine bağı olan bireylerden oluşmaktadır (Özgüven, 2014).

Literatüre bakıldığında sağlıklı ve mutlu bir evlilik için evliliğin niteliği, evliliğin uyumu ve evliliğin doyumu gibi kavramlarla ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Fışiloğlu (1992)'na göre, aile sorunlarına sebebiyet veren unsurların incelenmesinde, üzerinde önemle durulan faktörlerden birisi olan evlilik uyumu kişilerin aile içi ve aile dışı süreçlerinde belirleyicisidir.

Bu çalışmada incelenen evlilik uyumu güçlü bir aile sisteminin temelini oluşturmaktadır. Evlilikte uyum dediğimizde çiftlerin kendilerini ve aileyi ilgilendiren konularda ortak bir fikre varabildiği, sağlıklı iletişim dili geliştirdikleri ve karşılaştıkları sorunları olumlu bir şekilde çözebilmeleri olarak tanımlanmıştır.

Aile sistemleri yaklaşımı aileyi bir model olarak gören temel yaklaşımdır. Bu yaklaşım modeli; aileyi, anne, baba, çocuklar gibi alt sistemlerin birbirleriyle ve çevresindekilerle sürekli iletişim ve etkileşimde olan aktif bir yapı olarak açıklamaktadır. Sistemik yapı olarak aile, kendisini oluşturan üyelerin ve bu üyelerin tüm niteliklerinin bütününden çok fazlasıdır. Aile sistemleri, öteki sistemlerde olduğu gibi doğal dengeyi sürdürme gayretindedir. Ancak bazı değişkenler, üst sistem olan çevrenin karşılamasıyla ailenin dengesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu değişkenlerden bütün aile bireylerinin dengesi

etkilenir. Aile sisteminin tamamını etkileyen bu faktörler, sadece aile üyelerini bir bir etkilediği gibi aynı zamanda aile üyelerinden birinde ortaya çıkan problemlerden aile sisteminin tamamında etkilemektedir (Bitter ve Corey, 2001, Akt: Şardağ, 2010). Birçok araştırmacı ve uygulayıcı; aileyi, sürekli bir değişim ve yenilik gösteren ve çevreyle denge bulmaya çalışan aktif bir yapı olarak görmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Bu dinamik sistemde her alt sistem başka bir alt sistemi etkilemektedir.

Günümüzde evlilik uyumunun etkilendiği bir takım unsurlarla karşılaşılmaktadır. Yapılan çalışmalarda bu faktörlerden bazılarının; çiftler arasındaki iletişim dilindeki farklılıklar, ekonomik durum, aile yapısı, eşler arası yaş farkı, eğitim durumu ve depresyon gibi evlilik uyumunu etkileyen unsurlar olduğu görülmektedir. Evlilik uyumunu etkileyen başka bir önemli unsur ise kişilerin sahip olduğu çocuk sayısıdır.

Çiftlerin çocuk sahibi olmaları evlilik içi dinamikleri etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Sağlıklı bir çocuğa sahip olmak dahi aile içerisinde bir takım değişim ve alışılması güç durumlar meydana getirirken, özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuğa sahip olmak, aile yaşamındaki süregelen ve alışılan durumları aynı zamanda çiftlerin evliliklerine de olumsuz bir biçimde yansıyabilmektedir (Günsel, 2010).

Bu dinamik sistemde, otizm, bedensel veya ruhsal engellilik gibi özel gereksinime ihtiyaç duyan bir çocuğunun olmasının, ebeveyn aynı zamanda da karı-koca alt sistemini önemli düzeyde etkilediği düşünülmektedir. Bu bağlamda, gelişim açısından farklılık gösteren, özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip olan çiftlerin evlilik ilişkileri, evlilik uyumları ve evlilik uyumlarını etkileyen değişkenler açısından incelenmesinin değerli olabileceği düşünülmektedir (Şardağ, 2010).

Tüm ebeveynler sağlıklı aile ve toplum açısından kabul görececek bir çocuğu olmasını ister. Sağlıklı bir bebeğe sahip olmayı düşünen ebeveynler, doğumu beklerken özel eğitim gereksinimli bir çocukları olduklarını duyduklarında birçok farklı duygu yaşamakta bu nedenle duygusal tepkiler vermektedirler (Ateş, 2016). Özel eğitim ihtiyacı olan çocuğa sahip ailelerde ebeveynlerin aldıkları sorumluluklar çok daha fazladır (Özşenol ve diğ. 2003).

Aile sistemine katılan çocuk, akranlarına göre gelişimsel veya bedensel düzeyde anlamlı bir farklılığa sahip olduğunda hangi tür engel durumu olursa olsun, bu durum aile için travmatik ve stres yaratan bir durumdur. Engelli çocuğu olan aileler ile ilgili yapılan çalışmalarda, engelli çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumunun düşük olduğu, boşanma oranlarının ise yüksek seviyelerde olduğu bulunmuştur (İnce ve Tüfekçi, 2015). Türkiye İstatistik Kurumu (2018)'nin çalışma verilerine göre, evlenme hızı bir önceki yıla oranla %2,9 azalarak devam etmektedir. Aynı dönemdeki boşanma oranı ise bir önceki yıla göre %10,9 yükselmiştir. Dolayısıyla aile sistemi içinde evlilik uyumunu etkileyen dinamiklerin incelenmesi önemlidir.

Evlilik kurumu içerisinde çiftlerin birbiriyle kurdukları duygusal bağ oldukça önemlidir. Bunun yanında çiftlerin deneyimledikleri olumlu ve olumsuz yaşam olayları karşısındaki duygu ve düşüncelerini çözümü ve yönetme becerilerinde uyguladıkları başa çıkma stratejileri de oldukça önemlidir. Garnefski ve arkadaşları (2001), tarafından toplam dokuz adet bilişsel duygu düzenleme stratejisi tanımlanmıştır. Bu stratejiler; kendini suçlama, ruminasyon, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, kabul, olumlu yeniden odaklanma, diğerini suçlama ve felaketleştirmedir.

Literatürde özel eğitim gereksinimi olan çocuk ebeveynlerinin, evlilik uyumu, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile ilgili çalışmalar yer almasına rağmen özel eğitim alan çocuğa sahip çiftlerin evlilik uyumları ile ilgili çalışmaların az olduğu görülmektedir. Aynı zamanda özel eğitim alan çocuğa sahip çiftlerin birçok değişken karşısında başvurdukları bilişsel duygu düzenleme stratejilerini ve bu stratejilerinin evlilik uyumları ile ilişkisini gösteren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmanın daha önce literatürde çalışılmamış olmasının araştırmaya önem katacağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Mevcut çalışma özel eğitime gereksinimi olan çocukların anne babalarının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuyla ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir. “Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları ile

kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Bu yönde aşağıdaki hipotezlere yanıt aranmıştır;

H: 1- Sosyo-demografik değişkenlere göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H: 2- Sosyo-demografik değişkenlere göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H: 3- Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları ile kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki anlamlı bir ilişki vardır.

H: 4- Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejileri çocukların tanı grubuna göre anlamlı bir ilişki vardır.

H: 5- Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları çocukların tanı grubuna göre anlamlı bir ilişki vardır.

1.3 Sayıtlar

Bu araştırmada;

1. Araştırmaya katılan, özel eğitime gereksinimi olan çocukların anne ve babalarının Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeğinde bulunan sorulara doğru ve içten cevapladıkları,
2. Kullanılan ölçeklerin, çalışmada ölçülmesi beklenen değişkenleri ölçer özellikte olduğu,
3. Bilgi toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu,
4. Özel eğitime gereksinimi olan çocukların anne ve babalarının evreni temsil edeceği ve genel görüş ve düşüncelerini tam olarak yansıtacağı varsayılmıştır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma kapsamında işitme yetersizliği, otizm, zihinsel yetersizliği ve bedensel yetersizliği olan çocukların anne ve babaları çalışma kapsamına alınmıştır.

1. Bu araştırma, İstanbul ili sınırları içinde araştırmaya katılmaya gönüllü işitme yetersizliği, otizm, zihinsel ve bedensel yetersizliği olan çocukların anne ve babaları üzerinde yapılmıştır. Katılımcıların belli bireysel unsurlara göre belirlenmemiş olması araştırmanın sınırlı yönünü oluşturmaktadır.

2. Bu araştırma; Demografik Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeğinin tanımladığı maddelerden ibaret olması araştırmanın sınırlı yönünü oluşturmaktadır.

1.5 Tanımlar

Özel eğitim gereksinimi olan çocuklar, farklı birçok nedenden ötürü genel eğitim hizmetlerinde eğitime katılamayan ve yaştaşlarına oranla belirgin düzeyde farklılıklara sahip çocuklardır (Aksoy, 2016).

Özel eğitim, özel gereksinimleri olan kişilerin herhangi gelişim alanlarının birinde destek alması ve eğitim ihtiyaçlarının yerine getirilmesi amacıyla, özel bir süreçle oluşturulan eğitim ortamlarında, uzman eğitimciler tarafından geliştirilen programların uygulandığı süreçtir (Özbey, 2009).

Bilişsel duygu düzenleme stratejileri, duygusal uyarıyı yönetmenin ve başa çıkmanın bilişsel yolu olarak tanımlanmaktadır (Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011).

Evlilik uyumu, eşlerin evlilik ve aileyi içeren konularda ortak düşüncede olabilmesi ve sorunları pozitif yönde çözebilmesidir. Eşler arasındaki doyumun, mutluluğun ve beklentilerin oluşması çiftlerin birbirleriyle uyum içerisinde olmasıyla sağlanır (Erbek ve diğ. 2005)

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Özel Eğitim Kavramı

Çocukluk döneminden itibaren birtakım farklılıkları ve özel gereksinimleri olan kişilere sunulan, üstün özellikleri olan bireylerin becerileri kapsamında becerilerinin en iyi seviyeye ulaşmasını sağlayan, yetersizliğin engele dönüşmemesine etki eden, engelli kişiyi günlük yaşam aktivitelerini bağımsız gerçekleştirebileceği düzeye getirmek, kendi kendine yetecek duruma getirmek, toplum içine bulunmasını, bağımsız ve üretken kişiler olmasını destekleyecek beceriler sunan eğitimidir (Ataman, 2003 akt. Y. Demir, 2008). Özel eğitim kavramı Resmî Gazete'de yayınlanan 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği son haliyle (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360), “özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanmaktadır.

2.1.1 Özel eğitim gereksinimi olan birey

Resmî Gazete'de yer alan 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360) güncel şekliyle özel eğitim gereksinimi olan bireyi “çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey” olarak açıklar. Özel eğitim gereksinimli birey olarak belirtilen kişilerin fiziksel nitelikleri, öğrenme düzeyleri ve öğrenme becerileri, bu çocuklara eğitim verilirken bireye özel eğitim plan ve programlarının hazırlanmasını gerektirecek düzeyde değişiklik gösterebilmektedir (Eripek,2005;akt. Bildirici, 2014).

2.1.2 Özel eğitime ihtiyaç duyma nedenleri

Özel eğitim ihtiyacı duyma nedenleri literatürde yer alan birçok kaynakta çeşitli türlerde başlıklar altında toplanmaktadır (Korkmaz, 2010). Sıklıkla genetik aktarım ile ilgili genetik nedenler; doğum öncesine ait nedenler, doğum esnasında karşılaşılan nedenler ve doğumdan sonraki nedenler başlığında birleşmekle beraber farklı çalışmalarda genetik faktörler doğum öncesine ait nedenler kapsamında açıklanmaktadır.

2.1.2.1 Doğum öncesinde ortaya çıkan nedenler

Annenin gebe olduğu yaş, kan uyuşmazlığı, çoğul gebelikler, sigara, alkol ve uyuşturucu gibi maddeleri kötüye kullanımı, kardiyovasküler hastalıklar, kimyasal ilaçlar, gebelik toksisitesi, preeklemsi, annenin kanama geçirmesi, travmatik problemler, gebelikte annenin yaşadığı kızamıkçık (rubella), frengi, tüberküloz, toksoplazma enfeksiyonu ve yüksek ateşli hastalıklar, annenin birinci trimester döneminde radyasyona maruz kalması, beslenme bozuklukları yaşaması, plasentaya ait anomaliler, abortus çabaları, çocuğun fiziksel ve ya ruhsal yönden engelli olarak dünyaya gelmesine neden olabilmektedir (Saban, 2010).

2.1.2.2 Doğum sırasında ortaya çıkan nedenler

Doğum sırasında yaşanan travma, çocuğun doğumdaki geliş pozisyonu, uzun saatler süren zorlu doğum olayı, doğumda forseps veya vakum gibi araçların yanlış kullanılması, doğum kanalının yapı açısından dar ve küçük olması, özellikle bebeğin doğum kanalında beklenenden fazla kalması, baş ve pelvis uyumsuzluğu, solunum gücü, plasental anomaliler, kordon dolanması, baş gelişinin gecikmesi sonucu makat gelişler, beklenen doğumun erken veya geç gerçekleşmesinden dolayı gebelik süresinden sapmalar engelliliğe sebebiyet vermektedir (Korkmaz, 2016). Aynı zamanda doğumun uzman sağlık personelleri tarafından, uygun olan çevre koşullarında gerçekleşmemesi de anne veya bebeğin kaybına, fiziksel ya da ruhsal açıdan engelli olarak dünyaya gelmesine neden olabilmektedir (Saban, 2010).

2.1.2.3 Doğum sonrasında ortaya çıkan nedenler

Erken doğan ve düşük doğum ağırlığına sahip bebeklerde beyin zarı enfeksiyonları, astım, pnömoni gibi ağır enfeksiyöz hastalıkların yaşanma

ihtimali fazladır. Beyin zarı enfeksiyonları ve meningoanşefalit, hipotiroidizm ve hipoglisemi gibi metabolik hastalıklar, bakteri, virüs, parazit ve mantarlara bağlı olarak ortaya çıkan birçok merkezi sinir sistemi hastalıkları engellilik durumunun ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Ayrıca doğum sonrasında meydana gelen ve travma yaratan trafikte, evde ve işde yaşanan kazalar, savaşlar, doğal afetler, anne-çocuk sağlığı ve aile planlamasındaki noksanlıklar da çocuğun fiziksel veya ruhsal açıdan engelli olmasına neden olabilmektedir (Saban 2010; Karakavak ve Çınar, 2006). Yetersiz beslenme, uygun bir ev ortamının olmaması, uyarıcı eksikliği, gelişimini desteklemek amacıyla çocuğun oynaması ve etrafı deneyimlemesi için çocuğa yeterli şansların sunulmaması, anne çocuk arasında yaşanan ilişkide eksiklik ya da sınırlılıklar gibi kültürel ve sosyal yönden yaşanan aksaklıklar çocuğun zihinsel engelli olmasına sebep olabilmektedir (Saban, 2010).

2.1.2.4 Kalıtımla ilişkili nedenler

Kimi engel türleri kalıtım yoluyla anne-babadan çocuğa aktarılır, genetik kodlar aracılığıyla geçen özellikler nedeniyle ortaya çıkar. Örneğin, fenilketonüri (PKU) zihinsel engellilik türlerinden biridir. Genetik bir bozukluk nedeniyle meydana gelir. Bu durum vücutta fenilalanin maddesinin birikmesi neticesinde beyinde hasar oluşmasına yol açarak erken tanı konulmayan kişilerde; yürüme, oturma gibi motor gelişiminde gecikme veya hiç gelişememe, idrar ve terde kötü koku, dikkat eksikliği, hiperaktivite, havale, zeka geriliği, sinirli ve otistik davranışlara neden olur (Öztürk, 2018). Bu nedenle yeni doğan tüm bebekler fenilketonüri testine tabi tutulur. Bu testin amacı; bu bozukluğun taşıyıcısı olanlara ergenlik çağının bitimine kadar özel bir beslenme uygulanmasını sağlayarak beyinde oluşabilecek zararı ve ortaya çıkacak zihinsel engeli yüksek oranda engellemektedir (Kırcaali-İftar, G. , Editör Eripek, 1998). Anne-babalar için fenilketonüri hastalığını olan çocuğa sahip olmak yıpratıcı ve zordur. Tedavi takibi zor olan bu hastalığa sahip çocukların süreç boyunca, gerekli takviye besinlerinin temini, kısıtlı ve titiz bir diyetin uygulanması ve düzenli kısa aralıklarla kan örneğinin verilmesi gibi bir çok faktörün yönetilmesi ebeveynleri endişelendirmektedir. (Gündüz ve ark.,2015)'nın PKU hastası çocuğa sahip anne-babalar ile yaptığı çalışmada bu anne ve babaların

depresyon ve anksiyete puanlarını sağlıklı çocuğa sahip anne-babalara oranla daha yüksek bulmuştur.

2.1.3 Yetersizlik türleri

2.1.3.1 Zihinsel yetersizlik

Zihinsel Yetersizlik, “18 yaşından önce ortaya çıkan zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde anlamlı sınırlılıklar görülen yetersizlik durumudur” olarak tanımlamıştır (MEB, 2000).

Bireye özel yapılan zeka testi puanında ortalama 70 veya daha düşük bir IQ'nun olması, kişilerarası iletişim, kendi özbakımını ve günlük yaşam aktivitelerini bağımsız yerine getirme, ev hayatı, sosyal ve kişilerarası beceriler, toplumsal yapının sunduğu olanakları uygun seviyede kullanma, kendini tek başına yönetip yönlendirme, okul ve iş ile ilgili işlevsel beceriler, boş zamanların değerlendirilmesi ve yönetilmesi gibi sağlık ve güvenlik alanlarından en az ikisinde, bağlı olduğu kültürel grupta, yaşıyla ilişkili belirlenen sınırın altında olma yetersizlik ya da bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2010).

Amerikan Zihinsel Özürlüler Derneğine göre (AAMD American Association on Mental Deficiency) varolan fonksiyonlardaki ciddi sınırlamaları olan zihinsel engel, zihinsel fonksiyonlarda mühim seviyede ortalama düzeyin altında olma, kişilerarası iletişim, kişisel bakım, ev içi ve sosyal yaşamı, sosyal becerileri, toplumsal yaşama dahil olma, bağımsız karar verme, sağlık, güvenlik, akademik beceri, işlevsellik, boş zamanları kıymetli geçirme ve çalışma yaşamından en az iki alanda sınırlılık göstermesine denir. Aynı zamanda zeka engelinin sıklıkla 18 yaş öncesi görüldüğü de belirtilmektedir. (Anonymous, 1992; akt. Ahmetoğlu, 2004; akt. Aslan, 2010). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği zihinsel yetersizliği olan bireyi zihinsel süreçler açısından ortalamanın iki standart sapma altında farklılığı bulunan, bu nedenle kavramsal, pratik ve sosyal uyum yeteneğinde noksanlığı veya sınırlılığı olan, bu özellikleri 18 yaş öncesi gelişim aşamalarında meydana gelen, özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine gereksinimi olan kişi olarak tanımlanmıştır.

2.1.3.2 DSM-5 zihinsel yetersizlik tanı kriterleri

DSM-5 Tanı kriterleri kitabında “Nörogelişimsel Bozukluklar” başlığı altında yer alan Zihinsel yetersizlik kavramı, “Anlıksal (Entellektüel) Yetersizlik” olarak isimlendirilmiştir. Bir bireye zihinsel yetersizlik tanısı koyulması için bireyin (1) klinik değerlendirme ve geçerli zekâ ölçümleriyle onaylanan akıl yürütme, problem çözme, yargılama, tasarlama, okul ve ya deneyim aracılığıyla öğrenme gibi anlıksal fonksiyonlarda yetersizliklerin olması, (2) bireysel bağımsızlık ve toplumsal gereksinimler için gelişimsel ve toplumsal kültürel ölçüleri karşılayamayla sonuçlanan, uyum işlevselliğinde yetersizliklerin olması ve sürekli destek verilmediği durumlarda bu uyum yetersizliklerinin ev, okul, iş ve toplum gibi değişik çevresel alanlarda bireyin işlevselliğini azaltması, (3) anlıksal ve uyumsal bu yetersizliklerin gelişimsel evre sırasında başlaması kriterlerinden üçünü karşılaması beklenmektedir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde zihinsel yetersizlik; hafif , orta, ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik olmak üzere dört grupta sınıflandırılmıştır.

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: “Zihinsel işlev, kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizlik sebebiyle özel eğitim ve desteklenen eğitim hizmetine sınırlı seviyede gereksinim hisseden bireyleri betimler” (31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360)).

Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: “Zihinsel işlev, kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık sebebiyle temel akademik, günlük yaşam aktiviteleri ve iş ile ilgili becerilerin öğrenilmesinde özel eğitim ve desteklenen eğitim hizmetlerine büyük ölçüde gereksinim hisseden bireyleri ifade eder” (31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R. G. : 28360)).

Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: “Zihinsel işlevler, kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklikler sebebiyle özbakım becerilerinin öğretilmesini de kapsamak üzere hayat boyu süren, hayatın tüm alanlarında tutarlı ve büyük ölçüde özel eğitim ve desteklenen eğitim hizmetlerine gereksinim duyan bireyleri ifade eder” (31.05.2006 tarih ve 26184

sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360)).

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: “Bireyin zihinsel yetersizliğine ek olarak farklı yetersizliklerinin olması sebebiyle özbakım, günlük yaşam aktiviteleri ve temel akademik beceriler kazanamamasından dolayı hayat boyu bakıma ve gözetime gereksinim duyan bireyleri ifade eder” (31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360)).

2.1.3.3 Bedensel yetersizlik

Türkiye'de en son yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bedensel yetersizlik, ortopedik ve serebral palsi olarak tanımlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016 yılında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanında yayınlanan Ortopedik Yetersizlik Süreğen Hastalıklar ve Kaynaştırma Eğitimi isimli eğitim modülüne göre bedensel yetersizlik ortaya çıktığı yere göre üç başlık altında sınıflandırılmıştır. Cerebralpalsy, epilepsi, çocuk felci, spinabifida merkezi sinir sistemi ve kaslardaki yetersizlikler arasında, travmadan dolayı görülen ortopedik yetersizlikler, kol ve bacak noksanlığı, kas hastalığı, kalça çıkıklığı, eklem romatizması, skolyoz iskelet ve kas sistemindeki yetersizlikler arasında yer alırken astım, diyabet, kanser, çölyak, kistikfibrozis, AIDS metabolik ve diğer hastalıklar arasında tanımlanmıştır.

Hastalık, kaza ve genetik problemlerle ilişkili olarak kas, iskelet ve eklemlerin fonksiyonlarını gerçekleştirememesi sonucunda ortaya çıkan hareket ile ilgili noksanlıklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitimine hizmetlerine ihtiyaç duyan birey “Ortopedik yetersizliği olan birey” olarak tanımlanır (31.05.2006) tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G.: 28360). Serebral palsili kişi ise doğum öncesinde, doğum sırasında ya da doğum sonrasında ortaya çıkan beyin hasarının sebep olduğu kas ve sinir sistemi bozukluklarıyla ilişkili motor becerilerde yetersizlik sebebiyle özel eğitim ve destek eğitimine ihtiyaç duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır (31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360)).

2.1.3.4 İşitsel yetersizlik

İşitme yetersizliğine sahip kişi, işitme hassasiyetinin bir kısmının veya tamamının kaybı nedeniyle konuşmayı kazanamama, dili kullanma becerisi ve iletişim alanında yaşadığı zorluklar sebebiyle özel eğitim ve destek eğitime ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır (31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360)). Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Alanında 2016 Yılında yayınladığı İşitme Yetersizliği ve Kaynaştırma Eğitimi isimli modüle göre işitme yetersizliği aşağıdaki gibi bölümlendirilmiştir;

1. İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma

10 -15 dB İşitme probleminin olmadığı normal işitme,

16-25 dB Minimal işitme yitimi,

26-30 dB Hafif aşamada işitme yitimi,

31-50 dB Orta aşamada işitme yitimi,

51-70 dB Orta ileri aşamada işitme yitimi,

71-90 dB İleri aşamada işitme yitimi,

91dB ve üzeri Çok ileri aşamada işitme yitimi,

2. İşitme Engelinin Oluş Zamanına Göre Sınıflandırma

Dil öncesi işitme kaybı, Dil sonrası işime kaybı

3. İşitme Engelinin Oluş Yerine Göre Sınıflandırma

İletim Tip İşitme Kaybı, Duyusal - Sinirsel Tip İşitme Kaybı, Karma Tip İşitme Kaybı, Merkezi Tip İşitme Kaybı, Psikolojik İşitme Kaybı

4. İşitme Engelinin Nedenlerine Göre

5. İşitme Engelinin Süreğenliğine göre

2.1.3.5 Otizm spektrum bozukluğu

Otizm, Yunanca bir kelimedir ve Autos anlamına gelmektedir. Otizm, sosyal iletişimin oluşmasını ve sürdürülmesini önemli derecede sınırlayan gelişimsel bir bozukluktur (Güneş, 2005; akt. Demir, E., 2010). Diğer bir tanıma göre, otizm spektrum bozukluğu, erken yaşam dönemlerinde ortaya çıkan, kişide

sosyal ve iletişim alanında kısıtlılık, sınırlı, yineleyici davranışlar ve aynı şekilde ilgi alanlarının sınırlılığı ile devam eden nörogelişimsel bir bozukluktur (Megep otizm spektrum bozukluğu modülü, 2016). Otizmde meydana gelen organik hasarlar algı bozukluklarına neden olmaktadır. Farklı biçimde algılama, beyinde algıların farklı anlamlandırılması davranışların da olağan düzeyden farklılık göstermesine neden olur. Bu tür semptomlar otizmde sıklıkla görülebilmektedir.

Otizm, sosyal etkileşim ve iletişimde dejenerasyonun bulunduğu; davranışlarda, ilgi alanlarında ve etkinliklerde kısıtlı, tekdüze, basmakalıp ve tekrarlayıcı davranış örüntüsünün olduğu, duyum ve davranış problemleri gibi klinik göstergeleri olan nörobiyolojik temelli bir sendromdur (Korkmaz, 2010).

Otizm kavramı, ilk olarak 1943 yılında Amerikalı Psikiyatrist Leo Kanner aracılığıyla tanımlanmış ve literatürde yer almıştır. Kanner 11 çocuk üzerinde gözlem yapmıştır. Bunun sonucunda da değerlendirdiği aynı kriterleri “Erken Çocukluk Otizmi” olarak tanımlamıştır. Yine yaklaşık 1944 yıllarında Avusturyalı psikiyatrist Hans Asperger de bir grup çocuk üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Gördüğü bazı davranışları tanımlayarak bu davranış topluluğunu “otistik psikopati” biçiminde isimlendirmiştir. Almanca olarak bu tanımlamayı yapan Asperger, çalışmasını savaş döneminde yazdığından uluslararası camiada çok bilinmemiştir. Sonraki dönemlerdeki çalışmalarda Kanner ve Asperger’in tanımladıkları hastalığın aynı olduğu görülmüştür (Özbey, 2009).

Kişilerarası iletişimde sorun yaşanması olarak da belirtilen otizmde, sosyal iletişimin önemli unsuru olan ilişki başlatma ve kurmakta zorlanma durumu ortaya çıkan en temel belirtidir. Otizmlili bireyler büyük çoğunlukla, ihtiyaçları doğrultusunda çevresiyle ilişkiye girerler. Kendilerine seslenildiği zaman bakmayabilir, kucaklama vb. bedensel yakınlık gösterilmek istenildiğinde reddetme davranışı sergileyebilir. İhtiyaç duyduğunda çevresindeki bireylerin elini tutarak arzu ettiği şeyi işaret edebilir. Bu türde kurulan kişilerarası ilişki, aslında gerçek bir kişilerarası ilişkiden ziyade, iletişimi istedikleri amacıyla araç olarak kullanma eğilimindedir.

Otizm spektrum bozukluğu hafif düzeyden ağır düzeye doğru bir seyir izler. İletişime karşılık veren çocuklar hafif düzey seyir gösteren otizm grubunda yer

alırken, iletişimi tamamen reddeden çocuklar ağır düzey seyir gösteren otizm grubuna dahil edilirler (Kulaksızoğlu, 2003).

Otizm, çocuğun yaşamının ilk üç yılı içerisinde, hem iletişim hem de sosyal etkileşim alanında bozulma yaşanması, belirli alanlara ilgi duyma, takıntılı ve yineleyici hareketleri yapması, karşısındakiyle göz temasını hiç ya da çok az kurması gibi farklı özelliklerle görülebilir. Otizmin semptomları çocuktan çocuğa farklılık göstermesi nedeniyle çocukların tanı almasında kullanılan davranışsal özellikler de değişiklik gösterebilir. Kimi çocuk gruplarında takıntılı ve yineleyici davranış örüntüleri daha sıklıkla gözlemlenirken kimi çocuklarda ise sosyal iletişim alanında daha yoğun düzeyde bozukluk veya yetersizlik gözlemlenebilir. Aynı zamanda semptomlar zaman içerisinde değişiklik gösterebilir ve farklılaşabilir. Bireyin gelişim ve patoloji düzeyi göz önüne alınarak uygulanan birey merkezli kaliteli bir eğitim programı ve yaşın ilerlemesiyle çoğu davranış değişebilir, gelişebilir ya da yoğunluğu azalabilir (Özbey, 2012). Otizmlili bireylerde, sendromun ağırlık düzeyi; çocuklarda ki zeka seviyeleri ve dil alanında yaşadığı problemlerinin düzeyiyle yakından ilişkilidir. Çocuklarda görülen semptomların tamamı tanımlanamayabilir veya aynı dönemde görülemeyebilir. Ağır otizm düzeyinde, belirti ve bulguların oldukça şiddetli olması nedeniyle bu gruba daha kolay tanı konur. Ancak hafif düzeyde belirti ve bulguları gösteren veya atipik grubunda yer alan bireylerde otizmi saptamak ve tanı koymak zor olabilmektedir (Korkmaz, 2010). Çocuklarda genel olarak 2-3 yaşından önce otizm tanısı konulamamaktadır. Bu nedenle erken gelişim dönemlerindeki iletişim becerileri, çoğunlukla otizm açısından önemli bir semptom belirtisi olarak görülmektedir (Ege, 2006). Otizmde sıkça rastlanan belirtilerden biri konuşmaya hiç başlanmaması ve yapılan konuşmanın da iletişim amaçlı olmamasıdır. Normal sınırlarda gelişimi olan çocuklarda var olan konuşma evreleri bu otizmlili çocuklarda ya çok az görülebilir ya da hiç görülmeyebilir. Ayrıca kimi çocuklarda belli bir döneme kadar konuşma olağan düzeyde seyrederken sonraki dönemlerde konuşmanın kesilmesi ve öğrenilen kelimelerin unutulduğu görülebilir (Özbey, 2009).

2.1.3.6 DSM-5 otizm tanı kriterleri

Otizm, DSM-5 tanı kriterleri kitabında "Nörogelişimsel Bozukluklar" başlığı altında sınıflandırılarak, "Otizm Kapsamında Bozukluk" olarak tanımlanmıştır.

DSM 5 tanı kriterleri olarak ilgilerini, duygularını paylaşamama, toplumsal etkileşim başlatamama veya etkileşime girememe, sözel ve sözel olmayan tümleşik iletişimde görülen yetersizlik, beden dili ve göz iletişimde olağandışılık, el ve kol hareketlerini anlama veya kullanma yetersizlikleri, farklı toplumsal ortamlara göre davranışlarını ayarlama güçlüğü, arkadaşlık kurmakta güçlük, akranlarına ilgi göstermemeye kadar değişebilen aralıkta ilişki kurma, sürdürme ve ilişkileri anlama yetersizliklerini kapsayan toplumsal iletişim ve etkileşimde görülen eksiklikler; tekrarlayıcı motor davranışlar, nesne kullanımı veya konuşma, değişikliklere karşı aşırı bir biçimde sıkıntı yaşama, aynılık konusunda direnç gösterme, yoğunluğu ve odağı olağandışı olan aşırı kısıtlı ve değişken olmayan ilgi alanları, duyuşal girdilere az düzeyde ya da çok yüksek tepkiler vermek (bazı seslere veya dokulara ters tepkiler vermek, nesnelere aşırı koklama veya aşırı dokunma) belirtilerinden en az ikisinin görülmesi, bu belirtilerin erken gelişim döneminde başlaması ve toplumsal işle ilgili veya diğer önemli alanlarda klinik açıdan belirgin bozulmaya sebep olması ve bu bozuklukların zihinsel yetersizlik veya genel gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamaması olarak tanımlanmıştır. Zihinsel yetersizlik ve otizm kapsamında bozukluklar çoğunlukla bir arada görülür ama eş tanı konabilmesi için toplumsal iletişimin, genel gelişim düzeyinin altında yer alması gerekmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği).

2.2 Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuğa Sahip Ailelerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Van Riper, Ryff ve Priadham (1992) Down Sendromlu çocuğa sahip aileler ile engeli olmayan çocuğa sahip aileleri ailesel işlevler açısından değerlendirmiştir. Bu grupların karşılaştırılmasının sonucunda ailesel işlevleri gerçekleştirme açısından aralarında önemli düzeyde farklılığa raslanmadığı, Down Sendromlu çocuğa sahip ailelerin de diğer gruptaki aileler gibi yılmaz oldukları aynı zamanda da iyi biçimde işlevlerini gerçekleştirdiklerini belirlemiştir. (Van Riper, Ryff ve Pridham, 1992).

Anne ve babaların yılmazlığına etki eden tutum ve başa çıkma stratejileri, var oldukları toplumun bütün yapısından etkilenmektedir. Li-Tsang, Yau ve Yuen (2001) gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan eşlerin, bu süreci iyi bir

biçimde yönetmelerini sağlayan tutum ve davranışlarının, başa çıkma stratejilerinin, kültürel ve sosyo-ekonomik unsurların neler olduğu üzerine bir araştırma yapmışlardır. Yaptıkları çalışmanın neticesinde gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne ve babaların pozitif, kendine güvenli, sosyal, çocuklarını olduğu gibi kabul eden, çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik bilgi ve kaynakları aramaya ve bulmaya istekli, eğitim düzeyi yüksek, çocuklarının haklarını aramada aktif rol alan, günlük yaşam olaylarına dair daha pozitif tutumlar gösteren, geçmişe odaklanmaktan ve geleceğe yönelik kaygılanmaktan ziyade ana odaklanan, güçlü sorumluluk duygularına sahip, yardım beklemektense etkili bir biçimde yardım aramak gerektiğini düşünen ve bunu davranışa dönüştüren, hızlıca çocukları için lazım olan bilgi ve kaynakları ve uzman yardımını izleyen, eşlerin birbirlerine destek olduğu güçlü karı-koca ilişkilerine sahip anne-babalar oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda anne-babaların kabul oranı ile çocukların engel durumu oranı arasındaki korelasyonun oldukça düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir (Bayraklı, 2010).

Gardner ve Harmon (2002) çocuğu zihinsel engelle sahip annelerle yaptığı görüşmeler neticesinde annelerin yılmaz olmalarını destekleyen nitelikleri saptamıştır. Bunlar arasında çocukluk çağında annelerin en önemli dört temel ihtiyaçları olan sevilme, ait olma, onaylanma ve saygı duyulma ihtiyaçlarının aileleri tarafından görülüp karşılanmasıyla hayata dair pozitif ve iyimser bakış açısı geliştirilmeleri, üzüntü ve güçsüzlük duygularıyla kabul etmeye yönelik bir süreç yaşama, eş yardımı, karar verip sonrasında uygulama potansiyeline sahip olma, organize bir şekilde ilerlemek, sosyal desteklerden faydalanmak, bardağın dolu tarafını görmeye çalışmak, kendisini bir birey olarak önemseme ve kendine zaman ayırma, ailedeki diğer bireylerinin gereksinimlerini karşılama, duruma olumlu anlamlar yükleme yer almaktadır (Bayraklı, 2010).

Heiman (2002), zihinsel ve bedensel engelli olan veya öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların anne-babalarıyla yaptığı bir çalışmada, bu anne ve babalarda duruma karşı mücadele etme gücünün nasıl gerçekleştiği sorusunun cevabını aramış ve bu doğrultuda çalışma yapmıştır. Bu nedenle anne babalara ailenin engeli olan çocuğun doğumuna dair tepkilerini, şimdiki zamanla ilgili endişelerini ve yardım kaynaklarını ve geleceğe dair istek ve düşüncelerini belirlemek amaçlı sorular görüşme aracılığıyla yöneltmiştir. Araştırma

sonucunda a) aile, arkadaşlar ve uzman kişilerle açık bir iletişimle görüşerek danışma, b) anneye babanın arasında birbirlerini güçlendirmeye ve desteklemeye yönelik pozitif bir ilişki kurmak, c) aile bireylerine dair etkin bir biçimde süren eğitim, tedavi ve psikolojik yardım sağlamak, d) çocuklar, aile ilişkileri ve engellilik düzeyleri ile başa çıkabilmeye dair pozitif anne-babalık hislerini duymak olarak tanımlanmıştır. Eşlerin çoğunluğu bu olumlu hisleri sevgi, kabul etme, tatmin olma, pozitif düşünme ve güçlü olma anne-babaların yılmaz bir şekilde davranmalarına kaynaklık eden unsurlar olarak tanımlanmıştır. Diğer bir deyişle engelli bir çocuğa sahip olmanın neden olduğu hem maddi hem de manevi zorluklar ve aile içi yaşanan problemlere rağmen ailelerin buna yılmaz ve güçlü bir biçimde tepki gösterdikleri görülmektedir (Heiman, 2002). Türkan (2017), işitme engeli olan çocuğa sahip anneler ile yaptığı çalışmada annenin stres düzeyi oranı fazlalaştıkça çift uyumu ve çift doyumunun azaldığını, ailelerin çocuğu ile etkileşimi bozuldukça sevgi gösterme ve çift bağlılığında da azalma olduğunu ve annelerin stres düzeyi arttıkça çocukta davranım problemlerinde arttığını belirtmiştir. Altıntaş-Bıçakçı ve Eker (2019)'in hafif mental retarte çocuklara sahip ebeveynlerle yaptıkları çalışmada anne ve babaların aynı yoğunlukta yas tepkileri verdiklerini, ebeveynlerin evlilik sayısı arttıkça aldıkları yas puanının da arttığını, 51 yaş üstüne sahip annelerin diğer yaş grubundaki annelere göre daha fazla davranışsal yas tepkileri verdikleri, annelerden öğrenim durumu yüksek olan grubunun, babalardan ise okumaz yazmaz ve lisanüstü grubun daha yüksek duygusal yas tepkileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. Atılgan ve Kolburan (2019) otizmlili çocuğu olan anneler ile otizmlili çocuğa sahip olamayan annelerin depresyon ve depreyon düzeylerini başa çıkma stratejileri açısından incelemişlerdir. İki grubun karşılaştırılmasının sonucunda otizmlili çocuğu olan annelerin depresyon düzeylerinin diğer gruba göre yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

2.3 Bilişsel Duygu Düzenleme

Latice'de duygular, “motus anima”, “bireyi harekete geçiren ruh” diye ifade edilmiştir (Baltaş, 2006). İngilizce sözlüğü olan Oxford'da duygu, “herhangi bir tutku çalkantısı ya da devinimi, his, zihin, herhangi bir şiddetli veya uyarılmış

zihinsel durum” şeklinde tanımlanmaktadır. Duygu kavramını Goleman bir his ve bu hisse dair olan belli düşünce, psikolojik ve biyolojik durum ve eylem eğilimi olarak tanımlar (Goleman, 1999). Birçok araştırmacı temel duygu kümelerinin varlığını öne sürmekte ve bu duygu kümelerinin bazı öğelerini şöyle tanımlamaktadır:

Korku: Huzursuz hissetme, sinirli olma, hayret, keder, kuruntulu, kaygılı, şüpheli, çekingen olma, ürkme, dehşete kapılma, uyanıklık, vicdan azabı bu kümede yer alır. Korku olağan düzeyin üzerine çıktığında ise panik ve fobi benzeri patolojiler meydana gelmektedir.

Üzüntü: Neşesiz olma, kederlilik, acı hissetme, melankolik olma, umutsuz hissetme, yalnızlık hissetme, sıkıntılı olma ve kendi kendine acımaktır . Üzüntü olağan düzeyin üzerine çıktığında ise şiddetli depresyon benzeri patolojiler meydana gelmektedir.

Öfke: Gazap, hiddetli olma, kızmak, tükenmek, sinirlenmek, içerlemek, hakarete bulunmak, kin duymak, düşmanca hisler, alıngan olmaktır. Öfke olağan düzeyin üzerine çıktığında ise şiddet ve nefret benzeri patolojiler meydana gelmektedir.

Sevgi: Güven duymak, sadakatli olmak, dostça hisler, muhabbette olmak, hayran olma, iyi olmak, kabul görmek, tutkulu olmaktır. Sevgi olağan düzeyin üzerine çıktığında ise aşırı ilgi isteği ve benzeri patolojiler meydana gelmektedir.

Zevk: Sevinç ve mutluluk hissetmek, rahatlamak, coşmak, eğlenmek, tatmin olmak, gurur duymak, heyecanlanmak, zinde olmak, haz hissetmek, vecd hali, kendinden geçmektir. Zevk olağan düzeyin üzerine çıktığında ise mâni benzeri patolojiler meydana gelmektedir.

Utanç: Küçük düşmek, hayal kırıklığı, pişmanlık, üzölmek, mahcup hissetmek, suçlu hissetmek, çileli olmaktır.

İğrenme: Küçümsemek, tiksirmek, nefret etmek, hor görmek, aşağılamak, itici bulmak

Şaşkınlık: Hayret etmek, afallamak, şok olmak, merak etmek (Goleman, 1999).

İnsanın yapısında hem olumlu hem de olumsuz duygular beraber yer alır. Olumlu duygular; mutluluk, kabul ve güven hissi, iyimserlik, umut, estetik duygusu, sevgi hissi, merhamet ve şefkat duyma, adalet, mesuliyet, tutku, sonsuzluk hissi, coşku, tatmin, sabır ve vefadır. Kaygılanma, öfkelenme, aşığılama, hor görme, korku, kıskançlık, kibir, hayal kırıklığı, ben merkezilik, üstün görme, kindarlık, gurur, şüphelenme, suçluluk, nefret, keder, utanç ve üzüntü ise olumsuz duygulardır (Tarhan, 2009). İnsanın doğasını duygulardan ve duyguların yansıttığı güçten ayırıştırarak anlamlandırmaya çabalamak büyük bir yanıştır. Bunun nedeni aldığımız kararları ve davranış şeklimizi çoğunlukla duygularımız biçimlendirir ve bu durum çoğu zaman düşüncelerimize göre çok daha baskın düzeydedir (Goleman, 1999).

2.3.1 Duygu düzenleme kavramı

Duygu kavramı, hakkında ortak görüş birliğine sahip bir kavram olmaması özelliğini günümüzde de korumaktadır. Literatürde duygu kavramını açıklamak için birçok tanıma rastlanmaktadır. Yaygın olarak kullanılan tanıma göre duygu; yaşadığımız deneyimlerle ilişkili olarak ortaya çıkan bedenle ilgili duyular olarak belirtilmektedir (Barbalet, 2006). Duygu kavramını tarif etmeye yönelik öne sürülen tanımlardan en fazla kabul edileni ise duygunun bir his olduğunu ve bu hisse dair düşüncelerin, deneyimlerin, fizyolojik ve davranışsal tepkilerin eğilimi olduğudur.

Duygu düzenleme kavramı ise; bireylerin ne gibi duygulara sahip oldukları ve bu duygulara sahip oldukları durumlarda bu duyguları nasıl yaşadıkları ve nasıl ifade ettiklerini tanımlayan bir süreçtir.

Psikanalitik yaklaşıma göre duygu düzenleme biyolojik dürtüler ile içsel ve dışsal engeller arasındaki çatışmayı göstermektedir. Bu yaklaşımın öncüsü olan Freud duygu düzenleme kavramını negatif duygular ve kaygı düzenleme çerçevesinde ele almıştır. Freud'a göre kaygı egonun gerçekle, id ve süperegö ile ilişkisine göre değişir. Egonun yoğun isteklerle baş edemediği zamanlardaki kaygı türü gerçeğe dayalı kaygı, egonun dürtülerin çıkması durumunda hislerin hayali şekilde yaşanmasıyla oluşan kaygı türü ise id ve süperegö kaynaklı kaygıdır. İleriki zamanlarda gerçeğe dayalı kaygı, kaygı düzenleme amacıyla davranış sınırlandırılrsa bile kaygı uyandıran pozisyonlardan kaçınma tarzında

yaşanmaktadır. İd ve süperego temelli kaygı ise dürtülerin oluşturduğu duyguların hayali kişide fazlaca kaygıya sebep olduğundan ileride bu dürtülerin kısıtlanması biçiminde görülmektedir (Gross, 1999). Kişi kaygıyı düzenleme amaçlı bir çok savunma mekanizmaları kullanır ve çoğu zamanda bunlar bilinç dışındadır. Ayrıca psikanalitik yaklaşımda duygular bireylerin çevresiyle olan etkileşimleri açısından bireyin kendisine yönelik geribildirim vermesi olarak nitelendirilir. Bundan dolayı da bireylerin motivasyon unsurlarında önemli faktörlerdir. Bu faktörlerin sağlıklı bir süreç içerisinde deneyimlenebilmesi güvenli bağlanmanın gerçekleşebilmesine bağlıdır. Özellikle güvenli bağlanmanın gerçekleşebilmesinde çocuk ve anne arasındaki etkileşim önemle vurgulanmaktadır. Anne ile çocuk arasında yaşanan duyguların uyumsuz olması ya da sürekli bir biçimde duygu uyumunun yaşanması çocuğun bağlanma şeklinin güvensiz olmasına sebep olurken aynı zamanda da çocuğun duygusal açıdan yaşadığı deneyimleri sağlıklı bir biçimde organize edememesine sebebiyet vermektedir (Safran, 2014).

Duygu düzenleme bilinçli veya bilinçsiz olarak kontrol edilebilmesinin yanında otomatik veya kontrollü olarak da gerçekleştirilebilir. Başa çıkma kavramı, duyguları iyileştirme, olumlu duyguları teşvik etme ve geliştirme amacıyla yapıldığı zaman duygu düzenlemesi alanına girmektedir (Folkman ve Moskowitz, 2003). Duygu düzenleme; duygu hissinin ortaya çıkma şeklini, büyüklük ve süresini, yoğunluğunu ve ifade edilme tarzlarını etkileyen otomatik ve stratejik ilerleyen yapıdır. Duygu düzenleme kavramıyla ilgili yapılan çalışmalarda bireylerin olumlu ve olumsuz duygularını yalnızca pasif olarak yaşamadığını, genellikle tam aksine duygu durumlarına aktif olarak tepki göstererek bu duyguları değiştirmeye çalıştıkları sonucuna varılmıştır (Joormann ve Stanton, 2016).

Duygusal açıdan uyarıcı nitelikteki bilginin bilişsel yollar aracılığıyla yönetilmesi olan bilişsel duygu düzenleme kavramı aynı zamanda da başa çıkmanın bilişsel yolunu tarif etmede kullanılmaktadır (Garnefski ve Kraaij, 2005). Duygu düzenleme kavramı davranışsal, sosyal ve biyolojik olarak geniş bir yelpazedeki bilinçli ya da bilinçsiz bilişsel ilerlemeler diye de açıklanmaktadır (Garnefski, Teerds, Kraaij, Legerstee, Van den Kommer, 2004).

Bilişsel yaklaşım açısından bireyin duygu, düşünce ve davranış şekilleri bireyin zihninde yer alan bilgi işleme süreçleriyle şekillenmektedir. Bir duygunun deneyimlenme aşamaları ve o duygunun nasıl bir duygu olarak tanımlanacağı bilişsel değerlendirme süreci ile gerçekleşmektedir. Bilişsel ve duygusal süreçler arasındaki işlevsel korelasyon çift yönlüdür. Bu nedenle birbirlerinden farklı düşünülemez ve değerlendirilemez (Lazarus, 1991). Bundan dolayı deneyimlenen duruma dair bilişsel değerlendirme sonuçları aynı anda o duruma dair duyguların ne gibi duygular olacağını da belirler. Aynı zamanda bilişsel süreçler kişilerin karşılaştıkları durumlarla ilgili duygusal tepkilerini de etki yapar. Hem içsel hem de dışsal bir süreç olan duygu düzenleme amaç odaklı oluşturulur (Tompson,1994). Duyguların, düşünce süreciyle düzenlenmesi yaşanan olumsuz ve stresli olaydan sonra bireyin duygularını yönetmesine yardım etmek bireyin iyilik halini yeniden kazanması ve bunu sürdürmesi açısından oldukça büyük önem taşır. Bu nedenle duygu düzenleme ile psikopatoloji kavramlarının birlikte ele alınması günden güne daha fazla önem kazanmaktadır.

2.3.2 Bilişsel duygu düzenleme stratejileri

Bilişsel duygu düzenleme stratejileri, yaşanan deneyimler sonucu meydana gelen duygusal uyarıcıları yönetmenin bilişsel şekli olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri başa çıkmanın bilişsel parçasını oluşturmaktadır. Diğer deyişle bilişsel duygu düzenleme stratejileri karşılaşılan duygusal uyaranlara, bilişsel yolla verilen cevaptır (Aldao ve Nolen-Hoeksema, 2010). Duyguları düşünceler yoluyla düzenlemek bireylere günlük yaşamsal olaylardan ya da stres yaratan yaşamsal olaylardan sonra duygularını yönetmek için destek sağlar (Zlomke ve Hahn, 2010). Bu bilişsel süreçler bilinçli ve bilinçdışı olmak üzere iki gruba ayrılır. Duyguların düzenlenme ve yönetilme sürecinde bilinçli bilişsel süreçler işlevsel olarak rol alır. Kişilerin duygularını düzenlemek amacıyla uyguladıkları stratejiler son zamanlarda teorik ve deneysel çalışmaların odağı olmaktadır. Bu çalışmalarda bilişsel duygu düzenleme stratejileri çoğu zaman uyumlu stratejiler ve uyumsuz stratejiler olmak üzere incelenmektedir (Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011).

Alanyazında uyumlu ve uyumsuz stratejiler olmak üzere toplam dokuz bilişsel duygu düzenleme stratejisinden bahsedilmektedir. Bunlar; plan yapmaya

yeniden odaklanma, kabul etme, olumlu yeniden odaklanma, olayın değerini azaltma ve olumlu tekrar değerlendirme uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileri olarak tanımlanmıştır. Diğer yandan kendini suçlama, ruminasyon, başkalarını suçlama ve felaketleştirme ise uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri olarak tanımlanmıştır.

Aşağıda 9 bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin içerikleri yer almaktadır:

1. Kabul etme: Yaşanılan durumla ilişkili duyguların değiştirilme veya bastırılma zorunluluğu hissetmeden meydana gelen durumu kabullenmek amaçlı fikirlerin olduğu bir bilişsel duygu düzenleme stratejisidir. Bunun yanında yaşanılan duygusal deneyimlerin kabullenilebilirliğine odaklanan bir bilişsel değişim faktörü olduğu denilebilir (Wolgaſt, Lundh, Viborg, 2011).

2. Plan yapmaya yeniden odaklanma: Olumsuz ve stres yaratan durumlarla karşılaşıldığında hangi süreçlerin uygulanması gerektiği ve bu olumsuz yaşam olayları ile nasıl başa çıkılacağı ile ilişkili düşüncelerdir. Planlı problem çözme süreçleri bilişsel ve davranışsal odaklı maddeleri içermektedir (Garnefski, Kraaij, Spinhoven, 2001).

3. Olumlu yeniden odaklanma: Deneyimlenen negatif durumu düşünmek yerine o durumun neşeli, güzel ve keyif dolu yönlerine odaklanmaktır. Olumlu yeniden odaklanma uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileri grubunda yer almaktadır. Kısa süre için olumlu ve etkin olarak işlev görür ancak uzun süre kullanılmasının uyumu sınırlandırdığı düşünölmektedir.

4. Olumlu tekrar değerlendirme: Temeli anlam olan bir başa çıkma stratejisi olarak belirtilmektedir. Stres yaratan yaşam olaylarının bireyin fizyolojik ve psikolojik iyilik haline fayda sağlayacak biçimde tekrardan düzenlenmesi olarak açıklanmaktadır. Yapılan çalışmalar olumsuz durumlardan fayda bulma yeteneğinin daha iyi sağlık sonuçlarıyla ilişkili olduğunu belirtilmiştir (Garland, Gaylord, Park, 2009).

5. Olayın değerini azaltma: Deneyimlenen durumun önemini olabildiğince en az düzeye indirmek anlamına gelmektedir. Asıl olay, yaşanılan diğer yaşam olayları ile karşılaştırılır, bu sayede değerinin azaltılması ve bununla ilişkili olarak olayın ciddiyetinin en aza indirgenerek hissedilen olumsuzluğu azaltılmasını vurgulamaktadır

6. Kendini suçlama: Bireyin yaşadığı olay ve durumdan kendisinin mesul olduğunu düşünmesidir. Deneyimlenen negatif yaşamsal olaylar sırasında, bireyin suçu kendisinde araması veya kendisinde olduğuna dair düşünceleridir.

7. Diğerlerini suçlama: Bireyin yaşanan durumlarla ilişkili olarak başka kişileri suçlama, yaşanan olumsuz deneyim veya durumdan diğerlerini mesul gösterme eğilimidir. Diğerlerini suçlamanın bilişsel tarzıyla ilişkili araştırmalar bu stratejinin davranışsal problemlerle ilişkili olduğunu öne sürmektedir (Garnefski, Kommer, Kraaij, Teerds, Legerstee, Onstein, 2002).

8. Ruminasyon: Deneyimlenen negatif bir yaşam olayında stres, sıkıntı ve zorluklara cevap verme ifadesi olarak; problemlere, bu semptomların nedenleri ve sonuçlarına tekrarlayıcı ve pasif biçimde yönelmeyi sağlayan bir yöntem olarak açıklanmaktadır (Berman, Peltier, Nee, Kross, Deldin, Jonides, 2011). Deneyimlenen stres verici olayı yönetmek ve olayla ilgili düzenleme yapmaktan ziyade yaşanan negatif duygu ve düşüncelerin devamlı olarak tekrarlanmasıdır.

9. Felaketleştirme: Var olan gerçek durumdan ziyade negatif yönlü ve abartılı uyarılara aşırı düzeyde odaklanma anlamına gelmektedir (Börsbo, Peolsson, Gerdle, 2008). Felaketleştirme bireyin deneyimlediği yaşamsal olayların olumsuz taraflarına odaklanması, doğru olmayan olasılıklar üreterek bireyin yaşamı boyunca karşılaşılabileceği en kötü olaymış gibi düşünülmesi olarak tanımlanmaktadır.

2.3.3 Bilişsel duygu düzenleme ile ilgili yapılan araştırmalar

Duygu düzenleme kavramının iyi oluş ve sağlıklı bir işleyiş açısından belirleyen en önemli unsurlardan biri olduğu düşünülmektedir (Aldao, Gee, Reyes, Seager, 2016). Duygu teorisyenlerine göre, etkin bir duygu düzenleme duyguları önce anlamlandırmak sonrasında ise kabullenmek gibi duygusal farkındalık sebebiyle meydana gelir. Aynı zamanda, duygusal farkındalık düzeyi ve psikopatoloji arasında yer alan kuvvetli bağın duygu düzenleme ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Boden ve Thompson, 2009). Bir çok ruhsal bozuklukta uyumsuz duygu düzenleme stratejilerinin yer aldığı belirtilmektedir (Werner ve Gross, 2010). Yapılan araştırmada psikopatolojinin başlamasında ve bunun tedavi edilmesinde duygu düzenleme kavramının önemli bir rolü olduğunu kanıtlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Belirli bir bağlam kapsamında

duygu düzenleme stratejileri bireyin duygusal deneyimlerinin uyumlu veya uyumsuz olarak yorumlanmasını etkiler. Bu nedenle, bireyin ruhsal işleyiş süreci ve davranışlarının belirlenmesinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir (Cicchetti, Ganiban, Barnett, 1991).

Stres yaratan deneyimlere karşı gösterilen duygusal tepkiler bilişsel duygu düzenleme süreciyle şekillendirilmektedir. Bilişsel başa çıkma ve bilişsel duygu düzenleme kavramlarının benzer olduğu söylenilebilir. Çünkü her iki kavram da duygusal biçimde uyarı veren tehdit ve stres edici uyarıyı yok etmenin ya da yönetmenin bilişsel yolunu ifade eder. Bilişler ve bilişsel süreçler duyguların düzenlemesine ve duyguların yönetilmesine yardımcıdır (Garnefski, Kraaij, Spinhoven, 2001). Uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileri grubunda olan stratejilerin d şuk düzeyde de olsa bazı psikolojik semptomlara neden olduğu belirlenmiştir. Ancak uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri grubunda olan stratejilerin psikopatolojiyle yakın ilişki içinde olduğu bulunmuştur. İncelenen çalışmalarda cinsiyet farkı gözetmeksizin ruminasyon, felaketleştirme, kendini suçlama ve olumlu yeniden değerlendirme gibi bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin olumsuz duyguların ortaya çıkmasında en etkili bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden olduğu belirlenmiştir (Martin ve Dahlen, 2005).

Yaşanan duygusal yönlü stres durumu bireyin işlevsel olmasını uzun dönemler etkilemediğinde normal olarak kabul edilmektedir. Psikopatoloji, bilişsel, psikolojik, zihinsel ve duygusal komponentleri olan anormal ve uyumsuz davranışları araştırmaktadır. Literatürde bilişsel duygu düzenleme kavramı ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile psikopatolojinin birlikte ele alındığı birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birinin sonucunda bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin alışlagelmiş kullanımı nedeniyle ortaya çıkan hastaların Bipolar bozukluğun akut döneminin dışında olsa bile duygulanım bozukluklarının tekrar ortaya çıkmasında önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir (Wolkenstein, Zwick, Hautzinger, Joormann, 2013).

şizofreni tanılı hasta grubu ile sağlıklı bireylerin oluşturduğu grubun duygu yönetimi bakımından karşılaştırılma yapıldığı bir araştırmada anlamlı düzeyde negatif ilişkinin varlığı bulunmuştur (O'Driscoll, Laing, Mason, 2014). Bireyin kendisine zarar verileceğine dair doğru olmayan inanç ve düşüncelerinin

olmasıyla duygu düzenlemedeki zorluklar arasındaki ilişkiye bakan bir çalışmada; başkalarını suçlama, kendini suçlama ve felaketleştirme bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile kendisine zarar verileceği yönündeki yanlış inançlara sahip olma arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur(Werstermann, Boden, Gross, Lincoln, 2013).

Somatizasyon sıklıkla kendini suçlama ve felaketleştirme duygu düzenleme stratejileri ile ilişkiliyken, plan yapmaya yeniden odaklanma ile negatif ilişkilidir.

Obsesif-kompulsif bozukluğu olan bireylerde diğerlerini suçlama ve kendini suçlama duygu düzenleme stratejileri ile aralarında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Depresyon ve anksiyete bozuklukları da genellikle duygu düzenlemedeki sınırlılıklar ve yetersizliklerden köken alır. Depresyon ve anksiyete de özellikle uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin kullanımı önemli bir etkiye sahiptir (Aldao, Nolen-Hoeksema, Schweizer, 2010). Bir meta-analiz çalışmasında ruminasyonun; anksiyete, depresyon, madde kullanımı ve yeme bozuklukları ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Diğer yandan yeniden değerlendirme ve olumlu kabul stratejilerinin psikopatoloji ile zayıf da olsa negatif bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (Aldao, Nolen-Hoeksema, Schweizer, 2010).

Stres ve anksiyetenin kullanılan bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden felaketleştirme ve kendini suçlamayla pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğu belirtilmiştir. Bu stratejilerin en çok anksiyeteye bağlantılı olduğu ve bir takım fizyolojik semptomlara yol açabileceğini göstermektedir. Anksiyete ile olumlu yeniden değerlendirme ve kabul düzeyleri arasında negatif yönde ilişki saptanmıştır. (Zlomke ve Hahn, 2010). Duygusal problemler ve bilişsel duygu düzenlemenin incelendiğinin bir araştırmada anksiyete ile ruminasyon ve kendini suçlama stratejileri arasında yüksek oranda korelasyon bulgulanmıştır. Ruminasyon, felaketleştirme, kendini suçlama ve olumlu değerlendirme stratejileriyle anksiyete arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca felaketleştirme, ruminasyon ve kendini suçlama daha yüksek düzeyde ve sayıda anksiyeteye dair unsurlar ile ilişkili bulunurken, olumlu yeniden değerlendirme stratejisinin daha düşük anksiyete düzeyi ile bağlantısı ortaya konmuştur (Garnefski ve Kraaij, 2001). Uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejilerini

kullanmanın, kaygı belirtilerinin daha fazla oranda ortaya çıkmasına neden olduğu bulunmasına rağmen, uyumlu duygu düzenleme stratejilerin kullanılmasının, kaygı belirtilerinin daha az oranda ortaya çıkmasıyla bağlantılı olmadığı belirlenmiştir.

Tunçel (2019) tarafından erken dönem uyumsuz şema alanları ve aleksitimi ilişkisinde prefrontal işlevlerin, empatinin ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün incelendiği araştırmada, aleksitimi oranı yüksek grubun oranı düşük olan gruba göre duygu düzenleme güçlüğü bakımından daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Aynı zamanda bu grubun prefrontal işlevler ve empati düzeyleri açısından ise daha az puan aldıkları belirtilmiştir. Duygu düzenleme güçlüğü'nün hem erken dönem uyumsuz şema alanlarıyla hem de aleksitimiyle ilişkisinde aracı rol üstlendiği saptanmıştır.

2.4 Evlilik

2.4.1 Evlilik uyumu

Literatürde evlilik kavramı uzmanlarca birçok farklı biçimde tanımlanmıştır. Evlilik kavramı, bazı uzmanlar tarafından bir "sözleşme", kurumsal bir yol, başlangıç noktası bir sözleşmeye dayanan ilişki sistemi olarak belirtilmiştir. Farklı uzmanların açıklamalarına, evlilik kavramı, yasal açıdan bir erkek ile bir kadını, karı ve koca olmak üzere bağ kurduran iletişimin bir türü, karşı iki cins bireyin beraberce yaşaması, çocuk sahibi olmak, yetişmesini desteklemek ve yaşamı ortak amaçlarla düzenlemek üzere biraraya gelerek imzaladıkları bir "sözleşme" olarak tanımlanmıştır (Özgüven, 2010). Eşler ortak olarak yanyana geldikten sonra birlik ve beraberlik davranışının sergilenmesine "evlenme", ortaya çıkan bu spesifik iletişim şekli ise "evlilik" olarak tanımlanmaktadır (Özüğurlu, 2006).

Tarih boyunca toplumsal yapı olarak süregelen evlilik, doğada kendiliğinden var olmayan, kişiler tarafından sonradan oluşturulan bir kültür kurumudur. Evlilik kurumu kültürel bir olay olması sebebiyle dinamik, süreç içerisinde farklılık gösteren, farklı şekiller kazanabilen, toplumun en temel yapısı olma özelliğindedir (Özüğurlu, 2006). Kültürel içinde farklılık oluştursa da toplumsal açıdan yasal olduğu onaylanan ve kabul edilen, gelenek ve görenek

açından onaylanan, toplumun temelini oluşturan en güçlü faktörler içerisinde yer almaktadır (Tarhan, 2006).

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan 185. maddeye göre, evlilik işlemi ile karı-koca evlenme işlemi kabul edilmiş ve oluşturulmuş olur. Eşler, bu evlilik birliğine özgü mutluluk ve huzuru iş birliği içerisinde gerçekleştirirler. Çiftler çocukların bakım faaliyetleri, aile birliğinin korunması ve geliştirilmesi vb. tüm faaliyetler özenle ve iş birliği içerisinde sürdürmekle yükümlüdür. Özüğurlu'ya göre, evlilik gerçekleştirilinceye dek farklı ilgi ve ilişkileri olan kişilerin evlendikten sonra ilgi alanları, iletişim ve kişilerarası ilişki özellikleri evliliğin getirdiği yenilenen düzen ve kişilerarası ilişkiler nedeniyle farklı bir şekil alabilmektedir.

Evlilik, toplumsal onaylanma ile ortaya çıkan bir anlaşma, karşılık gösteren dayanışmanın ve tüm toplumsal yasaklamaların dışındaki cinsel gereksinimlerin karşılıklılık gösteren istek içerisinde olma kriteri ile doyumu sağlayan yapıdır (Özüğurlu, 1985). Evlilik, bireylerin geçmiş yaşam deneyimleri, içerisinde yaşadıkları ve yetiştirildikleri aileler, eğitim ve öğrenim, gelenek ve görenekler bakımından birbirlerinden oldukça farklı olan bireylerin hayatlarının geriye kalan bölümlerini beraber geçirebilmek amacıyla attıkları adımdır (Baltaş ve Baltaş, 2013). Özgüven'e (2010) göre, evlenerek farklı bir aile ilişkisi oluşturan eşler, yeni yaşam biçimlerini ve duygu ve bilinç düzeyinde kavramada sıkıntı çekebilmektedir. Geçmişlerinden koparak ayrılmaları veya yeni yaşama uyum sağlamaları biraz zaman alabilir. Farklı bireyler olup, farklı sosyokültürel çevrelerde yetişen eşler tüm geçmiş örüntülerini ve alışkın oldukları davranış örüntülerini, deneyimlerini, yeni kurdukları aile hayatında, karşılıklı ahenk içinde, hem kendilerine hem de birbirlerine karşı, sevgi ve saygıyla yaklaşım geçinmek durumunda kalmaktadır.

Evlilik kurumu, insanların soyunun sürmesini sağlayan sosyal bir yapıdır. Birey bu kurum aracılığıyla evlenmenin en temel işlevleri içerisinde yer alan ve biyolojik açıdan gereksinim olan cinsellik güdüsünü doyurma, cinselliğin onlara sağladığı imkan olarak da çocuğa sahip olma, yetiştirerek kendi nesillerinin devamlılığını ve üretkenliğini sürdürme gereksinimini de karşılayabilmektedirler. Tüm bunların yanında sosyal gereksinim olarak destek alma ve destek verme, koruma ve korunmak, güvenlik ihtiyacını karşılama,

gelecek planlarına güvenli adımlar atma, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılama ve sosyal konum elde etme; psikolojik gereksinimler açısından ise sevgi ihtiyacını doyurma, yaşantıları paylaşma evliliğin en önemli görevleri içinde bulunmaktadır (Özgüven, 2010).

Batool ve ark. (2017) evliliği, önceleri fiziksel veya cinsel çekimden dolayı başlayabilen, devam ettiği süreç boyunca ise iki kişiliğin düzenlenmesini içermesi gerektiğini evlilikteki başarıyı ise kadın ve erkeğin karşılıklı etkileşimin belirlediğini söylemişlerdir. Evlilik, iki farklı cinsiyete ve kişiliğe sahip bireylerin birlikte olması ile düzenlenen, "biz" olarak ortaya koyulan yeni bir yaşam tarzıdır (Özüğurlu, 2006). Hayatın geri kalanını en güzel biçimde geçirmek, en iyi kararları alabilmek, ümitli, huzurlu ve barış içerisinde olmak için "ben yerine biz" olabilmeye doğru karar almaktır (Tarhan, 2017). Bu önemli karar aşamasında evliliğin huzurlu ve mutlu bir şekilde devam ettirilmesinde, çiftlerin yönetsel, sosyoekonomik ve sosyal açıdan evliliğinin her alanlarında uyum içerisinde ve huzurlu olmaları oldukça büyük bir önem arz etmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Yetişkin bireyin evlenmeyle ilgili herhangi konuda yanyana gelerek, karşıdaki eşin fiziki ve ruhsal gereksinimlerini karşılamaları, sosyoekonomik bir orantı ile günlük yaşam aktivitelerini düzenlemeleri beklenmektedir. Bir evlilik sonucunda uyumla ilgili oluşabilecek sorunlar yalnızca bu belirtilenlerle sınırlı kalmamaktadır. Eşler kendi ailevi ortamlarının dışında birbirlerinin aile ve çevrelerini paylaşmakta, sosyal ilişkilerine katılmakta, çocuk yetiştirmek gibi birçok farklı alanlarda uzlaşmakta ve fikir birliği içerisinde olma zorunluluğu hissedebilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2013).

Değişen yaşam olayları sayesinde, sürekli değişen çevrede sosyokültürel ve sosyoekonomik farklılıklar oluşmaktadır. Tüm bunlara ek olarak evlilikteki ilişkiler de değişiklik göstermektedir. Evlilik içerisinde yaşanan sorunlar geçmişle kıyaslandığında değişmekle kalmayıp giderek karmaşık hale gelmekte ve çiftler arasında uyumla ilişkili sorunlar da giderek artmaktadır. Bu nedenle evlilik uyumu, son yıllarda literatürde en çok incelenen araştırma alanlarından biri haline gelmiştir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Değişik bilim alanlarından çok sayıda bilim insanı bu alana ilgi duyarak bu konuyla ilgili pek çok çalışma yapmaktadır. Evlilikle ilişkili doyum, mutluluk, uyum ve bütünlük gibi

kavramlar evliliğin ilişkisinin niteliğini tanımlamak amacıyla incelenen kavramlar arasında yer alır (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005). Kumari, evlilikte mutlu ve güçlü aile ilişkilerinin gelişmesi için çiftlerin sevgi ve sorumluluk duygularına sahip olması gerektiğini söylemiştir. Bir çok çiftin beklenti içinde evlendiğini ama evlilik kurumunun karmaşık doğası gereği bunların bir kısmının gerçekleştiğini bir kısmının ise gerçekleşmediğini belirtmiştir. Bununda evlilikte memnuniyetsizliğe yol açabileceğini memnuniyetsiz evliliği ise sessiz ve yavaşça öldüren tespit edilmemiş kansere benzetmiştir (Kumari, 2014).

Evlilik uyumu, eşlerin birbiri ile karşılıklı olarak uyumlu ve pozitif duygu ve düşüncelerinin olması, doğru ilişki sağlayabilme, sürdürülebilir ve çatışma çözme becerisine sahip olmaları, günlük yaşam aktivitelerini birlikte ve zevk alarak yapabilmesi olarak tanımlanmıştır (Öztürk ve Arkar, 2014). Diğer bir tanımda; birbirleriyle etkileşim halinde bulunan, sorunları pozitif yollarla çözen, birlikteliği ve aile süreci ile ilişkili unsurlarda ortak bir görüşe sahip eşlerin evlilik süreci, sağlıklı ve uyum içerisinde yer alan bir ilişki olduğu belirtilmektedir.. Bunun sonucunda da uyum içerisindeki birliktelik, evlilikteki mutluluk ve memnuniyetin de artmasını sağlamaktadır (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005).

2.4.2 Evlilik uyumunu etkileyen faktörler

Evliliğin uyumu etkileyen birçok öge bulunmaktadır. Eşlerin evlilik yaşı, geçmiş deneyimleri, anne- baba ilişkileri, nişanlılık dönemi ve tanışma süresi, evlilikteki mutluluk derecesi, evlilik sürecinde aile ve sosyal çevre tarafından onaylanma derecesi, cinsiyetlere özgü roller içerisinde yetinme düzeyi, dinsel yönelimlerin benzerliği, nişanlanma ve evlenme sürecinin başlarında birbirleriyle olan uyumluluk oranları, toplumsal hiyerarşi içerisindeki konumu, entelektüel ve akademik başarı düzeyi, erken yaşam dönemlerinde ebeveynlerle sağlıklı ve güçlü ilişkiler içerisinde yer alma vb. ögeler evlilik uyumunu değiştiren değişkenler arasındadır (Özgüven, 2010). Uyum içerisindeki bir evlilikte hissedilen evlilik doyumu ile evlilikten hissedilen huzur ve mutluluk insan yaşamı açısından oldukça önemlidir. Bu durum evlilikte çiftlerin psikolojisini ve ruhsal sağlığını da yakından etkilemektedir. Evlilik uyumu sarsıldığında ya da bozulduğunda bu durum, hem çocuklar hem de eşler

açısından stres, travma veya yaşamsal krize dönüşebilir (Rimmerman, Turkel ve Crossman 2003). Uyumlu bir evlilik, çiftlerin evlilikten aldığı mutluluğu ve doyumunu etkilemekle kalmayıp diğer yandan, birçok çevresel ve bireysel değişken karşısında çiftlerin ruh sağlığını koruyucu olarak etkilemektedir (Sardoğan ve Karahan, 2005).

Lewis ve Spanier tarafından sevgi, bağlanma ve uyumluluk gibi farklı evlilik etkileşim süreçleri üzerine çalışmalar yapılmış ve bu kavramlar tanımlanmıştır (Lewis ve Spanier, 1979; Spanier, 1976). Uyum; maddi ve dini boyut, boş zamanı geçirme ve arkadaşlık, uygun davranış örüntüleri, hayat felsefesi, aileye atfedilen anlamlar arasındaki farklılıklar, hedef ve amaçlar üzerine uzlaşmayı sağlama, karar verme, beraber geçirilecek zaman konusunda anlaşma, ev ortamındaki sorumluluklarının paylaşılmasını tanımlamaktadır. Bağlı olma; bireyin kendisini evlilik ve ilişki sisteminin içinde ve bağlı olarak veya dışında hissetmesidir. Sevginin gösterilmesi; duygusal ve cinsel iletişimin niteliğiyle ilintilidir (akt.Öztürk, 2014).

Evlilik bedensel, akıl sağlığı ve sosyokültürel konulardaki özellikleri de bünyesinde barındırır. Bu süreçte uyumun sağlanması, çiftlerin ve ailenin diğer fertlerinin bedensel ve ruhsal sağlığının oluşmasında önem kazanan etkili bir etmendir (Kalkan, 2002). Evlenme sürecinde çiftler arasındaki uyumluluğun sağlanması ve mutlu olunması için çiftlerin ekonomik gelirin yönetilmesi, kişilerarası iletişim, evle ilgili sorumlulukların yürütülmesi ve karar alma ve uygulama süreci, çocuklarla ilgili problemler, günlük yaşam aktivitelerinin dışında kalan zamanlarda beraber vakit geçirilmesi, değerler vb. alanlarda duygu, düşünce ve davranışlarda ortak karar birliğine ulaşmaları gerekmektedir (Şener ve Terzioğlu, 2002).

Evlilik sürecinde herhangi bir alanda ortaya çıkan değişim veya problemler çiftler arasındaki etkileşimi de oldukça önemli düzeyde etkileyebilmektedir. Evlilik süreci uzun olduğundan evlilik sürecinin her aşamasında farklı sorunlarla karşılaşılması olağandır. Eşler arasındaki ailesel problemlere neden olan ve evlilik uyumunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Evlilik uyumunu etkileyen değişkenler içerisinde, çiftlerin kişilerarası ilişki ve etkileşimi, empatik anlayış tarzı, cinselliğe özgü sorunlar, cinsiyet rolleri ile ilişkili uyumsuzluklar, bireylerin kişilik örüntüleri, alkol veya madde

bağımlılıkları, eşlerin fizyolojik ve psikolojik sağlık düzeyleri, gelir düzeyindeki değişimler ve işle ilgili sorunlar, çocuk sahibi olamama, kısa süreli ayrılıklar ve birleşmeler, açık ve dürüst olmayan davranış, kültürel sorunlar, aileden ayrılma, eşlerin yaşlılık dönemleri, sosyal ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar ve özel gereksinimleri olan bir çocuk sahibi olmak vb. faktörler tanımlanmıştır (Özgüven, 2014).

İletişim sosyal etkileşim sürecinde önemli olduğu gibi evlilik ilişkisi içerisinde de önemli bir unsurdur. Evli bireyler arasında evlilik uyumunun arttırılmasında, sağlıklı bir evlilik ilişkisinin oluşumu açısından etkili bir iletişimin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Soylu ve Kağnıcı, 2015). Evlenme; iletişime geçme ve etkileşimde bulunmayla ilişkili bir sistemdir. Eşlerin; fiziksel, psikolojik, sosyal ve cinsellikle ilişkili gereksinimlerini ifade etmeleri için birbirleriyle etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Evlilik uyumu, tüm etkenlerin öncesinde etkili bir iletişim süreciyle oluşturulmaktadır. Çiftler arasındaki etkili ve düzenli bir iletişimin yokluğu ve ya eksikliği kişilerarası sorunları algılayamama ve iletişimde bozulma nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Özgüven, 2014).

Evlilik uyumunu sıklıkla etkileyen bir diğer faktör de çiftlerin evlenme yaşlarıdır. Erken yaşlarda yapılan evliliklerde, ortak bir hayat felsefesi ile hayatlarını yönetememesi evlilik ilişkisinde uyumsuzluk veya anlaşmazlıklara neden olabilmektedir. Belirgin bir olgunluğa ulaşıldıktan sonra evliliğin gerçekleştirilmesi, evlilik temelini dayanıklı ve güçlü olmasını sağlayan oldukça etkili bir değişkendir (Oğultürk, 2012). Yılmaz ve Avcı'nın (2015) yaptığı araştırmada eşlerin evlilik yaşı arttıkça evlilik uyumlarının olumlu yönde etkilendiğini bulmuştur. Erken evlenme yaşlarının evlilik uyumunu etkilediği, evlilik yaşının yükselmesinin evlilik uyumunu arttıracığı belirlenmiştir.

Çocuk sahibi olma ve bu çocukların sayısının da evlilik uyumunu etkilediği düşünülmektedir. Çocukların aileyi bir arada tutabilme özelliğinin yanında evlilik sürecinde çiftler arasındaki problemleri artırarak çiftlerin uyumunu olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Çocukla ilişkili olan kararlarda ortak paydada buluşulmaması ve kişilerin yalnızca kendi düşüncelerini önemseyerek çocukla ilişkili kararlar vermeleri bu durumun

nedenlerinden biridir. Böylece bu durum evlilik sürecinde eşler arasındaki çatışmaların artmasına neden olabilmektedir (Aktaş, 2009). Tuzcu (2017)'nin araştırmasında, çocuğu olan evli çiftlerin evlilik uyum puanlarının, çocuk sahibi olmayan evli çiftlere oranla daha az olduğu bulunmuştur.

2.4.3 Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın evlilik uyumuna etkisi

Tüm anne babaların isteği sağlıklı ve hayallerindeki biçimde çocuklarının olmasıdır. Özel gereksinimleri olan bir çocuk sahibi olma bilgisi ve çocuğun doğumu ile beraber bu beklenti ve gerçeklik arasında bir tutarsızlık oluşur. Bu durum ebeveynlerin kayıp ve kederlilik duygusu hissetmelerine neden olmaktadır (Huber, 1979).

Özel gereksinimleri olan bir çocuk sahibi olma, bireyleri ve ailelerini hem bedenen hem de ruhsal açıdan oldukça olumsuz yönde etkileyen oldukça stresli bir durumdur. Anne ve babalar stresli ve yoğun geçen bu süreç içerisinde çocuğun temel yaşam gereksinimlerini karşılama, bakım ve eğitim sürecinde etkisiz kalabilmekte, başetme becerileri sekteye uğrayarak farklı duyu ve davranış problemleriyle karşı karşıya kalabilmektedir (Canarşlan ve Ahmetoğlu, 2015).

Anne-babalar; özel gereksinimli çocuklarının ve onun dışındaki çocuklarının ihtiyaçlarını dengelemek zorundadırlar. Bunu uygulayabilmek için çiftlerin evlilik bağlarının sağlam olması ve çiftlerin kendi ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurması gerekmektedir (Yıldırım-Doğru, 2013).

Ebeveynler özel gereksinimli bir çocuk sahibi oldukları zaman anne baba rollerine ek olarak stres yaratan birçok rol ve sorumluluk ile yüzleşirler. Böyle durumlarda, genellikle; anneler çocuğun bakım ve gereksinimleriyle daha fazla ilgilenirken, babalar maddi gereksinimlerin artması nedeniyle eskisine kıyasla daha sık çalışmak zorunda kalabilmektedir. Bunun gibi alışılmadık değişimler, aile bireyleri arasında huzursuzluk ve gerginlik oluşmasına neden olmaktadır. Birçok çalışmada özel gereksinime sahip çocuğun doğmasıyla birlikte ailenin bu duruma uyum sağlayabilmesi amacıyla birçok zorlu süreçten geçtiği, yadsıma, şok, anksiyete, öfke, kırgınlık ve korkma vb. birçok farklı ve olumsuz duyu yaşadığı, özel eğitim gereksinimine sahip çocuğun durumundan genellikle kendi sorumlulukları olduğunu düşündükleri ve ebeveynlerinin çocuğunun kendilerini

suçlu hissettiği belirtilmektedir. Ailelerin bu yeni durum ve süreçle başetmeye çalıştığı, bu süreçle içerisinde eşlerin evlilik ilişkileri içerisinde farklılık meydana geldiği, bazı çalışmalarda evlilikteki uyumun düştüğü, boşanma oranlarında artış görüldüğü bildirilmektedir. Aksine bazı çalışmalarda ise özel gereksinime sahip çocuk sahibi olmanın çiftlerin evlilikteki uyumu etkilemediği bildirilmektedir (Karpaz, 2011).

Robinson ve Neece (2015)'nin yaptığı çalışmada ebeveyn olma stresinin ve çocuklardaki davranış problemlerinin evlilikteki memnuniyeti etkilediği bulunmuştur. Özkubat ve ark. (2014)'nin çalışmasının sonucunda, ailelerin otizmlili bir çocuğunun olması aile ve sosyal bağları negatif yönde etkilediğini, ebeveynlerin sosyal yaşamlarını ve günlük yaşam aktivitelerini etkilediğini, otizmlili çocuğun geleceğine ve kendi gelecek planlarına yönelik birçok konuda anksiyete yaşadığını, eğitimle ilişkili ihtiyaçlar ve ekonomik gereksinimlerini sağlamada gerektiği oranda desteklenmediklerini ifade ettikleri bulunmuştur.

Özşenol ve ark. (2003)'nin yaptığı çalışmanın bulguları incelendiğinde özel gereksinimi olan çocuk sahibi annelerin çocuğunun durumu nedeniyle kendisini suçlama eğilimi, annelerin süreç içerisindeki rol ve sorumluluklarını ve duygusal reaksiyonlarını etkilediği bulunmuştur. Babaların ise özel gereksinimli çocuğun durumu nedeniyle eşlerini suçladıkları ve bu suçlamalar sonucunda, annelerde olduğu gibi genel rol ve sorumluluklarının ve duygusal reaksiyonlarının etkilendiği bulunmuştur. Bu çalışmanın aksine özel gereksinimli çocuğa sahip bireylerin evlilik uyumunun bu durum nedeniyle etkilemediği bulunmuştur.

Şimşek ve ark. (2015)'nin çalışmasında, kronik ve engelli çocuğa sahip örneklemin büyük bir kısmında, engelli çocuğun doğumu sonrasında, anne ve babanın birlikteliğini sıklıkla etkilenmemesinin yanında, boşanma ya da terk etme oranlarının da çok az meydana geldiği saptanmıştır. Aynı zamanda engelli çocuğun doğumundan ya da sonrasında konulan teşhisten kaynaklı geleceğe yönelik kaygı hissettiklerini söyleyen ebeveynlerin dışında katılımcıların çoğunluğunun engelli çocuğun doğumu sonrasında birbirine daha çok kenetlendikleri bulunmuştur. Aslanoğlu (2004) farklı tanı grubunda yer alan engelli çocuğa sahip ebeveynlerle yaptığı çalışmada anne babaların aile fonksiyonlarının sağlıklı olduğunu belirtmiştir. Ailelerin özel gereksinimli

çocuğun varlığından kaynaklı yaptıkları tepkiler; engelliliğin çeşidi ve düzeyi, çocuğa engel tanısının konulma yaşı, ailedeki kişilerin mizaçları, çiftlerin evlilik ilişkisinin niteliği, ailenin sosyoekonomik seviyesi, sosyal destek sisteminin varlığı vb. etkenlere göre farklılık göstermektedir (Oğultürk, 2012).

2.4.4 Evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar

2.4.4.1 Yurt içinde evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar

Yıldırım (2004), yaptığı araştırmada, evli kişilerin uyum oranlarını değiştiren unsurları, Ankara'nın merkez ilçelerinde yaşayan birbirinden farklı sosyoekonomik durumdaki toplam 1100 evli birey üzerinde araştırmıştır. Çalışmanın bulgularına göre sosyo-ekonomik düzeyin evlilik uyum düzeyini anlamlı ölçüde etkilediği bulunmuştur. Tutarel-Kışlak'ın (1997) araştırmasında evlilik uyumu ile sorumluluk yüklemeleri ve nedensellik arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu araştırma 112'si erkek ve 112'si de kadın olmak üzere toplamda 224 evli kişi ile yapılmıştır. Çalışma sonuçları eşleri ile uyumsuz kişilerin, eşlerinin olumsuz hareketlerinden kaynaklı olumsuz nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri yaptığı görülmüştür. Olumsuz olaylar sonucunda, eşi ile uyumsuz olan kişilerin evlilik doyumlarının daha da azaldığı, eşlerine karşı olumsuz tepkiler gösterdiği bulunmuştur.

Locke ve Wallace aracılığıyla ortaya konulan Evlilikte Uyum Ölçeği Tutarel-Kışlak (1999), tarafından ülkemizde yapılacak bilimsel çalışmalarda kullanabilmesi amacıyla geçerlik ve güvenilirlik çalışması yürütülmüştür. Çalışmada 149 kadın ve 162 erkeğin dahil edildiği çalışmada toplamda 311 evli bireye Evlilik Uyum Ölçeği, Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği ve İlişkilerde Yükleme Ölçeği yapılmıştır. Çalışma sonucunda Evlilik Uyum Ölçeği sonuçlarını orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısı ile uyumlu bulunmuştur. Tüm incelemeler sonucunda ülkemizdeki evlilikle ilgili birçok bilimsel araştırmalarda kullanılmıştır.

Kalkan (2002), çalışmasında evli çiftlerin uyum düzeylerini incelemiştir. Bu araştırmada deney ve kontrol grubu olarak toplamda 28 evli bireye evlilikteki ilişkiyi geliştirmek üzere bir program uygulamıştır. Toplam 10 hafta devam eden çalışmalar sonucunda, kontrol ve deney gruplarının sahip olduğu test puanlarındaki ortalama puanlar incelenmiş, evlilik ilişkisini geliştirme

grubundaki evli kişilerin evlilik uyum oranlarının istatistiksel açıdan önemli bir değişim gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca her iki gruptaki katılımcıların cinsiyetlerinin evlilik uyumlarını etkilemediği belirlenmiştir.

Erbek ve arkadaşları çalışmalarında (2005), cinselliği ve cinselliğin çiftlerin uyumuna etkisini incelemişlerdir. Evliliklerinde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle destek almak için danışmanlık merkezine başvuru yapan ve mahkeme heyeti aracılığıyla bu merkezlere yönlendirilen iki farklı evli çiftin oluşturduğu grup ile daha öncesinde herhangi bir yerde psikolojik destek almayan evli çiftler kıyaslanmıştır. Çalışma sonunda cinsellikle ilişkili problem yaşamayan çiftler ile cinsellikle ilişkili problemi olan çiftlerin uyum oranları karşılaştırılmıştır. Kontrol grubunda yer alan ve cinsellikle ilgili sorunları olmayan çiftlerin çift uyum puanlarının anlamlı derecede daha fazla olduğu bulunmuş, diğer yandan mahkeme grubu ve danışma merkezi grubunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulguların sonucuna göre, mahkeme grubu ve danışmanlık merkezi grubunda cinsellikle ilgili sorun yaşama ile çift uyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, kontrol grubundakilerde ise cinsel sorunlarla çift uyumunun ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu (2006)'nin yaptığı çalışmada saplantılı, kayıtsız, güvenli ve korkulu bağlanma stillerine sahip olan evli kadınların ve evli erkeklerin benlik saygısı puan ortalamaları, nedensel ve sorumluluk yükleme puanları ve evlilik uyumu puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma toplam 100 evli çift ile yürütülmüştür. Çalışma bulguları incelendiğinde dört bağlanma stiline göre evlilik uyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Vaizoğlu'nun (2008) yaptığı çalışmada anaokuluna devam eden 4-5 yaşındaki çocukların sosyal davranış örüntüleri ve bu çocukların ebeveynlerine ait evlilik uyumu araştırılmıştır. Çocuklara ait demografik özelliklerinin, onların sosyal davranışlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek, ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerinin ebeveynlere ait evlilik uyumlarını etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Diğer yandan ebeveynlere ait evlilik uyumu ile çocukların sosyal davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini toplam ikiyüzkırk anaokulu çocuğu ve bu çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırma sonucunda kaydedilen veriler incelendiğinde;

çocukların sosyal davranışlarında okula devam sürelerinin, cinsiyetlerinin, yaşlarının, annelerinin eğitim düzeyi gibi değişkenlerin istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmadığı bulunmuştur. Erkeklerin öğrenim düzeyinin ebeveynlerin evlilik uyumlarında anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmış ve çocuklardaki işbirliği davranışı ile ebeveynlerin evlilik uyumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya konmuştur.

Kalkan ve Ersanlı'nın (2008) çalışmasında bilişsel davranışçı yaklaşım kuramına göre evli bireylere yönelik evlilik ilişkisini geliştirme programının evlilik uyumuna etkisi araştırılmıştır. Evlilik ilişkisi geliştirme programı yaklaşık 10 hafta sürmüş, programa kontrol ve deney grubuna ayrılmak üzere toplam 15 kişi katılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler incelendiğinde programa katılan evli bireylerin evlilik uyumu son test puanları, evlilik ilişkisini geliştirme programına katılmayan bireylere kıyasla daha yüksek çıktığı bulunmuştur. Diğer yandan evlilik ilişkisini geliştirme programındaki katılımcıların evlilik uyum oranlarının giderek arttığı saptanmıştır.

Özbey (2012) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocuklara ait problemleri davranışları, anne babaların evlilik uyumları ile sosyal destek sistemleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma Ankara'da yapılmış, 89 anne ya da baba ve 6 yaşındaki 89 çocuk olmak üzere toplamda 178 birey dahil edilmiştir. Çalışmada kaydedilen sonuçlar incelendiğinde, çocukların dışa yönelim problem davranışları ile çiftlerin evlilik uyumları arasında negatif, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Çocukların problem davranışlarının, ebeveynlerin evlilik süresi, aile biçimi ve evlilik tarzıyla ilişkili herhangi farklılık bulunmadığı saptanmıştır.

Çelik ve Tümkeya'nın (2012) araştırmalarında öğretim elemanlarının evlilik uyumu, yaşam doyumları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlamıştır. Çalışma, öğretim elemanlarının akademik unvanı, cinsiyeti, girdikleri ders saati ve toplam çalışma yılı değişkenlerine kıyasla yaşam doyumlarının ve evlilik uyumunun karşılaştırıldığı tanımlayıcı- ilişki arayıcı bir araştırmadır. Çalışma, farklı akademik birimlerde görev alan 79'u erkeklerden ve 40'ı kadınlardan oluşmak üzere toplamda 119 evli öğretim elemanı ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre, öğretim elemanlarının yaşam doyumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Taycan ve Kuruoğlu'nun çalışmalarında (2013), evlilik uyumu, mizaç ve karakter özellikleri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Kontrol grubuna evlilikte herhangi bir sorun yaşamayan ve psikiyatrik bozukluğu bulunmayan 25 çift, araştırma grubuna ise evlilikteki sorunları nedeniyle psikiyatri kliniğine başvuran 25 çift dahil edilmiştir. Çalışma bulgularında, kontrol grubuna göre, evlilikte problem yaşayan çiftlerde ilişki içerisinde her iki cinsin birbirlerini daha az güvendiği, erkek katılımcıların kadınları bağımlı olarak nitelendirdikleri, kadın katılımcıların ise erkekleri kontrolcü ve kopuk olarak tanımladıkları bulunmuştur. Bu çalışmadaki çiftler arasında kadınların bağlanma stillerinde çoğunlukla kaygılı ve kaçınan bağlanmanın, erkeklerde ise kaçınan bağlanmanın öne çıktığı, evliliklerinde sorunları olan çiftler arasında eşlerin birbirlerini değerlendirmelerinin herhangi bir sorunu olmayan çiftlere kıyasla farklılık gösterdiği, bu farklılığın bağlanma, karakter ve mizaç özellikleri ile ilişkili olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Kublay ve Oktan (2015) tarafından, bireylerin evlilikle ilişkili uyumu, öznel mutlulukları ve değer tercihlerini incelemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma 452 evli kişiyle yapılmıştır. Çalışmada evlilik uyumu ve değer tercihleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; özgürlük, romantik değer yargıları, maneviyat, onur, kariyer, toplumsal ve entellektüel değerler ile evlilik uyumu arasında anlamlı ve olumlu bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda evlilik uyumuyla materyalistik değerler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Soylu ve Kağncı (2015)'nin yaptığı çalışmada, aile içi iletişim, çatışma çözme tarzları ve empatik eğilim değişkenlerinin evlilik uyumuna etki düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma İzmir ilinde yaşayan 360 evli birey ile yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, olumsuz çatışma çözme stillerinin ve aile içi iletişimin, evli kişilerin evlilik uyumunu önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır.

Macit'in (2016) yaptığı çalışmada görücü usulü ve flört ederek evlenen 20-45 yaş arası kadınların evlilik uyumu ve cinsel doyumlarını sosyo-demografik faktörler açısından farklılıklarını araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, görücü usulüyle evlenen kadınların evlilik uyum puanları araştırıldığında

evliliklerinin uyumlu olmadığı saptanmış, flört ederek evlenen kadınların ise evliliklerinin uyumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Bidirici (2016), çalışmasında geçirilen evlilik yılının cinsel hayat ve evlilik uyumuna etkisini incelemeyi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, bu kavramların sosyo-demografik faktörlere göre incelenmeye çalışmıştır. Çalışma İstanbul ilinde rastgele seçim yöntemi ile seçilen 120 katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcılara, Kişisel Bilgi Formu, Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği ve Evlilik Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre, katılımcıların Evlilik Uyumu arttıkça Cinsel Yaşantı puanlarında arttığı görülmektedir. Cinsel yaşantı ölçeğinin sosyodemografik değişkenlere göre bulunan sonuçları; erkek katılımcıların Cinsel Yaşantı Ölçeğinden kadınlara oranla daha yüksek puan aldıkları, katılımcıların ekonomik durumu, çocuklarının sayısı, evlilik şekilleri ile pozitif yönlü, eğitim, evlilik süresi ve kaçınıcı çocuk değişkenine göre olduğuyula ise negatif yönlü korelasyon olduğu yönündedir. Katılımcıların Evlilik Uyumu Ölçeği toplam puanın sosyodemografik özelliklere göre sonuçları ise katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, evlilik süresi ve evlilik şekliyle pozitif yönlü, cinsiyet, çocuk sayısı, ekonomik durumu ve kaçınıcı çocuk değişkenine göre olduğuyula negatif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

2.4.4.2 Yurt dışında evlilik uyumuna yönelik yapılan araştırmalar

Fışıloğlu (1992) tarafından, State University of New York at Bufalo'da 24'ü erkeklerden, 46'sı kadınlardan oluşan toplam 70 evli lisansüstü öğrencinin katılımıyla bir çalışma düzenlenmiştir. Bu çalışmada demografik faktörler açısından lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları incelendiğinde eşlerin eğitim düzeyi, öğrencilik durumu ve evlilik uyumu arasında önemli bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Eşlerin eğitim düzeyi ve evlilik uyumu arasında istatistiksel açıdan önemli bir ilişki bulunmuştur. Tam zamanlı çalışan öğrencilerin evlilik uyumunun kısmi zamanlı çalışan öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunduğu, eşlerin eğitim düzeyleri arasında artan benzerlik derecesinin evlilik uyumuna olumlu yönde anlamlı olarak etki ettiği saptanmıştır. Cinsiyet, çocuğa sahip olmak, dini görüş, lisansüstü eğitim düzeyi, mesleği, yaşı, çocukların sayısı ve evliliğin süresi ile

evlilik uyumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin görülmediği saptanmıştır.

Nathawat ve Mathur'un (1993) yaptıkları araştırmada çalışan kadın ve çalışmayan ev hanımlarının evlilik uyumu incelenmiştir. Hindistan'da yaşayan 200 birey ile yapılan bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, çalışan kadınların evlilik uyumu ve öznel mutluluğunun, çalışmayan ev hanımlarıninkine kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, sağlık düzeyi, yaşam memnuniyeti ve benlik saygısı ölçütlerinde çalışmayan ev hanımları ile kıyaslandığında çalışan kadınların daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir.

Debord, Romans ve Krieschok (1996) tarafından, evli bireylerin ilişkilerine yönelik bilişsel çarpıtmaları ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma 370 evli birey ile planlanmıştır. Bu çalışmanın verileri Çift Uyum Ölçeği, Akıldışı İnançlar Ölçeği ve İlişki İnançları Anketi veri toplama araçları ile elde edilmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde, yüksek düzeyde ilişki odaklı akıldışı inançlarla evlilik uyumu arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde genel anlamda sahip olunan akıldışı inançlarla evlilik uyumu arasında ise negatif yönde ancak istatistiksel açıdan önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır (akt. Tolan, 2015).

Fowers, Montel ve Olson (1996) 393 evli çiftle toplam 786 kişi üzerinde bir araştırma yapmıştır. Çalışma uyumlu, uyumsuz, canlı ve geleneksel başlıkları altında evlilik öncesi dört grup şeklinde düzenlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, canlı başlığı altındaki çiftlerin, gelir, duygu odaklı ilişki, cinsellik ve birlikte geçirilen zaman vb. alanlarla ilişkili olarak en yüksek evlilik doyumuna sahip olan çiftler oldukları saptanmıştır. Uyumlu çiftlerin evlilik doyumunun orta düzeyde olduğu, geleneksel çiftlerin en az ayrılmayı düşünen grupta oldukları ancak oldukça yüksek düzeyde memnuniyetsizlik yaşadıkları ve doyumsuz oldukları uyumsuz çiftlerin ise boşanma eğiliminde ve oldukça yüksek gerilim puanlarına sahip oldukları ortaya konulmuştur.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Bu model, iki veya daha fazla değişkenin arasındaki birlikte değişimin varlığını ya da aşamasını ölçmeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2006).

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul ilindeki özel eğitim gereksinimli çocuğu olan anne ve babalar olup, örneklemimizi özel eğitim gereksinimi olan çocuklara eğitim verilen Sultangazi ilçesindeki Koza Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Gülen Güneş Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ve Bakırköy ilçesindeki Çiftöglü Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine gelen ve amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiş toplam 243 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireyler gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilmiş ve öncesinde bu çalışmanın amacı ve konusu hakkında kendilerine sözel ve yazılı olarak bilgi verilip onamları alınmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

3.3.1 Sosyo – Demografik bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, gerekli alanyazın taraması yapıldıktan sonra konuyla ilgili benzer olan araştırmalardaki anketler incelenerek gerekli olan bilgileri ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Bu form araştırmaya katılan kişilerin; cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, mesleği, evlilik süresi, evlenme şekli, evlilik tipi, çocuk sayısı, destek alma durumu, özel eğitim alan çocuğun tanısı gibi çeşitli demografik özelliklere dair soruları içermektedir.

3.3.2 Evlilikte uyum ölçeği (EUÖ)

Bu çalışmada araştırmaya katılan kişilerin evlilik uyumunu ölçmek amacıyla Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ve 1999 yılında Tutarel ve Kışlak tarafından Türkçeye çevrilen Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Coranbach Alpha değeri $\alpha=,84$ bulunmuştur. 15 maddeden oluşan evlilikte uyum ölçeği, evliliğin niteliğini hem evlilik doyumunu hem de ilişki tarzını ve çeşitli konularda anlaşma düzeyine yönelik konuları ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 58, en düşük puan 0'dır. Puanlar ölçekte uyumsuzluktan uyumluluğa doğru çoğalmaktadır.

Evlilikte uyum ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek için yapılan faktör analizine göre ölçek iki faktöre ayrılmıştır. İlk 9 maddeden oluşan birinci faktör 'Anlaşma' olarak adlandırılır. Bu faktör; genel uyum ve duygu, toplumsal kurallar, cinsellik gibi durumlardaki anlaşmaya dair soruları içerir. 'İlişki Tarzı' olarak isimlendirilen ikinci faktör ise son 6 maddeyi içerir. Bu faktörde ise çatışma çözme, güven, boş zaman etkinlikleri gibi ilişki tarzıyla ilgili sorular yer alır (Tutarel-Kışlak, 1999).

3.3.3 Bilişsel duygu düzenleme ölçeği (BDDÖ)

Garnefski ve arkadaşları (2002)'nin geliştirdiği Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği, kişilerin stres veren yaşam olayları karşısında ve sonrasında kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ölçektir. Onat ve Otrar (2010) tarafından Türkçeye çevrilen Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ) kullanılmıştır. Coranbach Alpha değeri $\alpha=,784$ bulunmuştur. Beşli Likert tipindeki ölçek 36 maddeden oluşur. Aynı zamanda 9 alt ölçeği ve her alt ölçekte de 4 maddesi bulunmaktadır. Her alt ölçek 4 ile 20 arasında puan almaktadır. Alt ölçekler şunlardır:

- Kendini Suçlama Alt Ölçeği: Edinilen olumsuz deneyim karşısında kişinin kendisine yönelik suçlayıcı düşünce yapısının varlığını gösterir.

Madde Numaraları: 1, 10, 19, 28

- Kabul Alt Ölçeği: Kişinin yaşanılan bir olayı kabullenmesine yönelik düşüncelerinin olduğunu gösterir.

Madde Numaraları: 2, 11, 20, 29

- Ruminasyon Alt Ölçeği: Kişinin yaşadığı olumsuz olayla ilgili düşünce ve duygularının sürekli tekrarlanmasının olduğunu gösterir.

Madde Numaraları: 3, 12, 21, 30

- Olumlu Yeniden Odaklanma Alt Ölçeği: Olayla bağlantılı olmayan olumlu konular düşündüğünü gösterir.

Madde Numaraları: 4, 13, 22, 31

- Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma Alt Ölçeği: Var olan olumsuz olayı tekrar düşünüp bu duruma karşı nasıl önlem alacağını düşündüğünü gösterir.

Madde Numaraları: 5, 14, 23, 32

- Olumlu Yeniden Değerlendirme Alt Ölçeği: Var olan olumsuz bir duruma olumlu anlamlar yüklediğini gösterir.

Madde Numarası: 6, 15, 24, 33

- Olayın Değerini Azaltma Alt Ölçeği: Var olan olayın değerini başka olaylarla karşılaştırarak önemini azaltmaya yönelik fikirlerin varlığını gösterir.

Madde Numaraları: 7, 16, 25, 34

- Felaketleştirme Alt Ölçeği: Yaşanılan olayın olumsuz taraflarına odaklanıp en kötü olay olduğunu düşündüğünü gösterir.

Madde Numaraları: 8, 17, 26, 35

- Diğerlerini Suçlama: Olayın yaşanmasından başkalarını sorumlu tutmaya yönelik düşüncelerin varlığını gösterir.

Madde Numaraları: 9, 18, 27, 36

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırma İstanbul iline bağlı Sultangazi ve Bakırköy ilçesindeki toplam üç rehabilitasyon merkezine gelen çocukların anne veya babaları ile yapılmıştır. Katılımcılar ile yüz yüze görüşülerek başta yapılacak çalışma ve ölçekler hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak kabul eden katılımcıların

öncelikle imzalı onayı alınmış sonrasında ise bütün ölçekler gizlilik esasına göre uygulanmıştır.

3.5 Verilerin İstatiksel Analizi

Araştırmadan bulunan verilerin SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analizi yapılmıştır. Katılımcı kişilerin demografik özelliklerinin belirlenebilmesi için frekans dağılımı analizi uygulanmıştır. Evlilikte uyum ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeği sonuçlarının normal dağılıma sahip olup olmadıkları basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir.

Özel eğitim gereksinimi olan çocukların anne-babalarının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisini inceleyen bu çalışmada katılımcıların ve özel gereksinimli çocukların özelliklerine göre ölçeklerin alt boyutlarında elde edilen puan ortalamaları arasındaki farklar bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile (One Way ANOVA) hesaplanmıştır. Evlilikte uyum ölçeği bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarındaki ilişkiler pearson korelasyon analizi ile tespit edilmiştir. Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumları ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin yordanabilmesi için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Özel eğitim gereksinimi olan çocukların anne-babalarının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisini inceleyen bu çalışmaya katılanlarla ilişkili demografik özellikler ile araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilere ilişkin bulgular bu kısımda açıklanmıştır.

4.1 Katılımcılara İlişkin Özellikler

Çizelge 4.1’de söz konusu çalışmaya özel eğitim gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin cinsiyet, yaş ve çalışma dağılımları gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %77’si (n=188) kadın, %23’ü (n=55) erkeklerden oluşmaktadır. Kadınların yaş ortalaması 37,3 yıl (ss=8,4) iken erkeklerin yaş ortalaması ise 40,2 yıl (ss=8,6) olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin çalışma/iş durumlarına göre kadınların %13,3’ü (n=25) aktif olarak çalışırken, %1,6’sı (n=3) emekli ve %85,1’i (n=160) ise çalışmayan kişilerden oluşmaktadır. Erkeklerin %83,3’ü (n=45) aktif olarak çalışırken %5,6’sı (n=3) emekli ve %11,1’i (n=6) çalışmayan kişilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4.1: Katılımcıların Cinsiyet, Yaş ve Çalışma Dağılımları

	n	%	Yaş Ortalaması (ss)	Çalışma					
				Evet (n)	Evet (%)	Emekli (n)	Emekli (%)	Hayır (n)	Hayır (%)
Kadın	188	77	37,3 (8,4)	25	13,3	3	1,6	160	85,1
Erkek	55	23	40,2 (8,6)	45	83,3	3	5,6	6	11,1

Çizelge 4.2’de katılımcıların cinsiyetine göre eğitim düzeyleri verilmiştir. Buna göre kadınların %6,9’u (n=13) okuma yazma bilmiyorken, %9’u (n=17) okur yazar, %34’ü (n=64) ilkokul mezunu, %20,2’si (n=38) ortaokul mezunu, %20,2’si (n=38) lise mezunu ve %9,6’sı (n=18) üniversite mezunudur. Erkeklerin %3,6’sı (n=2) okuma yazma bilmezken %7,3’ü (n=4) okur yazar,

%16,4'ü (n=9) ilkököl mezunu, %29,1'i (n=16) ortaokul mezunu, %34,5'i (n=19) lise mezunu ve %9,1'i (n=5) üniversite mezunudur.

Çizelge 4.2: Katılımcıların Cinsiyetine Göre Eğitim Düzeyi Dağılımı

	Okumaz		Okur		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite	
	Yazmaz	Yazar	Yazar	Okur	Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu	Mezunu
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	13	6,9	17	9	64	34	38	20,2	38	20,2	18	9,6
Erkek	2	3,6	4	7,3	9	16,4	16	29,1	19	34,5	5	9,1

Çizelge 4.3'te ailelerin gelir düzeyi ile aile tipi dağılımı gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların %33,6'sı (n=82) düşük gelir grubunda yer alırken, %63,5'i (n=155) orta gelir grubunda ve %2,9'u (n=7) yüksek gelir grubunda bulunmaktadır. Aile tipi dağılımları gelir grubuna göre incelendiğinde düşük gelir grubunda bulunan ailelerin %61'i (n=50) çekirdek aile iken, %34,1'i (n=61) geniş aile ve %4,9'u (n=4) parçalanmış ailelerdir. Orta gelir grubunda bulunan ailelerin %81'i (n=126) çekirdek aile iken, %18,1'i (n=28) geniş aile ve %0,6'sı (n=1) parçalanmış ailelerdir. Yüksek gelir grubunda bulunan ailelerin %43'ü (n=3) çekirdek aile iken, %57,1'i (n=4) geniş ailedir.

Çizelge 4.3: Ailelerin Gelir Düzeyi ve Aile Tipi Dağılımları

	n	%	Çekirdek		Geniş		Parçalanmış	
			N	%	n	%	n	%
Düşük	82	33,6	50	61	28	34,1	4	4,9
Orta	155	63,5	126	81	28	18,1	1	0,6
Yüksek	7	2,9	3	43	4	57,1	0	0

Çizelge 4.4'te katılımcıların nasıl evlendikleri ve evlilik sürelerinin dağılımı verilmiştir. Buna göre katılımcıların %60,7'si (n=148) görücü usulüyle veya baskı yoluyla evlendirildiğini, %8,2'si (n=20) kaçarak evlendiğini ve %30,7'sinin (n=75) evlilik öncesinde flört döneminin olduğunu bildirmiştir. Katılımcıların evlilik türüne göre evlilik sürelerinin dağılımına göre görücü usulü veya baskı ile evlenenlerin %4,1'i (n=6) 1-5 yıldır arasında, %18,2'si (n=27) 6-10 yıl arasında, %28,4'ü (n=42) 11-15 yıl arasında, %20,9'u (n=31) 16-20 yıl arasında ve %28,4'ü (n=42) 21 yıl ve üstü yıldır evli olduklarını belirtmiştir. Kaçarak evlenenlerin %15'i (n=3) 1-5 yıldır arasında, %25'i (n=5) 6-10 yıl arasında, %40'ı (n=8) 11-15 yıl arasında, %10'u (n=2) 16-20 yıl

arasında ve %10'u (n=2) 21 yıl ve üstü yıldır evli olduklarını belirtmiştir. Evlilik öncesinde flört dönemine sahip olanların %14'ü (n=10) 1-5 yıldır arasında, %28,4'ü (n=21) 6-10 yıl arasında, %31,1'i (n=23) 11-15 yıl arasında, %14,9'u (n=11) 16-20 yıl arasında ve %12,2'si (n=9) 21 yıl ve üstü yıldır evli olduklarını belirtmiştir.

Çizelge 4.4: Katılımcıların Nasıl Evlendikleri ve Evlilik Sürelerinin Dağılımı

	n	%	1-5 Yıl		6-10 Yıl		11-15 Yıl		16-20 Yıl		21 Yıl ve üstü	
			n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Görücü veya Baskı Yoluyla	148	60,7	6	4,1	27	18,2	42	28,4	31	20,9	42	28,4
Kaçarak	20	8,2	3	15	5	25	8	40	2	10	2	10
Flört	75	30,7	10	14	21	28,4	23	31,1	11	14,9	9	12,2

Özel eğitim gereksinimli çocukların cinsiyet, yaş, okul ve engel türü dağılımları Çizelge 4.5'te verilmiştir. Buna göre çocukların %57,4'ü (n=140) erkek, %42,6'sı (n=104) kızdır. Erkek çocukların yaş ortalaması 10,1 yıl (ss=5,9) iken kız çocuklarının yaş ortalaması 9,8 yıldır (ss=6,4). Erkek çocukların %65'i (n=91) bir eğitim kurumuna kayıtlı ve düzenli olarak okula giderken kız çocuklarının %51,9'u (n=54) bir eğitim kurumuna kayıtlı ve düzenli olarak okula gitmektedir. Engel türü dağılımına göre erkek çocukların %17,2'si (n=42) otizm teşhisi almışken, %21,3'ü (n=52) zihinsel engelli, %9,8'i (n=24) bedensel engelli ve %9'u (n=22) işitsel engelli teşhisi almıştır. Kız çocuklarının %10,2'si (n=25) otizm teşhisi almışken, %17,6'sı (n=43) zihinsel engelli, %7,8'i (n=19) bedensel engelli ve %7'si (n=17) işitsel engelli teşhisi almıştır.

Çizelge 4.5: Özel Eğitim Gereksinimli Çocukların Cinsiyet, Yaş, Engel Türü ve Okul Dağılımları

	n	%	Yaş Ortalama sı (ss)	Okula Giden		Otizm		Zihinsel Engelli		Bedensel Engelli		İşitsel Engelli	
				n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	140	57,4	10,1 (5,9)	91	65	42	17,2	52	21,3	24	9,8	22	9
Kadın	104	42,6	9,8 (6,4)	54	51,	25	10,2	43	17,6	19	7,8	17	7

Özel eğitim gereksinimi olan çocukların aldığı eğitimlerin süreleri ve ek eğitim alanların dağılımları Çizelge 4.6'da verilmiştir. Buna göre çocukların %13,5'i (n=33) bir yıldan daha az eğitim almışken, %20,1'i (n=49) 1-3 yıl arasında, %30,7'si (n=75) 3-6 yıl arasında, %13,9'u (n=34) 6-9 yıl arasında ve %21,7'si (n=53) 9 yıl üstünde eğitim almışlardır. Ek eğitime ihtiyaç duyan çocukların

eğitim aldığı yıla göre dağılımlarına göre bir yıldan az eğitim almış alan çocukların %12,1'i (n=4), 1-3 yıl eğitim alan çocukların %20,2'si (n=17), 3-6 yıl eğitim almış çocukların %30,6'sı (n=42), 6-9 yıl eğitim almış çocukların %66,7'si (n=22) ve 9 yıl üstünde eğitim almış çocukların %37,7'si (n=20) eğitimlerine ek olarak destek almaktadır.

Çizelge 4.6: Özel Eğitim Gereksinimli ocukların Aldığı Eğitimin Toplam Süresi ve Ek Eğitim Dağılımı

	n	%	Ek Eğitim Alan ocuk	
			n	%
1 Yıldan Az	33	13,5	4	12,1
1-3 yıl	49	20,1	17	20,2
3-6 Yıl	75	30,7	42	30,6
6-9 Yıl	34	13,9	22	66,7
9 Yıl st	53	21,7	20	37,7

Özel eğitim gereksinimi olan çocuklara bakım veren kişi, bu kişilerin aileden destek alma ve alınan desteğin düzeylerine ilişkin dağılım izelge 4.7'de verilmiştir. Buna göre çocuklara sürekli bakım verenlerin %56,1'i nin (n=137) anneler olduğu, %5,3'ünün (n=13) babalar, %1,6'sının (n=4) aile bireyi harici kişiler olduğu ve %36,9'unun (n=90) birden fazla aile bireyinin olduğu bulunmuştur. Annelerin %51,8'inin (n=71), babaların %84,6'sının (n=11), aile bireyi harici kişilerin tamamının ve çoklu aile bireylerinin %71,1'inin (n=64) ailelerinden çocuğun bakımı konusunda destek gördükleri tespit edilmiştir. Alınan desteğin düzeyi ile ilişkili olarak annelerin %31'inin (n=22) hafif, %50,7'sinin (n=36) orta ve %18,3'ünün (n=13) yüksek destek gördükleri ifade edilmiştir. Babaların %18,2'sinin (n=2) hafif, %54,5'inin (n=6) orta ve %27,3'ünün (n=3) yüksek destek gördüğü bulunmuştur. Aile bireyi harici kişilerin %25'inin (n=1) hafif ve %75'inin (n=3) orta düzeyde destek gördükleri anlaşılmaktadır. Son olarak çoklu aile bireylerinin %18,8'inin (n=12) hafif, %53,1'inin (n=34) orta ve %28,1'inin (n=18) yüksek destek gördüğü bulunmuştur.

Çizelge 4.7: Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuklara Bakım Veren Kişi, Bu Kişilerin Aileden Destek Alma ve Alınan Desteğin Düzeylerinin Dağılımı

	n	%	Aile Desteği Alma (Evet)		Hafif		Orta		Yüksek	
			n	%	n	%	n	%	n	%
Anne	137	56,1	71	51,8	22	31	36	50,7	1	18,3
Baba	13	5,3	11	84,6	2	18,2	6	54,5	3	27,3
Diğer	4	1,6	4	100	1	25	3	75	0	0
Çoklu Aile Bireyleri	90	36,9	64	71,1	12	18,8	34	53,1	1	28,1

Özel eğitim gereksinimli çocukların aileye getirdiği duygu dağılımları Çizelge 4.8’de verilmiştir. Buna göre çocukların %21,3’ünün (n=52) korku, %40,2’sinin (n=98) endişe, %6,1’inin (n=15) heyecan, %26,6’sının (n=65) mutluluk ve %4,1’inin (n=10) tüm duyguları ailelerine yansıttıkları bulunmuştur.

Çizelge 4.8: Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuğun Aileye Getirdiği Duygu Dağılımları

	n	%
Korku	52	21,3
Endişe	98	40,2
Heyecan	15	6,1
Mutluluk	65	26,6
Hepsi	10	4,1

Çalışmaya katılan ailelerde başka engelli olmasına dair dağılım Çizelge 4.9’da verilmiştir. Buna göre ailelerin %5,7’si (n=14) özel eğitim gereksinimli çocuk haricinde bakım gerektiren başka bir engelli bireyin olduğunu ifade ederken %93,4’ünün (n=228) ailede başka engelli olmadığını bildirmiştir.

Çizelge 4.9: Ailede Diğer Engelli Olma Dağılımları

	n	%
Evet	14	5,7
Hayır	228	93,4

4.2 Evlilik Uyumu Ölçeği Sonuçları

Evlilik Uyumu Ölçeği ile ilişkili olarak katılımcılardan elde edilen puanlar Çizelge 4.10’da verilmiştir. Buna göre anlaşma alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 39,77 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis)

katsayısı .363 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.707 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick ve Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

İlişki tarzı alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 12,16 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.682 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.397 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick ve Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Toplam evlilik uyumu alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 52,27 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.092 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.579 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick ve Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 4.10: Evlilik Uyumu Ölçeği Sonuçları

	n	Ortalama	SE	Minimum	Maksimum	Skewness	Kurtosis
Anlaşma	166	39,77	8,6	10	54	-.707	.363
İlişki Tarzı	239	12,16	3,2	4	18	-.397	-.682
Toplam Evlilik Uyumu	161	52,27	10,6	21	71	-.579	-.092

4.3 Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları

Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ile ilişkili olarak katılımcılardan elde edilen puanlar Çizelge 4.11'de verilmiştir. Buna göre kendini suçlama alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 10,58 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.130 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.267 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick ve Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Kabul alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 12,16 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .005 olarak ve çarpıklık (skewness) katsayısı -.095 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick ve Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Ruminasyon alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 12,48 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .160 olarak ve

Çarpıklık (skewness) katsayısı -.098 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Olumlu yeniden odaklanma alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 13,46 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .161 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı -.024 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Plan yapmaya yeniden odaklanma alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 14,53 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.685 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı -.153 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Olumlu yeniden değerlendirme alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 14,21 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.841 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı .041 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Olayın değerini azaltma alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 13,29 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı .131 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı -.071 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Felaketleştirme alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 11 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.230 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı .113 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Diğerlerini suçlama alt boyutunda katılımcıların ortalama puanı 10,65 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta basıklık (kurtosis) katsayısı -.108 olarak ve arpıklık (skewness) katsayısı -.111 olarak hesaplanmış olmakla *Tabachnick* ve *Fidell (2015)*'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Çizelge 4.11: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Sonuçları

	n	Ortalama	SE	Minimum	Maksimum	Skewness	Kurtosis
Kendini Suçlama	234	10,58	2,78	4	18	-.267	-.130
Kabul	231	12,16	2,85	4	20	-.095	.005
Ruminasyon	231	12,48	2,92	4	20	-.098	.160
Olumlu Yeniden Odaklanma	228	13,46	2,68	4	20	-.024	.161
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	231	14,53	3,06	7	20	-.153	-.685
Olumlu Yeniden Değerlendirme	225	14,21	3,2	8	20	.041	-.847
Olayın Değerini Azaltma	229	13,29	2,71	4	20	-.071	.131
Felaketleştirme	236	11	3,04	4	20	.113	-.230
Diğerlerini Suçlama	235	10,65	2,95	4	18	-.111	-.108

4.4 Ortalama Farkları

Bu kısımda katılımcıların demografik özellikleri ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Evlilik Uyumu Ölçeği'nden elde ettikleri puanların farklılıkları yer almaktadır. İkili kodlanan demografik özellikler için bağımsız örneklem t-testi, üç veya daha fazla kategorilerden oluşanlar için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA analizinde gruplar arası ayrışmaların tespiti için “scheffe post-doc analizi” yapılmıştır.

4.4.1 Cinsiyete göre ortalama farklılıkları

Çizelge 4.12’de gösterildiği üzere katılımcıların cinsiyetine göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($t=.269$, $p=.788$) ve ilişki tarzı ($t=.289$, $p=.773$) alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($t=.459$, $p=.647$) anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin kendini suçlama ($t= -.664$, $p=.507$), kabul ($t=.681$, $p=.496$), ruminasyon ($t=1,203$, $p=.230$), olumlu yeniden odaklanma ($t=1,265$, $p=.207$), olumlu yeniden değerlendirme ($t=1,590$, $p=.113$), olayın değerini azaltma ($t=.132$, $p=.895$) ve felaketleştirme ($t= -1,331$, $p=.184$) alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öte yandan, plan yapmaya yeniden odaklanma ($t=2,083$, $p<.05$) ve diğerlerini suçlama ($t= -1,965$, $p<.05$)

alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Buna göre kadınların erkeklere göre yeniden plan yapmaya daha fazla odaklandıkları, erkeklerin ise kadınlara göre diğerlerini daha fazla suçlama eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.12: Cinsiyete Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Cinsiyet (Erkek)			Cinsiyet (Kadın)			t
	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	43	39,4	6,8	123	39,9	9,1	.269
İlişki Tarzı	54	12,1	3	184	12,2	3,3	.289
Toplam Evlilik Uyumu	42	51,6	8,4	119	52,5	11,3	.459
Kendini Suçlama	55	10,8	2,6	179	10,5	2,8	-.664
Kabul	52	11,9	2,7	178	12,2	2,9	.681
Ruminasyon	55	12,1	2,7	175	12,6	2,9	1,203
Olumlu Yeniden Odaklanma	55	13,1	3	172	13,6	2,6	1,265
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	54	13,7	3	176	14,7	2,9	2,083*
Olumlu Değerlendirme Yeniden	53	13,6	3	171	14,4	3,2	1,59
Olayın Değerini Azaltma	52	13,3	2,3	176	13,3	2,8	.132
Felaketleştirme	54	11,5	2,8	181	10,9	3,1	-1,331
Diğerlerini Suçlama	54	11,4	2,5	180	10,5	3,1	-1,965*

*p<.05

4.4.2 Yaşa göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların yaşlarına göre ölçeklerden elde edilen puanların anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yaş değişkeni medyan analizine göre iki gruba ayrılmıştır. Medyan analizine göre yaş değişkeni 38 yaş altı ve 38 yaş üstü olmak üzere iki gruba ayrılabilirdiği tespit edilmiştir. Çizelge 4.13'de

gösterildiği üzere katılımcıların yaşa göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($t=.994$, $p=.322$) ve ilişki tarzı ($t=.1,311$, $p=.191$) alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($t=1,423$, $p=.157$) anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin kendini suçlama ($t= 1,608$, $p=.109$), kabul ($t=1,356$, $p=.176$), olumlu yeniden odaklanma ($t=.659$, $p=.510$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($t=.936$, $p=.350$), olayın değerini azaltma ($t=.036$, $p=.972$), felaketleştirme ($t=.443$, $p=.658$) ve diğerlerini suçlama ($t=.635$, $p=.526$) alt boyutlarında yaşa göre herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Öte yandan ruminasyon ($t=2,056$, $p<.05$) ve olumlu yeniden değerlendirme ($t=1,933$, $p<.05$) alt boyutlarında ise anlamlı farklar bulunmuştur. Buna göre yaşı 38'in altında olan katılımcıların yaşı 38'in üstünde olanlara göre daha fazla ruminasyon ve olumlu yeniden değerlendirme eğilimine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.13: Yaşa Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	38'e Kadar			38 ve üstü			t
	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	71	40,5	8,6	77	39,1	9,1	.994
İlişki Tarzı	105	12,4	3,2	107	11,8	3,1	1,311
Toplam Evlilik Uyumu	69	53,6	10,2	75	51,1	11,2	1,423
Kendini Suçlama	104	10,9	2,9	104	10,2	2,8	1,608
Kabul	105	12,4	3	101	11,8	2,8	1,356
Ruminasyon	99	12,9	3	108	12,1	2,9	2,056*
Olumlu Yeniden Odaklanma	99	13,5	2,6	104	13,3	2,9	.659
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	102	14,7	3	104	14,2	3,4	.936
Olumlu Yeniden Değerlendirme	100	14,6	3,2	99	13,7	3,3	1,933*
Olayın Değerini Azaltma	99	13,2	2,7	105	13,2	2,8	.036
Felaketleştirme	104	10,9	3,1	106	10,7	3	.443
Diğerlerini Suçlama	104	10,8	3	105	10,5	3	.635

* $p<.05$

4.4.3 Eğitim düzeyine göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların eğitim düzeyine göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.14'te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların eğitim düzeyi ile evlilik uyumu ölçeğinde anlaşma alt boyutundan elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(5,160)=2,758$, $p<.05$). Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan

scheffe – post hoc testine göre okumaz ve yazmazlar ile üniversite mezunlarının birbirinden üniversite mezunu lehine ayrıştıkları tespit edilmiştir ($p=.027$).

Katılımcıların eğitim düzeyi ile evlilik uyumu ölçeğinde ilişki tarzı alt boyutundan elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(5,233)=3,076$, $p<.01$). Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe – post hoc testine göre okumaz ve yazmazlar ile lise mezunlarının birbirinden lise mezunu lehine ayrıştıkları tespit edilmiştir ($p=.019$).

Katılımcıların eğitim düzeyi ile toplam evlilik uyumu puanını arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(5,155)=3,297$, $p<.01$). Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe – post hoc testine göre okumaz ve yazmazlar ile üniversite mezunlarının birbirinden üniversite mezunu lehine ayrıştıkları tespit edilmiştir ($p=.013$).

Katılımcıların eğitim düzeyi ile bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama ($F(5,228)=.405$, $p=.845$), kabul ($F(5,225)=1,176$, $p=.322$), ruminasyon ($F(5,225)=1,596$, $p=.162$), olumlu yeniden odaklanma ($F(5,222)=1,472$, $p=.200$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(5,225)=1,341$, $p=.248$), olumlu yeniden değerlendirme ($F(5,219)=1,544$, $p=.177$), olayın değerini azaltma ($F(5,223)=1,546$, $p=.177$), felaketleştirme ($F(5,230)=1,526$, $p=.183$) ve diğerlerini suçlama ($F(5,229)=1,177$, $p=.321$) puan ortalamalarında herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır.

Çizelge 4.14: Eğitim Düzeyine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Okumaz Yazmaz			Okur Yazar			İlkokul Mezunu			Ortaokul Mezunu			Lise Mezunu			Üniversite Mezunu			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	11	32,6	10,5	16	40,4	6,6	44	40,5	10,6	38	39,3	6,5	43	39,4	7,5	14	44,9	8,0	2,758**
İlişki Tarzı	15	9,3	3,1	21	12,9	2,4	71	12,2	3,7	53	11,9	3,2	56	12,8	2,8	23	12,4	2,8	3,076*
Toplam Evlilik Uyumu	11	42,1	13,6	16	53,4	8,2	42	53,5	12,1	37	51,2	8,5	41	52,3	9,5	14	58,1	10,0	3,297*
Kendini Suçlama	15	11,4	2,5	21	10,4	2,5	70	10,6	3,2	50	10,6	2,4	55	10,3	2,8	23	10,8	2,8	.405
Kabul	15	12,4	3,6	21	11,6	2,8	68	12,6	3,0	49	11,9	2,7	55	11,7	2,2	23	12,9	3,4	1,176
Ruminasyon	15	11,9	3,9	19	12,6	2,4	66	12,7	3,1	52	12,0	2,6	56	12,2	2,9	23	13,8	2,6	1,596
Olumlu Yeniden Odaklanma	15	13,4	3,0	20	14,2	2,8	65	14,0	2,8	50	13,3	2,8	55	13,0	2,3	23	12,7	2,5	1,472
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	14	13,6	2,6	20	15,3	3,1	69	15,1	3,0	48	14,0	3,3	58	14,2	2,9	22	14,5	3,1	1,341
Olumlu Yeniden Değerlendirme	14	13,5	2,9	19	14,3	4,1	68	15,1	3,1	49	13,7	3,0	55	13,9	3,2	20	14,0	2,9	1,544
Olayın Değerini Azaltma	14	13,3	2,9	21	12,7	2,7	66	14,0	2,8	50	13,1	2,5	55	12,9	2,6	23	13,1	3,0	1,546
Felaketleştirme	15	12,3	2,9	21	10,9	2,2	68	11,1	3,0	53	10,7	2,7	57	10,5	3,5	22	12,0	3,1	1,526
Diğerlerini Suçlama	14	12,2	2,5	21	10,3	2,3	68	10,3	3,0	52	10,8	2,9	57	10,6	3,0	23	11,1	3,3	1,177

*p<.01, **p<.05

4.4.4 Katılımcıların çalışmasına göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların çalışma durumuna göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.15'te gösterilmiştir. Katılımcıların evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($F(2,162)=1,536$, $p=.218$), ilişki tarzı ($F(2,235)=2,235$, $p=.109$) alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($F(2,157)=2,332$, $p=.100$) anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çalışma durumu ile bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama ($F(2,230)=.646$, $p=.629$), kabul ($F(2,227)=.236$, $p=.790$), ruminasyon ($F(2,227)=2,161$, $p=.118$), olayın değerini azaltma ($F(2,225)=1,830$, $p=.163$) ve felaketleştirme ($F(2,232)=.886$, $p=.422$) puanları arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

Öte yandan, olumlu yeniden odaklanma ($F(2,224)=3,029$, $p<.05$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(2,227)=3,532$, $p<.05$), olumlu yeniden değerlendirme ($F(2,221)=6,323$, $p<.01$) ve diğerlerini suçlama ($F(2,231)=3,049$, $p<.05$) alt boyutları puan ortalamalarında ayrıştıkları bulunmuştur. Grup içi farklılaşmayı tespit etmek için yapılan scheffe post hoc analizlerine göre olumlu yeniden odaklanma alt boyutunda grup içindeki katılımcıların elde ettikleri puanların birbirinden net bir şekilde ayrışmadıkları; plan yapmaya yeniden odaklanma alt boyutunda çalışmayanların çalışanlara göre daha çok farklılaştıkları ($p=.035$); olumlu yeniden değerlendirme alt boyutunda çalışmayanların çalışanlara göre daha çok farklılaştıkları ($p=.003$) ve diğerlerini suçlama alt boyutunda grup içindeki katılımcıların elde ettikleri puanların birbirinden net bir şekilde ayrışmadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.15: Çalışma Durumuna Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Çalışmıyor			Emekli			Çalışıyor			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	109	39,78	8,84	4	32,50	16,09	52	40,35	7,45	1,54
İlişki Tarzı	163	12,37	3,28	6	9,83	2,93	69	11,84	3,12	2,24
Toplam Evlilik Uyumu	106	52,58	10,81	4	41,00	17,59	50	52,50	9,39	2,33
Kendini Suçlama	158	10,54	2,84	6	9,67	3,08	69	10,75	2,70	.464
Kabul	157	12,20	2,93	6	12,83	3,66	67	12,04	2,64	.236
Ruminasyon	154	12,76	2,91	6	12,50	2,88	70	11,89	2,93	2,161
Olumlu Yeniden Odaklanma	152	13,66	2,61	6	15,17	4,31	69	12,93	2,61	3,029*
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	154	14,90	2,95	6	15,17	2,99	70	13,76	3,19	3,532*
Olumlu Yeniden Değerlendirme	152	14,74	3,18	6	13,33	3,20	66	13,14	3,00	6,323*
Olayın Değerini Azaltma	155	13,46	2,86	5	14,60	2,51	68	12,84	2,33	1,830
Felaketleştirme	159	10,84	3,14	6	11,17	2,23	70	11,41	2,85	.866
Diğerlerini Suçlama	157	10,39	2,98	6	9,83	1,60	71	11,38	2,85	3,049*

*p<.01, **p<.05

4.4.5 Katılımcıların aylık gelir düzeyine göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların aylık gelir düzeyine göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.16'da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların aylık gelir düzeyi ile evlilik uyumu ölçeğinde anlaşma ($F(2,163)=9,363$, $p<.001$), ilişki tarzı ($F(2,236)=5,157$, $p<.01$) ve evlilik uyumu toplam puanında ($F(2,158)=6,234$, $p<.01$) farklılaştıkları bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe – post hoc testine göre anlaşma alt boyutunda düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında düşük grup aleyhine ($p=.000$); ilişki tarzı alt boyutunda düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında düşük grup aleyhine ($p=.013$) ve evlilik uyum puanında düşük gelir grubu ile orta gelir grubu arasında düşük grup aleyhine ($p=.004$) farklılaşma tespit edilmiştir.

Aylık gelir düzeyine göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda ($F(2,231)=1,109$, $p=.332$); kabul ($F(2,228)=.105$, $p=.900$); ruminasyon ($F(2,228)=.529$, $p=.590$); plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(2,228)=.992$, $p=.373$); olumlu yeniden değerlendirme ($F(2,222)=.998$, $p=.370$); olayın değerini azaltma ($F(2,226)=.563$, $p=.571$) ve felaketleştirme ($F(2,233)=2,353$, $p=.097$) alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Öte yandan, olumlu

yeniden odaklanma ($F(2,225)=5,629$, $p<.01$) ve diğerlerini suçlama ($F(2,232)=3,679$, $p<.05$) alt boyutlarında ise farklılaşma bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe – post hoc testine göre olumlu yeniden odaklanma alt boyutunda düşük ve yüksek grup arasında yüksek grup aleyhinde ($p=.010$) farklılık bulunmuştur. Diğerlerini suçlama alt boyutunda ise grup içinde ayrılan herhangi bir alt grup tespit edilememiştir.

Çizelge 4.16: Aylık Gelir Düzeyine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Düşük			Orta			Yüksek			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	56	36,04	10,00	106	41,50	7,21	4	46,25	4,92	9,363*
İlişki Tarzı	80	11,35	3,41	152	12,66	3,08	7	10,71	2,93	5,157**
Toplam Evlilik Uyumu	54	48,31	12,24	103	54,13	9,18	4	57,75	8,18	6,234**
Kendini Suçlama	82	10,68	3,03	145	10,46	2,66	7	12,00	2,45	1,109
Kabul	78	12,22	2,80	146	12,12	2,91	7	12,57	2,37	.105
Ruminasyon	79	12,65	2,81	145	12,35	2,99	7	13,29	3,09	.529
Olumlu Yeniden Odaklanma	78	14,04	2,38	143	13,29	2,73	7	10,86	3,13	5,624**
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	80	14,66	3,09	145	14,54	3,03	6	12,83	3,87	.992
Olumlu Yeniden Değerlendirme	74	14,12	3,40	145	14,34	3,12	6	12,50	2,74	.998
Olayın Değerini Azaltma	75	13,07	2,60	147	13,37	2,79	7	14,00	2,52	.563
Felaketleştirme	81	11,22	2,73	148	10,78	3,18	7	13,14	2,73	2,353
Diğerlerini Suçlama	79	11,03	2,84	149	10,36	2,98	7	13,00	2,24	3,679**

* $p<.001$, ** $p<.01$, *** $p<.05$

4.4.6 Katılımcıların evlilik sürelerine göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların evlilik sürelerine göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.17’de gösterilmiştir. Katılımcıların evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($F(4,160)=.933$, $p=.446$), ilişki tarzı ($F(4,233)=.746$, $p=.561$) alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($F(4,155)=1,241$, $p=.296$) anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Evlilik süresine göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda ($F(4,228)=.665$, $p=.617$); kabul ($F(4,225)=.299$, $p=.879$); ruminasyon ($F(4,225)=.874$, $p=.480$); olumlu yeniden odaklanma ($F(4,222)=.276$, $p=.893$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(4,225)=.957$, $p=.432$); olumlu yeniden

değerlendirme ($F(4,219)=.557$, $p=.694$); olayın değerini azaltma ($F(4,223)=1,712$, $p=.148$), felaketleştirme ($F(4,230)=2,018$, $p=.093$) ve diğerlerini suçlama ($F(4,229)=1,559$, $p=.186$) alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir.

Çizelge 4.17: Evlilik Süresine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	1-5 Yıl			6-10 Yıl			11-15 Yıl			16-20 Yıl			21 Yıl ve Üstü			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	11	41,36	8,95	39	40,15	8,84	51	40,53	7,61	29	40,48	8,09	35	37,37	10,08	.933
İlişki Tarzı	19	12,84	3,45	52	12,58	2,90	72	12,13	3,20	45	12,11	3,58	50	11,64	3,28	.746
Toplam Evlilik Uyumu	11	54,00	11,99	38	53,79	9,30	50	53,04	9,96	29	52,59	9,82	32	48,72	12,90	1,24
Kendini Suçlama	19	10,58	2,73	51	10,75	2,87	70	10,74	3,03	42	10,83	2,38	51	10,04	2,73	.665
Kabul	18	12,33	3,61	52	12,17	2,92	72	12,35	2,75	41	12,24	2,50	47	11,79	2,99	.299
Ruminasyon	17	13,06	3,11	52	12,77	3,26	66	12,33	2,48	43	12,84	3,21	52	11,98	2,76	.874
Olumlu Yeniden Odaklanma	16	13,75	2,35	50	13,40	2,49	68	13,25	2,57	43	13,63	2,61	50	13,68	3,18	.276
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	19	14,68	2,58	50	14,06	2,87	70	14,40	3,09	42	15,26	3,15	49	14,65	3,27	.957
Olumlu Yeniden Değerlendirme	16	14,69	2,80	49	14,04	3,18	68	13,93	3,39	43	14,74	3,06	48	14,29	3,20	.557
Olayın Değerini Azaltma	18	13,94	3,13	50	13,38	2,98	68	12,75	2,54	42	14,00	2,65	50	13,18	2,45	1,712
Felaketleştirme	18	11,50	2,94	53	11,85	3,48	71	10,52	2,44	41	10,41	3,05	52	11,12	3,23	2,018
Diğerlerini Suçlama	18	11,56	3,67	53	11,28	2,92	71	10,17	2,71	41	10,49	2,85	51	10,55	3,06	1,559

*p<.01, **p<.05

4.4.7 Katılımcıların aile tipine göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların aile tipine göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.18'de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma alt boyutundan elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu ($F(2,163)=10,523, p<.001$); ilişki tarzı alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmadığı ($F(2,236)=.728, p=.484$) ve toplam evlilik uyum puanında anlamlı bir fark bulunduğu ($F(2,158)=4,567, p<.05$) tespit edilmiştir. Anlaşma ve evlilik uyumu toplam puanında grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe post hoc analizine göre anlaşma alt boyutunda çekirdek aile ile parçalanmış aile arasında çekirdek aile lehine ($p=.000$) ayrıştıkları gözlenmiştir. Toplam evlilik puanında ise grup içinde farklılaşma tespit edilememiştir.

Aile türüne göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda ($F(2,231)=.143, p=.867$); kabul ($F(2,228)=2,861, p=.059$); olumlu yeniden odaklanma ($F(2,225)=.1,321, p=.269$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(2,228)=1,047, p=.353$); olumlu yeniden değerlendirme ($F(2,222)=.963, p=.383$); olayın değerini azaltma ($F(2,226)=.457, p=.634$), felaketleştirme ($F(2,233)=.763, p=.467$) ve diğerlerini suçlama ($F(2,232)=2,345, p=.098$) alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Öte yandan ruminasyon alt boyutunda aile tipine göre elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu ($F(2,228)=3,045, p<.05$) bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe post hoc analizine göre geniş aile ve parçalanmış aile arasında parçalanmış aile aleyhinde ayrışma olduğu ($p=.050$) bulunmuştur.

Çizelge 4.18: Aile Tipine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Çekirdek			Geniş			Parçalanmış			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	124	40,98	8,02	38	37,50	8,46	4	23,75	10,21	10,523*
İlişki Tarzı	175	12,30	3,29	60	11,83	3,19	4	11,00	1,41	.728
Toplam Evlilik Uyumu	120	53,47	10,31	38	49,53	10,84	3	39,00	5,29	4,567**
Kendini Suçlama	169	10,52	2,74	60	10,73	2,89	5	10,80	3,90	.143
Kabul	171	12,36	2,85	55	11,44	2,81	5	13,60	2,07	2,861
Ruminasyon	171	12,52	2,73	55	12,09	3,23	5	15,40	4,67	3,045**
Olumlu Odaklanma	164	13,63	2,79	59	12,98	2,32	5	13,80	2,77	1,321
Plan Yeniden Odaklanma	171	14,67	3,18	56	14,27	2,68	4	12,75	2,99	1,047
Olumlu Değerlendirme	167	14,32	3,24	53	14,06	3,02	5	12,40	3,85	.963
Olayın Azaltma	166	13,21	2,63	58	13,57	2,74	5	12,80	4,97	.457
Felaketleştirme	172	10,93	3,05	59	11,32	3,00	5	9,80	3,49	.763
Diğerlerini Suçlama	170	10,44	3,06	60	11,35	2,48	5	9,80	3,70	2,345

*p<.001, **p<.05

4.4.8 Katılımcıların çocuk sayısına göre ortalama farklılıkları

Katılımcıların çocuk sayısına göre ölçeklerden elde edilen puanların anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için çocuk sayısı değişkeni medyan analizine göre iki gruba ayrılmıştır. Medyan analizine göre çocuk sayısı değişkeninin “1-2 çocuk” ve “3 ve üstü” olmak üzere iki gruba ayrılabilirdiği tespit edilmiştir. Çizelge 4.19’da gösterildiği üzere katılımcıların çocuk sayısına göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($t=3,507$, $p<.001$) ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($t=3,321$, $p<.001$) anlamlı bir fark olduğu ancak ilişki tarzı alt boyutunda farklılaşma olmadığı ($t=.947$, $p=.345$) tespit edilmiştir. Sonuç olarak 1-2 çocuğu olan grubun 3 ve üstü çocuğa sahip olanlara göre daha fazla anlayabildikleri ve genel evlilik uyumundan daha yüksek puanlar aldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların çocuk sayısına göre bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarına göre kendini suçlama ($t= -.253$, $p=.800$),

ruminasyon ($t=.302$, $p=.763$), olumlu yeniden odaklanma ($t=.077$, $p=.939$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($t=.440$, $p=.661$), olumlu yeniden değerlendirme ($t=1,123$, $p=.263$), olayın değerini azaltma ($t= -.281$, $p=.779$), felaketleştirme ($t= -.834$, $p=.405$) ve diğerlerini suçlama ($t= -.817$, $p=.415$) alt boyutlarında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Öte yandan, kabul alt boyutunda ($t=2,104$, $p<.05$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Sonuç olarak 1-2 çocuk sahibi olan ebeveynlerin 3 ve üstü çocuk sahibi olan çiftlere göre daha fazla kabul puanına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.19: Çocuk Sayısına Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumluları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	1-2 Çocuk			3 ve üstü			t
	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	81	42,10	7,92	85	37,55	8,74	3,507*
İlişki Tarzı	118	12,36	3,26	121	11,97	3,22	.947
Toplam Evlilik Uyumu	76	55,12	9,32	85	49,72	11,11	3,321*
Kendini Suçlama	116	10,53	2,80	118	10,63	2,79	-.253
Kabul	114	12,56	2,80	117	11,78	2,86	2,104**
Ruminasyon	115	12,54	2,89	116	12,42	2,98	.302
Olumlu Yeniden Odaklanma	116	13,48	2,78	112	13,46	2,59	.077
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	115	14,63	3,10	116	14,45	3,05	.440
Olumlu Yeniden Değerlendirme	115	14,45	3,03	110	13,97	3,37	1,123
Olayın Değerini Azaltma	112	13,24	2,85	117	13,34	2,59	-.281
Felaketleştirme	120	10,84	3,00	116	11,17	3,09	-.834
Diğerlerini Suçlama	119	10,50	3,10	116	10,82	2,80	-.817

* $p<.001$, ** $p<.05$

4.4.9 Çocukların özel eğitim alma süresine göre ortalama farklılıkları

Özel eğitim alan çocukların eğitim alma sürelerine göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.20’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.20: Özel Eğitim Alma Süresine Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	1 Yıldan Az			1-3 Yıl			3-6 Yıl			6-9 Yıl			9 Yıl ve Üstü			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	17	39,18	11,45	35	41,86	8,52	53	39,89	7,30	25	38,12	8,62	36	39,00	9,13	.831
İlişki Tarzı	31	12,65	3,32	49	12,41	3,71	74	12,34	2,96	34	12,50	2,89	51	11,16	3,24	1,632
Toplam Evlilik Uyumu	15	54,07	12,11	35	54,94	11,11	52	52,25	8,78	25	50,60	10,88	34	49,97	11,65	1,221
Kendini Suçlama	33	10,21	2,76	49	10,57	2,87	69	11,03	2,35	33	10,52	3,33	50	10,26	2,94	.756
Kabul	32	12,59	3,42	48	12,15	3,13	68	12,35	2,36	30	11,50	2,67	53	12,06	2,92	.679
Ruminasyon	29	12,41	2,93	48	12,88	2,94	70	12,63	2,96	33	12,12	2,77	51	12,18	3,00	.524
Olumlu Yeniden Odaklanma	28	14,36	2,26	47	13,51	2,56	71	13,34	2,41	32	13,03	3,01	50	13,40	3,11	1,035
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	30	15,47	2,67	47	14,57	2,75	73	14,03	3,18	30	14,30	3,29	51	14,82	3,21	1,358
Olumlu Yeniden Değerlendirme	27	14,78	2,95	45	14,78	2,62	72	13,38	3,30	32	14,56	3,47	49	14,41	3,37	1,965
Olayın Değerini Azaltma	31	13,55	2,61	46	13,91	2,90	71	12,87	2,53	31	13,39	2,72	50	13,10	2,83	1,171
Felaketleştirme	31	10,94	1,84	48	11,23	3,63	74	11,04	2,68	32	10,84	3,91	51	10,88	3,01	.113
Diğerlerini Suçlama	31	10,35	2,88	49	10,88	3,57	72	10,58	2,91	33	10,12	2,42	50	11,10	2,73	.711

Katılımcıların evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ($F(4,161)=.831, p=.507$), ilişki tarzı ($F(4,234)=1,632, p=.167$) alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanı arasında ($F(4,156)=1,221, p=.304$) anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Çocukların özel eğitim alma süresine göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda ($F(4,229)=.756, p=.555$); kabul ($F(4,226)=.679, p=.607$); ruminasyon ($F(4,226)=.524, p=.718$); olumlu yeniden odaklanma ($F(4,223)=1,035, p=.390$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(4,226)=1,358, p=.249$); olumlu yeniden değerlendirme ($F(4,220)=1,965, p=.101$); olayın değerini azaltma ($F(4,224)=1,171, p=.324$), felaketleştirme ($F(4,231)=.113, p=.978$) ve diğerlerini suçlama ($F(4,230)=.711, p=.585$) alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir.

4.4.10 Destek almaya göre ortalama farklılıkları

Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların bakımı ile ilgili aileden destek alınmasına göre evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.21’de gösterilmiştir.

Evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma alt boyutunda ($t= -4,598, p<.001$), ilişki tarzı ($t= -4,189, p<.001$) ve toplam evlilik uyumu puanları arasında ($t= -4,338, p<.001$) anlamlı farklar elde edilmiştir. Buna göre özel eğitim ihtiyacındaki çocuğun bakımı ile ilgili destek alanların destek alamayanlara göre evliliklerinde daha fazla anlaşabildiği ve olumlu ilişki tarzı benimsedikleri genel olarak da daha yüksek bir evlilik uyumu sergiledikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.21: Destek Almaya Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Hayır			Evet			t
	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	89	37,06	8,83	76	42,92	7,32	-4,598*
İlişki Tarzı	129	11,41	3,29	109	13,11	2,90	-4,189*
Toplam Evlilik Uyumu	86	49,08	10,79	74	56,03	9,22	-4,338*
Kendini Suçlama	128	10,76	2,98	105	10,38	2,55	1,025
Kabul	128	12,31	2,76	102	11,97	2,98	.901
Ruminasyon	124	12,47	2,88	106	12,52	2,99	-.132
Olumlu Yeniden Odaklanma	128	13,25	2,64	99	13,79	2,71	-1,505
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	127	14,25	2,91	103	14,88	3,25	-1,554
Olumlu Yeniden Değerlendirme	126	13,87	3,03	98	14,67	3,39	-1,862
Olayın Değerini Azaltma	127	13,36	2,46	102	13,21	3,00	.433
Felaketleştirme	129	11,43	3,05	106	10,47	2,98	2,434**
Diğerlerini Suçlama	129	10,99	3,07	105	10,26	2,78	1,901**

*p<.001, **p<.05

Öte yandan özel eğitim ihtiyacı olan çocukların bakımında destek alanların ve almayanların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlara göre kendini suçlama (t= 1,025, p=.307), kabul (t=.901, p=.368), ruminasyon (t= -.132, p=.895), olumlu yeniden odaklanma (t= -1,505, p=.134), plan yapmaya yeniden odaklanma (t=-1,554, p=.122), olumlu yeniden değerlendirme (t=-1,862, p=.064) ve olayın değerini azaltma (t= .433, p=.666) alt boyutlarında farklılaşmadıkları bulunmuştur. Öte yandan, felaketleştirme (t= 2,434, p<.05) ve diğerlerini suçlama (t= 1,901, p<.05) alt boyutlarında ise destek alanlar lehine farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre çocuğun bakımında destek alamayan ebeveynler destek alanlara göre daha fazla felaketleştirme ve diğerlerini suçlama eğilimine girdikleri anlaşılmaktadır.

4.4.11 Çocukların tanılarına göre ortalama farklılıkları

Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların tanıları ile ebeveynlerinin evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.22'de gösterilmiştir. Çocukların tanıları ile ebeveynlerinin evlilik uyumu ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre anlaşma alt

boyutunda ($F(3,162)=.964$, $p=.411$), ilişki tarzı alt boyutunda ($F(3,235)=.667$, $p=.573$) ve toplam evlilik uyumu puanında ($F(3,157)=.506$, $p=.679$) tanı gruplarına göre herhangi bir farklılık bulunamamıştır.

Çocukların tanı gruplarına göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda ($F(3,230)= 1,859$ $p=.137$); ruminasyon ($F(3,227)=.335$, $p=.800$); olumlu yeniden odaklanma ($F(3,224)=.473$, $p=.701$), plan yapmaya yeniden odaklanma ($F(3,227)=.312$, $p=.816$); olumlu yeniden değerlendirme ($F(3,221)=.007$, $p=.999$); olayın değerini azaltma ($F(3,225)=.784$, $p=.504$), felaketleştirme ($F(3,232)=.503$, $p=.681$) ve diğerlerini suçlama ($F(3,231)= 1,532$, $p=.207$) alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Öte yandan, kabul alt boyutunda çocukların tanı gruplarına göre anlamlı bir fark ($F(3,227)=3,847$, $p<.01$) bulunmuştur. Grup içi farklılaşmanın tespiti için yapılan scheffe post hoc analizine göre zihinsel engelli tanısı ile bedensel engelli tanısı arasında bedensel engelli lehine ayrışma tespit edilmiştir ($p=.015$). Buna göre çocukları zihinsel engelli tanısı almış katılımcıların çocukları bedensel engelli tanısı almış katılımcılara göre daha az kabullenici oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.22: Tanı Grubuna Göre Ebeveynlerin Evlilik Uyumları ve Bilişsel Duygu Düzenleme Puanları Arasındaki Fark

	Otizm			Zihinsel Engelli			Bedensel Engelli			İşitsel Engelli			F
	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	n	μ	SS	
Anlaşma	46	38,54	9,92	62	39,44	8,20	28	40,29	9,01	30	41,87	6,84	.964
İlişki Tarzı	66	12,12	3,45	92	12,02	3,04	42	11,93	3,32	39	12,82	3,32	.667
Toplam Evlilik Uyumu	45	51,67	11,65	59	51,63	10,23	27	52,33	11,43	30	54,37	9,17	.506
Kendini Suçlama	65	11,05	2,85	91	10,16	2,75	42	11,05	2,68	36	10,25	2,79	1,859
Kabul	66	12,39	2,49	87	11,56	2,71	42	13,29	3,11	36	11,89	3,15	3,847*
Ruminasyon	63	12,52	2,68	91	12,31	3,31	41	12,85	2,64	36	12,42	2,69	.335
Olumlu Yeniden Odaklanma	64	13,52	2,31	87	13,46	3,01	41	13,78	2,73	36	13,06	2,45	.473
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma	63	14,33	2,83	90	14,53	3,30	41	14,49	2,99	37	14,95	3,04	.312
Olumlu Yeniden Değerlendirme	64	14,17	3,31	87	14,23	3,30	40	14,23	3,45	34	14,26	2,51	.007
Olayın Değerini Azaltma	62	12,85	2,77	89	13,39	2,59	41	13,46	3,23	37	13,59	2,27	.784
Felaketleştirme	65	11,12	2,75	91	10,73	3,38	42	11,38	2,92	38	11,05	2,83	.503
Diğerlerini Suçlama	63	10,81	2,78	92	10,64	3,04	42	11,21	2,92	38	9,84	2,99	1,532

*p<.01

4.5 Korelasyon Analizi

Katılımcıların evlilik uyumu ölçeği ve bilişsel duygu düzenleme ölçeği alt boyutları ile ilişkilerinin belirlenmesi için pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı yöntemi ile hesaplanmıştır (Bkz. Çizelge 4.23).

Evlilik Uyumu Ölçeği'nin alt boyutu olan anlaşma ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama arasında ($r = -.174$, $p < .05$) ve diğerlerini suçlama arasında ($r = -.184$, $p < .05$) negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiş ancak bu ilişkinin *cohen d* ilişki güçlülüğü (Cohen, 1998) kapsamında zayıf olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak evlilik uyumunda anlaşma puanları yüksek olan katılımcıların kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama yoluna gittikleri anlaşılmaktadır.

Evlilik Uyumu Ölçeği'nin alt boyutu olan ilişki tarzı ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama arasında ($r = -.168$, $p < .05$); felaketleştirme arasında ($r = -.163$, $p < .05$) ve diğerlerini suçlama arasında ($r = -.202$, $p < .01$) negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öte yandan, olumlu yeniden odaklanma ile arasında ($r = .169$, $p < .05$); plan yapmaya yeniden odaklanma ile arasında ($r = .208$, $p < .01$); olumlu yeniden değerlendirme ile arasında ($r = .164$, $p < .05$) ve olayın değerini azaltma ile arasında ($r = .140$, $p < .05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Ancak bu ilişkilerin *cohen d* ilişki güçlülüğü (Cohen, 1998) kapsamında zayıf olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak evlilik uyumunda ilişki tarzında yüksek puan alan katılımcıların kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama yoluna gittikleri ve durumu daha az felaketleştirdikleri; yeniden olumlu odaklandıkları, yeniden plan yapmaya odaklandıkları, yeniden olumlu plan yapabildikleri ve olumsuz olan durumun etkisini azaltabildikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.23: Evlilik Uyumu ve Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçekleri Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Anlaşma (1)	1											
İlişki Tarzı (2)	,565**	1										
Toplam Evlilik Uyumu Puanı (3)	,967**	,756**	1									
Kendini Suçlama (4)	-,174*	-,168*	-,219**	1								
Kabul (5)	-,110	-,013	-,085	,400**	1							
Ruminasyon (6)	-,119	,085	-,057	,404**	,535**	1						
Olumlu Yeniden Odaklanma (7)	-,114	,169*	-,041	-,020	,400**	,328**	1					
Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma (8)	,101	,208**	,152	,025	,406**	,452**	,671**	1				
Olumlu Yeniden Değerlendirme (9)	,117	,164*	,145	,040	,261**	,245**	,559**	,708**	1			
Olayın Değerini Azaltma (10)	-,013	,140*	,004	,147*	,263**	,332**	,343**	,490**	,593**	1		
Felaketleştirme (11)	-,150	-,163*	-,172*	,381**	,165*	,220**	-,037	-,026	-,048	,173*	1	
Diğerlerini Suçlama (12)	-,184*	-,202**	-,210**	,389**	,127	,166*	-,213**	-,180**	-,205**	,078	,470**	1

*p<.05, **p<.01

Evlilik Uyumu Ölçeği'nin toplam evlilik uyumu puanı ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama arasında ($r = -.219$, $p < .01$); felaketleştirme arasında ($r = -.172$, $p < .05$) ve diğerlerini suçlama arasında ($r = -.210$, $p < .01$) negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak bu ilişkilerin *cohen d* ilişki güçlülüğü (Cohen, 1998) kapsamında zayıf olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak daha uyumlu bir evliliği olan katılımcıların kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama yoluna gittikleri ve durumu daha az felaketleştirdikleri anlaşılmaktadır.

4.6 Regresyon Analizi

Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumları ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin yordanabilmesi için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır (Bkz Çizelge 4.24). Aileye ilişkin demografik özellikler, evlilik uyumu ölçeğinin alt boyutları ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutları ayrı modellerde dahil edilmiştir. Buna göre ilk modelde katılımcıların toplam evlilik uyum puanını etkileyen demografik özellikler, ikinci modelde özel eğitim gereksinimli çocuğun özellikleri ve son modelde ise ilk iki modeldeki değişkenlerin yanı sıra bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutları analize dahil edilmiştir. Bağımlı değişkene etki eden bağımsız değişkenlerin aynı andaki yordama güçleri *enter* metodu ile kestirimde bulunulmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerinin incelendiği birinci modelin toplam evlilik uyumunun yordanmasında anlamlı bir model oluşturduğu ($F(9,234)=3,099$, $p=.002$) ve varyansın %11'ini açıklayabildiği ($R^2=.107$) bulunmuştur.

Çizelge 4.24: Özel Eğitim Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Uyumunu Yordayan Değişkenler

	Model 1					Model 2					Model 3					
	β	S.E.	B	t	Sig.	β	S.E.	B	t	Sig.	β	S.E.	B	t	Sig.	
Demografik Özellikler	Cinsiyet	,022	1,719	,001	,013	,990	,367	1,699	,018	,216	,829	,437	1,694	,021	,258	,797
	Yaş	,065	,090	,060	,721	,472	,026	,095	,024	,270	,788	,000	,095	,000	,002	,998
	Eğitim Düzeyi	,064	,496	,010	,129	,897	,004	,492	,001	,009	,993	-,102	,497	-,016	-,206	,837
	Çalışma Öyküsü	-,310	,810	-,033	-,383	,702	-,348	,797	-,037	-,437	,662	-,039	,820	-,004	-,048	,962
	Aylık Gelir	2,695	1,117	,163	2,413	,017	2,437	1,155	,147	2,111	,036	1,930	1,182	,117	1,632	,104
	Nasıl Evlenmiş	,199	,677	,021	,294	,769	-,178	,678	-,019	-,263	,793	-,243	,682	-,026	-,356	,722
	Evlilik Süre	-,525	,593	-,075	-,886	,377	-,150	,667	-,021	-,225	,822	-,306	,671	-,044	-,456	,649
	Aile Tipi	-1,820	1,146	-,105	-1,587	,114	-1,599	1,140	-,092	-1,403	,162	-1,692	1,140	-,097	-1,484	,139
	Çocuk Sayısı	-1,077	,479	-,176	-2,245	,026	-,804	,483	-,132	-1,664	,098	-,796	,487	-,131	-1,634	,104
	Özel Çocuk Cinsiyet						-,633	1,087	-,036	-,582	,561	-,218	1,088	-,013	-,201	,841
Özel Gereksinimli Çocuk Özellikleri	Özel Çocuk Yaş					,036	,145	,026	,251	,802	,076	,144	,053	,528	,598	
	Özel Çocuk Tam					,247	,537	,029	,460	,646	,145	,537	,017	,270	,787	
	Özel Çocuk Okul					-1,111	1,231	-,063	-,903	,368	-1,484	1,295	-,085	-1,146	,253	
	Özel Çocuk Eğitim Süresi					-,543	,613	-,083	-,885	,377	-,658	,617	-,101	-1,068	,287	
	Özel Çocuk Ek Eğitim					2,058	1,201	,118	1,713	,088	2,192	1,212	,126	1,809	,072	
	Özel Çocuk Bakım					,468	,390	,077	1,200	,232	,656	,393	,108	1,669	,097	
	Özel Çocuk Bakımında Aile Desteği					2,833	1,158	,164	2,447	,015	2,355	1,180	,136	1,995	,047	
	Aileden Alınan Destek Düzeyi					-1,581	1,060	-,099	-1,491	,137	-1,123	1,072	-,070	-1,048	,296	
	Özel Çocuk Yansıttığı Duygu					,849	,461	,119	1,843	,067	,604	,467	,085	1,292	,198	
	Kendini Suçlama										-,295	,249	-,094	-1,185	,237	
	Kabul										-,183	,250	-,059	-,732	,465	
	Ruminasyon										-,040	,251	-,013	-,157	,875	
	Olumlu Odaklanma										-,677	,288	-,204	-2,347	,020	
	Yeniden Plan Yapmaya Odaklanma										,495	,294	,171	1,684	,094	
Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri	Olumlu Değerlendirme										,221	,269	,079	,822	,412	
	Olayın Değerini Azaltma										-,045	,257	-,014	-,176	,860	
	Felaketleştirme										-,023	,208	-,008	-,110	,912	
	Diğerlerini Suçlama										-,249	,224	-,084	-1,114	,266	
						R ² = .107					R ² = .193					R ² = .249
						$\chi^2=1922,042$; $F(9,234)=3,099$					$\chi^2=3476,985$; $F(20,223)=2,661$					$\chi^2=4500,617$; $F(29,214)=2,452$
						$p=.002$					$p=.000$					$p=.000$

Ailenin aylık geliri ile toplam evlilik uyumu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p=.017$), aylık gelirdeki bir birimlik artışın evlilik uyumunu 2,7 kat arttırdığı ($\beta=2,695$) tespit edilmiştir. Ayrıca, çocuk sayısı ile toplam evlilik uyumu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ($p=.026$), çocuk sayısında bir birimlik düşüşün toplam evlilik uyumunu 1,1 kat arttırdığı ($\beta= -1,077$) bulunmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra özel eğitim gereksinimli çocukların özelliklerinin de analize dahil edildiği ikinci modelin toplam evlilik uyumunun yordanmasında anlamlı bir model oluşturduğu ($F(20,223)=2,661$, $p=.000$) ve varyansın %19'unu açıklayabildiği ($R^2=.193$) bulunmuştur. Buna göre birinci modelde yer alan ailenin aylık gelirin ikinci modelde toplam evlilik uyumu ile anlamlı ilişkisini koruduğu ($p=.036$) ancak yordama gücünün bir kısmını kaybettiği ($\beta=1,155$) gözlenmekle ikinci modelde aylık gelirden bir birimlik artışın toplam evlilik puanında 1,2 kat artışa yol açtığı bulunmuştur. Birinci modelde toplam evlilik uyumu ile anlamlı ilişkiye sahip olan çocuk sayısının ikinci modelde yer almadığı ($p=.098$) tespit edilmiştir. Özel eğitim gereksinimli çocukların özellikleri arasında yer alan aile desteği değişkeninin toplam evlilik uyumu puanı ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu ($p=.015$), aile desteğindeki bir birimlik artışın evlilik uyumunu 2,8 kat arttırdığı ($\beta=2,833$) hesaplanmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri ve özel eğitim gereksinimli çocukların özelliklerinin yanı sıra ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin de analize dahil edildiği son modelin toplam evlilik uyumunun yordanmasında anlamlı bir model oluşturduğu ($F(29,214)=2,452$, $p=.000$) ve varyansın %25'ini açıklayabildiği ($R^2=.249$) bulunmuştur. Buna göre birinci ve ikinci modelde toplam evlilik uyumu ile anlamlı ilişkiye sahip olan ailenin aylık geliri değişkeninin son modelde yer almadığı ($p=.104$) tespit edilmiştir. İkinci modelde toplam evlilik uyumu ile ilişkili olan aile desteği değişkeninin son modelde anlamlı ilişkisinin korunduğu ($p=.047$) ancak yordama gücünün bir kısmını kaybettiği ($\beta=2,345$) gözlenmiştir. Son modelde aile desteğinde bir birimlik artışın toplam evlilik uyumunu 2,4 kat arttırdığı hesaplanmıştır. Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden sadece olumlu yeniden odaklanma değişkeninin toplam evlilik uyumu ile negatif yönlü ve anlamlı bir yordama ilişkisine sahip

olduğu (p=.020), olumlu yeniden odaklanma puanındaki bir birimlik düşüşün toplam evlilik uyumunu 0,7 kat ($\beta = -.677$) arttıracakđı tespit edilmiştir. Yani, ebeveynlerin özel eğitim gereksinimli çocukla ilgili sorunları görmezden gelip daha farklı olumlu konulara eğilmenin, olayın çözümünü ertelemenin toplam evlilik uyumunu zedelediği ifade edilebilmektedir.

Sonuç olarak, özel eğitim gereksinimi olan çocukların anne-babalarının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisini inceleyen doğrusal regresyon analizinde üretilen her üç modelin de toplam evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordayabildiği bulunmuştur. Her üç modelde yer alan ve anlamlı ilişkiler üreten değişkenlerin tamamının (ailenin aylık gelir düzeyi, çocuk sayısı, özel gereksinimli çocuğun bakımında ailenin desteği ve olumlu yeniden odaklanma) toplam evlilik uyumuna pozitif veya negatif yönlü olmak üzere etkide bulunduğu anlaşılmaktadır. Yöntemsel olarak son modelde yer alan iki değişkenin (özel gereksinimli çocuğun bakımında ailenin desteği ve olumlu yeniden odaklanma) bağımlı değişken üzerindeki etkisinin diğer değişkenlere göre güçlü olduğunun kabulü gerektiğinden özel gereksinimli çocuğun bakımında ailesinden destek alan ve çocuğun ihtiyaçlarına/sorunlarına odaklanan katılımcıların daha yüksek evlilik uyumuna sahip olduğu bulunmuştur.

5. TARTIŞMA

Araştırmanın amacı, özel eğitime gereksinim duyan çocuklara sahip anne babaların bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisini incelemektir. Bu kısımdan alınan verilerin sonuçları, literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılacaktır. Bu bölümde, alt başlıklar halinde Sosyo-demografik değişkenlere göre bulgular incelenecektir.

5.1 Cinsiyet Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 1. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin cinsiyet değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. (Bkz. Çizelge 4.12).

Bu bulgunun sonucunda özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği düşünülebilir.

Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında bizim sonuçlarımızı destekleyen birçok çalışmalar bulunmaktadır. Karpat (2011)’in YGB tanılı çocukların anne babalarının yaşadığı yas tepkilerinin algıladıkları sosyal destek ve evlilik uyumlarının incelendiği çalışmada YGB tanılı çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumu puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Gözeler (2018)’in algılanan stres düzeyi ve ilişkilerde yüklemelerin evlilik uyumu ile ilişkisinin incelendiği çalışmada kadın ve erkek katılımcıların evlilik puanları arasında anlamlı bir düzeyde farklılık

bulunmamıştır. Akçadağ (2018)'in evli bireylerin evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkisini incelediği çalışmasında 100 evli katılımcı üstünde yaptığı araştırmaya göre evlilik uyumlarının cinsiyet yönünden farklılık göstermediği belirlenmiştir. Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip olma, artan bakım yükü, cinsiyete bakılmaksızın sorumlulukların paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda bu durumda çocuklarının gereksinimleri ailenin önceliği haline gelmektedir. Bu durumun çiftlerin anlaşma, ilişki tarzı ve toplam evlilik uyumunda farklılık görülmemesine neden olduğu düşünülmektedir.

5.2 Yaş Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 2. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin yaş değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. (Bkz. Çizelge 4.13).

Bu bulgunun sonucunda özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği düşünülebilir. Literatürde konumuzla ilgili başka çalışmalara baktığımızda bizim bulgularımıza paralel başka çalışmalara rastlanmaktadır. Akpınar (2016)'ın çiftlerin evlilik uyumu ile toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkisini incelediği çalışmada, Şahin (2017)'in evli kişilerin otomatik düşünce kalıplarının evlilik uyumuna etkisini araştırdığı çalışmada, Çelebi ve Bal (2015)'in evli çiftlerin doğum sıralarının evlilik uyumuna etkisini incelediği çalışmada ki bulgular çalışmamızın sonucunu desteklemektedir. Bulgularımızdan farklı olarak Tuzcu (2017)'nin evli kişilerin bireysel özelliklerinin evlilik doyumu ve evlilik uyumu üzerindeki etkisini incelediği çalışmada her yıl 26 yaşından sonra evlilik uyumunun azaldığını bulmuştur. Zehir (2016)'in evlilik uyumuyla yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye baktığı çalışmada yaş değişkeninin evlilik uyum ölçeğinin anlaşma alt boyutuyla anlamlı ölçüde farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Düzgün (2009)'ün evlilik uyumu ile depresyon, ilişkiye karşı

inanç ve kendini ayarlama düzeyiyle ilişkisine baktığı çalışmada ileri yaştaki katılımcıların evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Özel eğitilmiş çocuğa sahip olma, benzer yaşam şartlarının ve sorumlulukların paylaşılması yaştan ziyade çevresel faktörlerin etkisi yaş ile evlilik uyumu düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermemesine neden olduğu düşünülmektedir.

5.3 Eğitim Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 3. sorusunda araştırmanın evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin eğitim değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimi olan çocuğa sahip çiftlerin evlilikte uyum ölçeğinin ilişki tarzı ve anlaşma alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. (Bkz. Çizelge 4.14).

Bu araştırmanın sonucuna göre anlaşma alt boyutu üniversite mezunlarının okumaz ve yazmaz gruba göre daha yüksek, ilişki tarzı alt boyutunda ise lise mezunlarının okumaz ve yazmaz gruba göre daha yüksek çıkmıştır. Üniversite mezunu olanlarında okumaz ve yazmazlara göre toplam evlilik uyum puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bulgumuzu alanyazında destekler nitelikte birçok çalışma bulunmaktadır. Zehir (2016)’ın evlilik uyumu ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında lisanüstü ve/veya doktora mezunlarının ilişki tarzı ve anlaşma alt boyutlarının diğer eğitim grubuna göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Farhadi (2018)’nin araştırmasında yüksek lisans mezunu kişilerin evlilik uyum puanlarının lise ve üniversite mezunlarına göre daha yüksek olduğunu söylemiştir. Can (2015)’in engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumu ve evlilik uyumunu incelediği çalışmasında katılımcıların eğitim durumu arttıkça evlilik uyumlarının artıklarını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumunun artmasının kişilerin evliliklerinde duygu ve düşüncelerini daha iyi farkedip eşlerine ifade edebildikleri, sorumlulukları eşit paylaşabildikleri, karşılaştıkları

problemleri daha iyi analiz edebildiklerini ve çözüm becerilerinde problemler karşısında daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

5.4 Çalışma Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamli Bir Farklılık Var mıdır?

4. sorusunda araştırmanın evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin çalışma değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin ilişki tarzı ve anlaşma alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. (Bkz. Çizelge 4.15).

Yıldırım (2018)’in evlilik uyumu ile çiftlerin bilişsel çarpıtmalar ve bağlanma biçimlerini incelediği çalışmasında bu araştırmada olduğu gibi katılımcıların çalışma durumunun evlilik uyumuna bir etkisine rastlamamıştır. Fakhımfarhadi (2018)’nin yaptığı çalışmada çalışan kişilerin çalışmayan kişilere oranla evlilik uyum puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yaşamsal problem ve beklentilerin ortak olması, eşlerin benzer çevresel faktörler içerisinde yetişmeleri, yaşanan çevrenin sosyoekonomik düzeyi, rollerin eşit dağılımı ve çocuğun bakımına eşlerin ortak aktif katılımının çalışma değişkeninin etkisini azalttığı düşünülmektedir.

5.5 Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamli Bir Farklılık Var mıdır?

Yapılan çalışmanın 5. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin gelir düzeyi değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığına bakılmıştır. Katılımcıların aylık gelir düzeyine göre evlilik uyumu ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasındaki farklar Çizelge 4.16’da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların aylık gelir düzeyi ile evlilik

uyumu ölçeğinde anlaşma, ilişki tarzı ve evlilik uyumu toplam puanında farklılaştıkları bulunmuştur. Grup içi farklılıkların tespiti için yapılan scheffe – post hoc testine göre anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutunda düşük gelir düzeyi grubu katılımcıların orta gelir düzeyi grup katılımcılara oranla daha az, toplam evlilik uyumu puanına göre de orta gelirli grubunun düşük gelirli gruba göre daha fazla evlilik uyumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Evli kişilerin evlilik uyumları gelir seviyesine göre farklılaşmaktadır.

Tüfekçi ve Hoşgör (2013)'ün yaptığı çalışmada tespit ettiği bulgulara göre ekonomik seviyesini ortanın üstü (iyi) olarak düşünen evli kişilerin evlilik uyumu ekonomik seviyesini orta seviyede düşünen evli kişilere göre daha fazladır.

Tutarel, Kışlak ve Göztepe, (2012)'nin yaptığı araştırma kapsamında evlilik uyumu ile algılanan ekonomik düzeyi, yaşı, cinsiyeti, evlendiği yaş, evlilik süresi, evlilik türü, eğitim seviyesi, geliri, çocuk sayısı ve eşlerin evlilik uyumu arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Algılanan ekonomik durum başta olmak üzere belirtilen değişkenlerin evlilik uyumu ile anlamlı bir ilişki göstermedikleri belirlenmiştir.

Doğan (1998) evlilerde yalnızlık, depresyon, benlik saygısı ve denetim odağı inancını değerlendirdiği araştırmasında kadın katılımcıların gelirleri fazlalaştıkça evliliklerini, iyi olarak algılama düzeylerinin arttığını, çalışan kadın katılımcılarınsa evliliklerini çoğunlukla kötü olarak algıladıklarını bulmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin çoğunlukla ev hanımı olmasından dolayı gelir getiren herhangi bir işte çalışmaması, araştırmadaki erkek katılımcıların düşük gelir getiren meslek grubuna dahil işlerde çalışıyor olmaları, maddi olanakların yeterli düzeyde olmamasından dolayı özel eğitim gereksinimli çocuğun tedavi sürecinin getirdiği ekstra maddi yükümlülükler karşısında zorlanmaları ve geleceğe dair ekonomik bilinmezlikler çiftleri parasal konularda kaygılanmak zorunda bırakıyor bu durumda çiftlerin evlilik uyumunu azalttığını düşündürmektedir.

5.6 Evlilik Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 6. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin evlilik süresi değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma, ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. (Bkz. Çizelge 4.17).

Ar (2014) yaptığı araştırmada, normal gelişimli çocuğu olan anne-babalar ile otizmlili çocuğu olan anne-babaların evlilik uyumu ve anksiyete düzeylerini incelemiştir. Araştırmasının sonucunda, normal gelişimli çocuğu olan anneler ile otistik çocuğu olan annelerin evlilik süreleriyle evlilik uyumu arasında ilişki saptamamıştır. Bu araştırma ile yapılan çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir.

Literatüre baktığımızda farklı araştırma sonuçlarıyla da karşılaşmaktayız. Sarıyıldız (2017) çalışmasında özel eğitim ihtiyacı olan çocuk annelerinin sosyodemografik özelliklerinin incelediği çalışmasında evlilik süresiyle evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerin evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.

Hazer (2018)’in çalışmasında 1-5 yıl arası evli olanların 47,50’sinin ve 15 yıl ve üzeri evli olanların 9,70’inin evlilikte uyumlu olduğunu saptamıştır. Bu duruma göre evliliğin ilk 5 yılında çiftlerin evlilik uyumunun daha yüksek olduğu ve evlilik uyumunun çiftlerin evlilik süresi uzadıkça azaldığını belirtmiştir.

Yalçın (2014)’in sosyodemografik değişkenlerin özelliklerine göre evlilik uyumunu incelediği araştırmasında çalışma grubundaki kadınların evliliği genel anlamda nasıl değerlendirdiği ile evlilik süresi arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Evliliklerini “iyi” olarak değerlendirme oranlarında azalma belirlenmiştir. Katılımcıların evlilik sürelerinin evliliklerindeki sorunlar karşısındaki tutumlarının oranını incelediğimizde; evlilik süresi arttıkça karşılaşılan sorunları konuşarak tartışmanın azaldığı ve kadınların %50’sinin

karşılaştıkları sorunlara çoğu zaman tutumlarının “sessiz kalma” olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerinin evlilik süresi değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık gözlenmemesinin sebebi örneklem grubu dahil olmak üzere toplumsal olarak geleneksel evlilik anlayışından ayrılıp modern evlilik anlayışına yönelme olabilir. Bu yönelim resmi evlilik süresi öncesinde bireylerin uzun süre birlikte zaman geçirmelerine olanak verir. Aynı zamanda modern çağda evlilik içi rol ve sorumlulukların daha esnek olması, eşler arasında görev ve sorumlulukların hemen hemen eşit dağılmasına olanak sağlar. Bu durumda resmi evlilik süresinin evlilikte uyum ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı farklılık gözlenmemesine neden olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde sanayileşmenin artması kadının aktif olarak iş hayatına girmesi ile diğer gelişmekte olan ülkelerdeki gibi toplumsal gelişmeleri hızlı bir şekilde değiştirmiş bu da geçmiş zamandan günümüze olan evlilik yapısında değişikliklere sebep olmuştur (Aydın, 2000).

5.7 Aile Tipi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyi Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 7. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin aile tipi değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma alt boyutunda ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir fark olduğu, ilişki tarzı alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir(Bkz. Çizelge 4.18).

Anlaşma ve evlilik uyumu toplam puanında grup içi farklılıklar analiz edilmiştir. Buna göre anlaşma alt boyutunda çekirdek aile ile parçalanmış aile arasında çekirdek aile lehine ayrıştıkları gözlenmiştir. Toplam evlilik puanında ise grup içinde farklılaşma tespit edilememiştir.

Can (2015)’ın tez çalışmasında engelli çocuğu olan ve olmayan ebeveynlerin özelliklerinin aile tipi, yaş, cinsiyet ve çocuk sayısı yönünden benzer olduğu ve aralarında herhangi bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmadan elde

edilen veriler ile bizim araştırmamızın verileri benzerlik göstermektedir. Ancak Hannighofer ve ark. (2017) alışmalarında aile tipi ve aile statüsünün ocuk ve annelerinin ruh sağlığı üzerine etkisi olduğu bulunmuştur. Araştırmalar arasındaki farklılığın nedeni olarak araştırmanın yapıldığı örneklem grubunun sosyal destek algıları, sosyal destek düzeyleri ve kişilerarası ilişki örüntülerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada çekirdek aile tipi katılımcılarımızın parçalanmış aile tipi katılımcılara oranla gelir seviyelerinin daha yüksek olması maddi olarak daha rahat yaşama sahip olmalarını ve bununla beraber geleceğe dair kaygılarının azalmasına olanak sağlar. Ayrıca eşleri ile daha az çatışmalı ilişkiye sahip olduklarını ve ortak yaşamın verdiği gle hem özel eğitim gereksinimli çocuğun bakımında hem de karşılaştıkları problemler karşısında eş desteği bulabildiklerini, bu nedenle de evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

5.8 ocuk Sayısı Değişkenine Göre zel Eğitim Gereksinimli ocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumunu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 8. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin ocuk sayısı değişkenine göre evlilikte uyum leğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. ocuk sayısı 1-2 olan grubun 3 ve üstü çocuğa sahip olanlara göre daha fazla anlaşabildikleri ve genel evlilik uyumundan daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. (Bkz. Çizelge 4.19).

Benzer şekilde Can (2015)'ın yaptığı tez çalışmasında zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynler arasında, 1 ve 2 çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumlarının daha fazla olduğunu bulmuştur. Tüfekçi ve Hoşgör (2013) tarafından yapılan araştırmada tek, iki veya üç çocuklu evli kişilerin çocuğu olmayanlara oranla daha az evlilik uyumuna sahip olduklarını belirlemişlerdir. Literatürde evlilik uyumu ve ocuk sayısı arasında ilişki olmadığını bulan çalışmalar da yer almaktadır. Sarıyıldız (2017) tez çalışmasında özel gereksinimli ocuk annelerinin ocuk sayısına göre evlilik uyumlarının farklılık gösterir göstermediğini incelemiş, ocuk sayısı ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumunun azalmasının nedenin sahip olunan çocuk sayısının fazlalaşması çiftlerin bir çok alanda sorumluluklarının artmasına sebebiyet vermesinden dolayı katılımcıların hem bireysel hem de çift olarak özel istek ve kişisel ilgi alanlarına daha az zaman ayırmak zorunda kaldıklarını düşündürmektedir. Ayrıca çocuk sayısının fazlalaşması giderlerin çoğalmasına kaynaklık edeceğinden ve bu çalışmaya katılan kişilerin çoğunluğunda gelir düzeyleri düşük ve orta gelire sahip olanlardan oluşması, çocuklar için alınan kararların beraberce verilmesi ve çiftlerin çocuklar hakkında bireysel düşüncelerine göre karar vermelerinin bir takım çatışmalara yol açabilecek olmasından dolayı çiftlerin stres yaşayabilecek olmalarını düşündürmekte bu durumda çiftlerin evlilik uyumlarını azalttığı değerlendirilmektedir.

5.9 Özel Eğitim Alma Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamli Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 9. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin özel eğitim alma süresi değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma, ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. (Bkz. Çizelge 4.20).

Çay (2016)’ın yaptığı tez çalışmasında özel eğitim ihtiyacı olan çocukların anne babalarının çocuklarının özel eğitim alma zamanları ile ebeveynlerin empatik eğilim ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların anne babalarının çocuklarının özel eğitim alma zamanları çoğaldıkça ebeveynlerin empatik eğilim düzeyleri oranında azalma olduğunu belirlemiştir.

Norlin ve Broberg (2013) yaptıkları çalışmada zihinsel engelli olan ve olmayan çocukların ebeveynlerinin çift ilişkisi, anlaşma ve kişisel iyi oluşları arasındaki ilişkiye bakmıştır. Zihinsel engeli olan çocuğa sahip annelerin, çift ilişkisi ve kişisel iyi oluşları diğer ebeveynlerden daha düşük bulunmuştur.

Bu çalışmada tedavinin olumsuz etkileri dışında tedavinin müdahalesinin destek olarak algılanması, çocukların tanısı ne olursa olsun sadece bir engelliliğinin olması ebeveynlerde benzer hisleri ve duygu zorlanmalarını yaşadıklarını bunun için evlilikte uyum ölçeğinin ilişki tarzı ve anlaşma alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık olmamasının nedenleri olarak düşünülmektedir.

5.10 Destek Alma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 10. sorusunda evlilikten sağlanan uyum düzeyleri açısından özel eğitime gereksinimi olan çocukların ebeveynlerinin destek alma durumu değişkenine göre evlilikte uyum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan “t testi” sonucunda, özel eğitime gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilikte uyum ölçeğinin anlaşma, ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. (Bkz. Çizelge 4.21).

Buna göre özel eğitim ihtiyacındaki çocuğun bakımı ile ilgili destek alanların destek alamayanlara göre evliliklerinde daha fazla anlaşabildiği ve olumlu ilişki tarzı benimsedikleri genel olarak da daha yüksek bir evlilik uyumu sergiledikleri anlaşılmaktadır.

Karpat (2011)’in YGB tanısı alan çocukların anne babalarının evlilik uyumları ile sosyal destek algılarının incelediği çalışmasındaki analizlerin neticesinde demografik veriler ve çocukla ilgili değerlendirmeler ile anne babaların algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir farklılaşma saptamamıştır.

Rodrigue, Morgan ve Geffken’in (1990) yaptığı çalışmada engelli çocuk sahibi ebeveynlerin evlilik ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini; 20 tanesi down sendromlu, 20 tanesi otistik ve 20 tanesi normal gelişim gösteren çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda, otistik çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumunun öbür gruptaki annelere oranla daha az olduğunu, ebeveyn olma ve sorumlulukları yerine getirme konusunda kendilerini daha yetersiz hissettiklerini bulmuştur.

Taanila, Kokkonen, ve Jaruelin (1996) çalışmalarında yaşları 14 ile 17 arasındaki engelli olan çocuğa sahip 89 ebeveynin evlilik ilişkileri ve uyumlarını araştırmıştır. Ebeveynlerin engelli çocuğunun olması sebebiyle evlilik ilişkilerinin birçok alanında sorun yaşadıkları bulunmuştur.

Rimmerman, Turkel ve Crossman (2003)'ün çalışmasında, farklı gelişimsel bozukluğu olan çocuğa sahip 32 ebeveyn ile yaptıkları araştırmada, çocuklarını algılama tarzları, evlilik uyumu ve çocuğa dair stres seviyelerinin ebeveynler arasında farklılığa yol açıp açmadığına bakılmıştır. Elde edilen sonuca göre yaşadıkları stres seviyelerinin, evlilik uyumunun ve çocuklarını algılama tarzlarının ebeveynler arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini belirlemişlerdir.

Buna göre özel eğitime gereksinim duyan çocuğun bakımı ile ilgili destek alanların destek alamayanlara göre evliliklerinde daha fazla anlayabildiği ve olumlu ilişki tarzı benimsedikleri, genel olarak da daha yüksek bir evlilik uyumu sergiledikleri düşünülmektedir. Çünkü alınan destek türüne göre ebeveynlerin bakıma eşit oranda katılması, hastalık ve tedavi sürecindeki kaygılarının azalmasına, bireysel ve çift olarak birlikte zaman geçirme süresinin artmasına neden olduğu, bu durumun da ebeveynlerin anlaşma ve ilişki tarzını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

5.11 Cinsiyet Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 11. sorusunda cinsiyet değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.12). Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma ve felaketleştirme alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öte yandan, plan yapmaya yeniden odaklanma ve diğerlerini suçlama alt boyutlarında ise anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre kadınların erkeklere göre yeniden plan yapmaya daha fazla odaklandıkları,

erkeklerin ise kadınlara göre diğerlerini daha fazla suçlama eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

İşler (2018) yaptığı araştırmada erkeklerin diğerlerini suçlama puanlarının kadınlara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu saptamıştır. Zlomke ve Hahn (2010)'ın yaptığı çalışmada erkeklerin stres verici durumlarda diğerlerini suçlama stratejisini daha çok kullandıklarını açıklamışlardır. Belirlenen bu bulgular bizim çalışmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Bu çalışmadaki gibi alanyazında ki diğer çalışmalarda da cinsiyet değişkeni etkisinin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin kullanımını düşük oranda etkilediğini görüyoruz. Bu çalışmada kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla daha fazla yeniden plan yapmaya odaklanmalarını toplum içinde kadından beklenen güçlü ve yapıcı rollerinin bir yansıması olarak yorumlayabiliriz. Burada da özel eğitime gereksinimi olan çocuğa sahip kadın katılımcıların bu durumla başa çıkmak için karşılaştıkları problemleri yeniden çerçeveleyip, eylem odaklı hareket ettiklerini düşünebiliriz. Erkeklerin kadınlara göre diğerlerini daha fazla suçlama eğiliminde olmalarını duygusal zorluklar karşısındaki öfkelerinin yansıması olarak yorumlayabiliriz. Erkeklerin uzun süreli olumsuz duygusal durumlara karşı kadınlara oranla düşük toleransı sebebiyle evlilikte yaşanan strese karşı daha duyarlı olduklarını belirtmişlerdir (Gottman ve Levenson, 1988; akt. Bloch ve ark., 2014).

5.12 Yaş Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 12. sorusunda yaş değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcıların yaşlarına göre ölçeklerden aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için yaş değişkeni 38 yaş altı ve 38 yaş üstü olmak üzere iki gruba ayrılabilirdiği tespit edilmiştir (Bkz. Çizelge 4.13). Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin kendini suçlama, kabul, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama alt boyutlarında yaşa göre herhangi bir anlamlı fark

bulunmamıştır. Öte yandan ruminasyon ve olumlu yeniden değerlendirme alt boyutlarında ise anlamlı farklar bulunmuştur. Buna göre yaşı 38'in altında olan katılımcıların yaşı 38'in üstünde olanlara göre daha fazla ruminasyon ve olumlu yeniden değerlendirme eğilimine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Trives ve ark. (2016)'nın 18-29 yaş arası genç erişkin ve 50-76 yaş arası yaşlı erişkinle yaptığı çalışmada genç erişkin katılımcıların ruminasyon puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna vardılar. Sütterlin ve arkadaşlarının farklı yaş gruplarında ruminasyon, depresyon ve yaşam memnuniyetini araştırdığı çalışmada en yaşlı grupta oldukça düşük ruminasyon olduğunu belirtmişlerdir (Sütterlin ve ark., 2012).

Aynı zamanda, yaş arttıkça, farkındalık seviyesi yükselerek duygu farkındalığına etki etmektedir. (Darling, 2012; Turner, 2014; akt. Karacaoğlan, 2015).

5.13 Eğitim Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 13. sorusunda eğitim değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. (Bkz. Çizelge 4.14). Katılımcıların eğitim düzeyi ile bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama puan ortalamalarında herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Bu çalışmada eğitim düzeyi değişkeninin kullanılan bilişsel duygu düzenleme stratejileri açısından fark yaratmamasını araştırmaya katılan grubun gittikleri rehabilitasyon merkezindeki uzmanlar tarafından çocuklarının engel durumu ve tedavi süreci hakkında doğru ve eşit bilgilendirildikleri olduğu düşünülmektedir. Alanyazında eğitim düzeyini yordayan birçok çalışma mevcuttur. Rıza (2016)'nın çalışmasında eğitim durumu ilköğretim olan kişilerin kendini suçlama, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama stratejilerini fazlaca kullandıklarını belirtmiştir. Şentürk (2018)'in araştırma sonuçlarına göre ortaokul mezunu

kişilerin üniversite mezunu olan kişilere göre bilişsel duygu düzenleme düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Literatürdeki diğer bir çalışma ise Sarıkaya (2011) eğitim düzeyleri bakımından zihinsel engelli çocuğa sahip ilkökul mezunu babalar ile lise mezunu babaları karşılaştırıldığı çalışmada lise mezunu babaların ilkökul mezunu babalara oranla daha çok problem çözme stratejisini kullandıkları, okur yazar olmayan babaların ise ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu babalara göre daha çok kaçınma stratejisini kullandıklarını belirlemiştir. Çalışmada ayrıca eğitim düzeyleri açısından sınıflara ayrılan annelerde ise başa çıkma stratejilerinde anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Öz (2018) engelli çocuğu olan ebeveynlerle yaptığı araştırmada üniversite mezunu olan ebeveynlerin başa çıkma stratejilerinden problem çözme stratejisine diğer eğitim düzeyi grubundaki ebeveynlerden daha fazla, okur yazar olmayan ebeveynlerin ise sosyal destek arama ve kaçınma stratejilerini diğer eğitim düzeyi grubundaki ebeveynlerden daha fazla başvurduklarını belirlemiştir.

5.14 Çalışma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Araştırmanın 14. sorusunda çalışma durumu değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.15). Katılımcıların çalışma durumu ile bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olayın değerini azaltma, ve felaketleştirme puanları arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Öte yandan, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve diğerlerini suçlama alt boyutları puan ortalamalarında grup içi ayrıştıkları bulunmuştur. Şentürk (2018) çalışmada çalışan katılımcıların bilişsel duygu düzenleme düzeylerinin çalışmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ise bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin alt boyutlarından plan yapmaya yeniden odaklanma ve olumlu yeniden değerlendirme stratejilerini çalışmayan bireylerin çalışan bireylere göre daha çok kullandıkları diğer alt boyutlarda ise önemli bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Zaten özel hayatlarında özel eğitim

ihtiyacına sahip bir çocuğu olan bu katılımcıların ayrıca da iş hayatının getirdiği ekstra stres, fazla iş yükü ve yorgunluktan dolayı plan yapmaya yeniden odaklanma ve olumlu yeniden değerlendirme stratejilerini çalışmayan katılımcılara göre daha az kullandıkları düşünülmektedir.

5.15 Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 15. sorusunda aylık gelir değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. (Bkz. Çizelge 4.16). Aylık gelir düzeyine göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama, kabul, ruminasyon, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma ve felaketeleştirme alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Öte yandan, olumlu yeniden odaklanma ve diğerlerini suçlama alt boyutlarının puan ortalamalarında grup içi ayrıştıkları bulunmuştur. Düşük gelir grubuna sahip katılımcıların olumlu yeniden odaklanma stratejisine yüksek gelir durumu katılımcılarına göre daha çok başvurdukları, diğerlerini suçlama stratejisinin de her iki grup katılımcıların başvurusunda ayrışmadıkları belirlenmiştir. İşler (2018)'in yaptığı araştırmada ise gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların orta ve düşük gelir düzeyli katılımcılara göre plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve kabul stratejilerine daha çok başvururken, düşük gelir düzeyine sahip katılımcıların diğerlerini suçlama stratejisine orta ve yüksek gelir düzeyine sahip katılımcılara kıyasla daha çok kullandıklarını tespit etmiştir. Genel bir kanı olarak ekonomik durumun yüksek olmasının olumsuz olaylar karşısında değişik alternatif yollar sunması bakımından önemli bir unsur olduğu inancını desteklemeyen bir sonucu bu çalışmada görüyoruz. Bu durumu özel eğitim gerektiren bir çocuğa sahip olmanın verdiği duygusal zorluklar karşısında takınılan düşünce ve davranış biçimini yüksek gelir durumundan ziyade kişisel farklılardan kaynaklı olmasına bağlıyoruz.

5.16 Evlilik Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

16. sorusunda çalışmanın evlilik süresi değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.17). Katılımcıların evlilik süresine göre bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama puan ortalamalarında herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Rıza (2016) yaptığı çalışmada da bu çalışmadaki sonuca paralel evlilik süresi ile bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Evlilik süresi ve ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejileri aralarında ilişki olmamasının bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin çoğunlukla kişisel özelliklerden etkilendiği için anlamlı bir farklılık oluşturmadığı düşünülmektedir.

5.17 Aile Tipi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 17. sorusunda aile tipi değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.18). Aile tipi değişkenine göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama, kabul, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama alt boyutlarında herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Ruminasyon alt boyutunda aile türüne göre elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Geniş aile ve parçalanmış aile arasında parçalanmış aile aleyhinde grup içi farklılık bulunmuştur. Alanyazında bilişsel duygu düzenleme kavramı ile evlilik tipini konu alan bir çalışma görülmemiştir. Bilişsel duygu düzenleme

stratejilerinin daha çok bireysel özelliklerle ilişkili olmasının bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve aile tipi arasında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı düşünülmektedir. Parçalanan ailelerde hem ekonomik hem de sosyal bir takım sorunlarla yüzleşmek zorunda kalınması, yaşanan olumsuz deneyimlerin sürekli hatırlanması ve özel eğitilmiş çocuğa sahip olmanın verdiği sorumlulukların ruminasyonun artmasına neden olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bulunan verilerin, daha sonra yapılacak araştırmalara yol gösterici özellikte olacağı düşünülmektedir.

5.18 Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan araştırmanın 18. sorusunda çocuk sayısı değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.19). Katılımcıların çocuk sayısına göre bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarına göre kendini suçlama, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama alt boyutlarında herhangi bir fark tespit edilememiştir. Diğer yandan 1-2 çocuk sahibi olan ebeveynlerin 3 ve üstü çocuk sahibi olan ebeveynlere göre daha yüksek kabul puanına sahip oldukları bulgulanmıştır. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile ilgili Rıza (2016) yaptığı çalışmada çocuk sayısına göre, olumsuz durumla ilgili plan yapmaya odaklanmanın, farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Kişilerin sahip oldukları çocuk sayısı fazlaştıkça, planlama stratejilerinde de yükselme olduğunu belirlemiştir. Arpınar (2018)'nin yaptığı araştırmada çocuk sayısı değişkenine göre incelenen bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden ruminasyon ve kendini suçlama boyutlarında çocuk sahibi olmayanların diğerlerine oranla daha fazla ortalamaya sahip olduklarını belirlemiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre bir-iki çocuğa sahip olan ebeveynlerin görev ve sorumlulukları üç ve üzeri çocuğa sahip olan ebeveynlere oranla daha az olduğundan bu ebeveynlerin özel eğitim gereksinimli çocuğun bakım ve eğitimine daha fazla zaman ayırabildiği bununda çiftlerin engelli çocuklarının

tedavi sürecine karşı yaşadıkları duygusal gelişmelerin azalmasına olanak verdiği değerlendirilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının sahip oldukları engelliliği ve bu engelliliğe dair karşılaştıkları problemlerin yansıttığı olumsuz duyguyu bastırmadan kabul ettikleri düşünülmektedir.

5.19 Özel Eğitim Alma Süresi Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Çalışmanın 19. sorusunda özel eğitim alma süresine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.20). Katılımcıların özel eğitim alma süresine göre bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama puan ortalamalarında herhangi bir anlamlı farklılık bulunamamıştır. Alanyazında özel eğitim ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerini beraber inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre çocukların büyük bir oranı 3-6 yıl ve üzeri eğitim almakta olduğunu ve ailelerin çocuklarının aldığı eğitime ek olarak da destek aldıkları görülmektedir. 9 yıl ve üstüne kadar eğitim süresi artıkça ek eğitim desteği alan çocuk sayısının arttığını ama 9 yıl ve üstünden sonra bu sayının neredeyse yarıya indiğini görüyoruz. Tedavi masraflarının pahalı olması, katılımcılarımızın büyük bir oranının düşük gelirli işlerde çalışıyor olması uzun süren tedavi sürecinin aileleri maddi olarak zorladığını, ayrıca ebeveynlerin çoğunluğunun eğitim durumları okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olduğundan çocuklarının engel durumunu kader olarak görüyor olabilecekleri düşünülmüştür. Bütün bunların ebeveynleri çocuklarının süreçleriyle ilgili umutsuzluğa sürüklüyor olabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca meslek elemanlarının azlığı ve yetersizliği, kurum giderlerinin fazla olmasına karşın kurumun verdiği eğitimin ücretini devletten en az 2 ay sonra almaları gibi bir çok sektörel problemlerin çocukların aldığı eğitimin niteliğine yansıdığını düşündürmekte sektörel bazda karşılaşılan bütün bu problemleri Kaya (2018)'nin da özel eğitim merkezlerinde

çalışan çeşitli meslek gruplarını incelediği çalışmada desteklemektedir. Sonuç olarak katılımcıların benzer koşulların yarattığı sorunlar ve bunlara yönelik problem çözme becerilerinin benzer olması özel eğitim alma süresi değişkenine göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık oluşturmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

5.20 Destek Alma Durumu Değişkenine Göre Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var Mıdır?

Yapılan çalışmanın 20. sorusunda destek alma durumuna göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.21). Katılımcıların özel eğitim ihtiyacı olan çocukların bakımında destek alanların ve almayanların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puanlara göre kendini suçlama, kabul, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma alt boyutlarında farklılaşmadıkları bulunmuştur. Diğer yandan çocuğun bakımında destek alamayan ebeveynler destek alanlara göre daha fazla felaketleştirme ve diğerlerini suçlama eğilimine girdikleri anlaşılmaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan çocuğa sahip olmak ebeveynlerde üzüntü, umutsuzluk, stres gibi birçok duygu yaşatırken aynı zamanda da birçok ek sorumluluk ve yükümlülükte getirmektedir. Birçok çalışmada engelli çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin destek alma durumu artıça psikolojik ve fiziksel açıdan daha sağlıklı oldukları ve bu durum karşısında yaşanan zorluklara daha dayanıklı oldukları görülüyor. Vural Yüzbaşı (2019) zihinsel engelli çocuğa sahip anneler ile yaptığı çalışmada problem odaklı baş etme strateji yöntemini kullanan katılımcıların çevreleri tarafından desteklenmelerinin yüksek oranda psikolojik açıdan pozitif bir etki bıraktığını söylemiştir. Bu araştırma bulguları göz önünde bulundurulduğunda destek almayan ebeveynler destek alan ebeveynlere kıyasla özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip olmanın en olumsuz tarafını düşünüp, karşısındaki kişileri suçlama eğilimine yönelik düşünceye sahip oldukları düşünülmektedir.

5.21 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları İle Kullandıkları Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Arasındaki Anlamlı Bir İlişki var Mıdır?

Araştırmanın 21. sorusunda özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları ile kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.23). Evlilik Uyumu Ölçeği'nin toplam evlilik uyumu puanı ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama arasında, felaketleştirme arasında ve diğerlerini suçlama arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Fakat bu ilişkilerin zayıf düzeyde olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak daha uyumlu bir evliliği olan katılımcıların kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama yoluna gittikleri ve durumu daha az felaketleştirdikleri anlaşılmaktadır.

5.22 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri Çocukların Tanı Grubuna Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Çalışmanın 22. sorusunda tanı grubuna göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir (Bkz. Çizelge 4.22). Çocukların tanı gruplarına göre katılımcıların bilişsel duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre kendini suçlama alt boyutunda, ruminasyon, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme, olayın değerini azaltma, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama alt boyutlarında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Diğer yandan kabul alt boyutunda çocukların tanı grubuna göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu bulguya göre zihinsel engelli tanısı almış katılımcıların çocuklarını bedensel engelli tanısı almış katılımcıların çocuklarına göre da az kabullenici oldukları anlaşılmaktadır. Toplum tarafından bedensel engelli çocuğa sahip olmanın zihinsel engelli çocuğa sahip olmaktan daha fazla kabul görmesi, genellikle bedensel engelli çocuğun daha işlevsel olması, zihinsel engelli çocuğun toplumda daha fazla damgalanmaya maruz kalmasının tanı grubuna göre kabul düzeyleri arasında farklılığa neden olduğu düşünülmektedir. Aslan ve Şeker (2013)'de zihisel engelli, bedendel engelli,

otistik ve otistik-işitme engelli çocuğu olan ailelerle toplumsal algı ve dışlanmışlığa baktığı çalışmasında zihinsel engelli grubun toplum tarafından dışlandığı saptamıştır. Ayrıca Aktürk (2012) çalışmasında hem zihinsel hem de bedensel engeli olan çocuklara sahip ebeveynlerin diğer engel türüne sahip ebeveylere oranla kaçınma stratejisini daha çok kullandıklarını belirlemiştir.

5.23 Özel Eğitim Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları Çocukların Tanı Grubuna Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Yapılan çalışmanın 23. sorusunda tanı grubuna göre özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamli farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. (Bkz. Çizelge 4.22). Çocukların tanıları ile ebeveynlerinin evlilik uyumu ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamalarına göre anlaşma alt boyutunda, ilişki tarzı alt boyutunda ve toplam evlilik uyumu puanında tanı gruplarına göre herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Sarıyıldız (2017)'ın yaptığı çalışmada öğrenme güçlüğü, otizm ve zihinsel yetersizlik tanıli çocukların anneleri ile yaptıkları araştırmanın bulgularına göre, farklı tanı grubundan çocuğu olan annelerin evlilik uyumlarıyla çocuklarının engel durumuna göre anlamli farklılığa rastlanmamıştır. Sarıyıldız'ın bulgusu bu çalışmanın sonuçları ile paralellik sunmaktadır. Araştırma bulgularına bakıldığında evlilik uyumunun tanıya özgü farklılık göstermemesini katılımcıların bulunduğu tanı grubundan bağımsız olarak engelli bir çocuğa sahip olmalarının getirdiği benzer problemlerle karşılaşmalarına, çiftlere özgü bireysel ve çevresel özelliklerin belirleyici olmasına, tanıdan ziyade sosyal ilişkiler, duyguların ifadesi, aile bütçesini düzenleme ve cinsel uyumun yordayıcı olduğu düşünülmektedir.

5.24 Ölçekler Arasındaki İlişki

Evlilik Uyumu Ölçeği'nin alt boyutu olan anlaşma ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama ve diğerlerini suçlama stratejileri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan pearson korelasyon sonucunda negatif yönlü ve anlamli bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların evlilik uyumunda anlaşma puanları arttıkça kendilerini ve diğerlerini suçlama stratejileri kullanmaları azalmaktadır. Yani karşılıklı birbirine duygularını ifade

eden ve yaşamsal ortak bakış açısına daha çok sahip olan katılımcılar evliliklerinde daha çok anlaştıkları ve kendini ve başkalarını daha az suçladıkları düşünülmektedir. Evlilik Uyum Ölçeği'nin alt boyutu olan ilişki tarzı ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama, felaketleştirme, diğerlerini suçlama, olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma arasındaki ilişkiyi ölçmek için yapılan pearson korelasyon sonucunda, ilişki tarzı ile kendini suçlama, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Diğer yandan ise ilişki tarzı ile olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma arasında pozitif ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların evlilik uyumunda ilişki tarzı puanları arttıkça felaketleştirme, kendini suçlama ve diğerlerini suçlama stratejilerine daha az kullandıkları ayrıca olumlu yeniden odaklanma, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma yönünde daha fazla stratejilere başvurdukları görülmektedir. Yani çatışmalarını çözen, karşılıklı birbirlerine güvenen ve daha sosyal olan çiftlerin var olan durum karşısında daha az olumsuz stratejilere daha fazla olumlu stratejilere başvurdukları düşünülmektedir. Evlilik Uyumu Ölçeği'nin toplam evlilik uyumu puanı ile Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini suçlama, felaketleştirme ve diğerlerini suçlama stratejileriyle arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan pearson korelasyon sonucunda negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Evlilik uyumu yüksek olan katılımcıların var olan durumu daha az felaketleştirdikleri, olaylar karşısında kendilerini ve diğerlerini daha az suçlama eğiliminde oldukları değerlendirilmiştir. Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumları ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin yordanabilmesi için ailenin demografik özellikleri, evlilik uyumu ölçeğinin alt boyutları ve bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutları ayrı modellenerek regrasyon analizi yapılmıştır (Bkz. Çizelge 4.24). Katılımcıların demografik özelliklerinin incelendiği birinci modele baktığımızda ailenin aylık geliri ile toplam evlilik uyumunun pozitif, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile toplam evlilik uyumunun negatif yönlü ilişkisi olduğu bulunmuştur. Ailenin aylık gelirindeki artışın ve sahip olunan çocuk sayısındaki azalmanın katılımcıların toplam evlilik uyumunun artması

üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Katılımcıların demografik özelliklerinin dışında özel eğitim gereksinimli çocuklarında özelliklerinin incelendiği ikinci modele baktığımızda ailenin sahip olduğu çocuk sayısının katılımcıların toplam evlilik uyumu üzerinde etkisinin olmadığını, ailenin aylık gelirindeki ve alınan aile desteğindeki artışın katılımcıların toplam evlilik uyumu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Katılımcıların demografik özellikleri, özel eğitim gereksinimli çocukların özellikleri ve ebeveynlerin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinde incelendiği üçüncü modelde ailenin aylık gelirindeki artışın katılımcıların toplam evlilik uyumu üzerinde etkisinin olmadığını, alınan aile desteğindeki artışın katılımcıların toplam evlilik uyumunun artması üzerinde pozitif yönlü, bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin alt boyutu olan yeniden odaklanma stratejisinin katılımcıların toplam evlilik uyumu ile negatif yönlü etkisinin olduğu belirlenmiştir. Yani katılımcıların özel eğitim gereksinimli çocuklarının bakımı ile ilgili aldıkları desteğin oranının katılımcıların toplam evlilik uyumunun artması üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca özel eğitim gereksinimi olan çocuklarının getirdikleri zorlukları ve problemleri çözmek yerine bu problemleri görmezden gelip başka şeylere odaklanan katılımcıların daha az evlilik uyumuna sahip olduğu düşünülebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip anne babaların bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin evlilik uyumuna etkisine bakılan bu çalışmada; cinsiyet, yaş, evlilik süresi, çocukların özel eğitim alma süresi ve çocukların tanı grubu değişkenine göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutlarında ve toplam evlilik uyumu puanları arasında bir farklılık belirlenmemiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma alt boyutunda, aile tipi ve çocuk sayısı değişkenine göre ise anlaşma alt boyutunda ve toplam evlilik uyum puanları arasında farklılaştıkları belirlenmiştir. Katılımcıların aylık gelir, çalışma durumu ve destek alma düzeyi değişkenine göre evlilik uyumu ölçeğinin anlaşma, ilişki tarzı ve toplam evlilik uyumu puanları arasında farklılaştıkları belirlenmiştir. Katılımcıların aylık gelir ve alınan aile desteği düzeyi arttıkça ve sahip oldukları çocuk sayısı azaldıkça toplam evlilik uyumlarında artış olduğu görülmektedir.

Bilişsel duygu düzenleme ölçeğindeki sonuçlarda cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcıların plan yapmaya yeniden odaklanma stratejisini, erkek katılımcıların ise diğerlerini suçlama stratejisini daha fazla kullandıkları, yaş değişkenine göre ise 38 yaş altı katılımcıların 38 yaş üstü katılımcılara göre ruminasyon ve olumlu yeniden değerlendirme stratejilerini daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. Çalışma değişkenine göre çalışmayan katılımcıların çalışan katılımcılara göre plan yapmaya yeniden odaklanma ve olumlu yeniden değerlendirme stratejilerini daha çok kullandıkları saptanmıştır. Aylık gelir düzeyi değişkenine göre de düşük gelir durumundaki katılımcıların yüksek gelir grubu katılımcılara göre olumlu yeniden odaklanma stratejini, aile tipi değişkenine göre ise parçalanmış ailenin geniş aileye göre daha çok ruminasyon stratejisine başvurdukları belirlenmiştir. Çocuk sayısı değişkenine göre 1-2 çocuk sahibi katılımcıların 3 ve üstü çocuk sahibi katılımcılara göre kabul stratejisini daha çok kullandıkları, destek alma değişkenine göre ise destek almayan katılımcıların destek alan katılımcılara göre felaketleştirme ve

diğerlerini suçlama stratejilerine başvurdukları saptanmıştır. Çocuklarının aldığı tanı değişkenine göre ise bedensel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlere göre daha çok kabul stratejisine başvurdukları belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim, evlilik süreleri ve çocuklarının özel eğitim alma süreleri değişkenleri ile kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Özel eğitim gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynler var olan bu durumu kabul ettiğinde, çocuğun bakımında ailesinden destek aldığı ve özel eğitim alan çocuğun sorunlarıyla ilgilenip bu sorunlara karşı çözüm odaklı davrandıklarında toplam evlilik uyumları pozitif yönde arttığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonuçları ışığında ilerideki araştırmalara yardımcı olması açısından birkaç öneride bulunulabilir.

- Özel eğitim gereksinimli çocuğa sahip aileler, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve evlilik uyumu değişkenleri; farklı sosyo-demografik değişkenler göz önüne alınarak değişik örneklem grubu ile beraber çalışılabilir.
- Çalışma esnasında bilişsel duygu düzenleme stratejileri kavramı ile ilgili yeterli düzeyde literatür çalışmasının olmadığıyla karşılaşılmıştır. Bu kavramla ilgili yeni araştırmalar yapılmasının iyi olacağı düşünülmektedir.
- Araştırma sonucunda özel eğitilmiş çocuğun bakımına verilen destek arttıkça katılımcıların evlilik uyumunun arttığı gözlenmiştir. Dolayısıyla özel gereksinimli çocuğa sahip ailelere verilen destek seviyesini artırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Çalışmanın sonucunda zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin bedensel engelli çocuğu olan ailelere göre var olan durumu daha az kabul ettiği bulgusuna erişildiğinden bu gruptaki ailelere psikolojik destek verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akar, H., Alpan, R. L., Beştepe, E., Eradamlar, N. ve Erbek, E.** (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(1), 39-47.
- Akçadağ, P.** (2018). Evli Bireylerde Evlilik Uyumu ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akçamete, G.** (2003) İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar, Ataman, A.(Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık, s:313-359.
- Akkök, F., Aşkar, P. ve Karancı, A. N.** (1992). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne Babalardaki Stresin Yordanması. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(2): 8-12.
- Akkök, F.** (2003). Farklı Özelliğe Sahip Olan Çocuk Aileleri ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar. Ataman, A. (Ed.), *Özel Eğitime Giriş* Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Aktaş, S.** (2009). Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktürk, Ü.** (2012). Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Kaygı Düzeyi ve Başa Çıkma Stratejilerinin Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Aldao, A. ve Nolen-Hoeksema, S.** (2010). Specificity of Cognitive Emotion Regulation Strategies: A Transdiagnostic Examination. *Behavior Research and Therapy*, 48, 974-983.
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S. ve Schweizer, S.** (2010). Emotion Regulation Strategies Across Psychopathology: A Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 30, 217– 237.
- Aldao, A., Gee, D. G., Reyes, A. ve Seager, I.** (2016). Emotion Regulation as a Transdiagnostic Factor in the Development of Internalizing and Externalizing Psychopathology:Current and Future Directions. *Development and sychopathology*, 28(4), 927-946.
- Altıntaş Bıçakçı, C. ve Eker, E.** (2019). Hafif Mental Retarde Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Yas Tepkilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *International Social Mentalty and Researcher Thinkers Journal*, 5(22), 1251-1261.
- Amato, P. R. ve Hohmann-Marriott, B.** (2007). A Comparison of High and Low Distress Marriages That End in Divorce. *Journal of Marriage and Family*, 69(3) 621-638.
- Amerikan Psikiyatri Birliği** (2014). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, Çev. Ertuğrul Köroğlu, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, Beşinci Baskı.
- Anar, B.** (2011). Evli ve Çalışan Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Evlilik Doyumu ve İş Doyumu İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış*

- Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ar, Ö. F.** (2014). Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Otizmlil Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arpınar, M.** (2018). 18-45 Yaş Bireylerde Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Uyku Kalitesini Yordamadaki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, Ç. Ç.** (2010). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne ve Babaların Psikolojik Belirtileri, Sosyal Destek Algıları ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarını Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, M. ve Şeker, S.** (2013). Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık (Siirt Örneği). Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu.
- Aslanoğlu, M.** (2004). Otistik, Zihinsel, İşitme, Görme ve Bedensel Engelli Çocuğu Bulunan Ebeveynlerin Aile İçi İlişkilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ataman, A.** (2003). Özel Eğitime Muhtaç Olmanın Nedenleri. Ataman, A. (Ed.), Özel Eğitime Giriş, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Ataman, A.** (2009). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Ataman, A. (Ed.), Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Ankara:Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Ataman, E.** (2011). Stres Veren Yaşam Olayları Karşısında Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Depresyon ve Kaygı Düzeyini Belirlemedeki Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atay, M.** (2007). İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Ateş, G. E.** (2016). Rehabilitasyon Merkezlerinde Eğitim Alan Otizm Tanısı Almış Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumunun, Aile İşlevlerinin ve Öğrenilmiş Güçlülüğünün İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atılgan, S. A. ve Kolburan, Ş. G.** (2019). Otizimli ve Normal Gelişimli Çocuğa Sahip Annelerin Depresyon Düzeyleri ve Depresyonla Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. Aydın Sağlık Dergisi, (2), 133-160.
- Aydın, M.** (2000). Kurumlar Sosyolojisi. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aysan, F. ve Özben, Ş.** (2007). Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Yaşam Kalitelerine İlişkin Değişkenlerin İncelenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 1-6.
- Ayyıldız, T., Şener, D. K, Kulakçı, H. ve Veren F.** (2012). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Baş Etme Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 11:1-12.
- Bahar, A., Bahar, G., Savaş, H. ve Parlar, S.** (2009). Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4 (11), 97-112.
- Bal, S.,** (1991). Erken Çocukluk Dönemindeki İşitme Özürlü Çocukların Eğitimi. Bilir, Ş. (Ed.), Okul Öncesi Eğitimciler İçin El Kitabı, Ankara: Hüner Matbaacılık, ss.80-87.

- Baltaş, Z.** (2006). İnsanın Dünyasını Aydınlatan ve İşine Yansıyan Işık Duygusal Zeka. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A.** (2013). Stres ve Başaçıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A.** (1986). Stres ve Başaçıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Barbalet, J.** (2006). Emotion. Context, 5(2), 51-53.
- Barling, J.** (1994). Effects of Husbands' Work Experiences on Wives' Marital Satisfaction. The Journal of Social Psychology, 124: 219-225.
- Batool, I., Hussain, S. ve Bajwa, R. S.** (2017). Job Satisfaction and Marital Adjustment Among Paramedical: Meeting Role of Work Family Conflict. Journal of Business and Social Review in Emerging Economies, 3(1), 61-76.
- Bayraklı, H.** (2010). Zihinsel Engelli ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerde Yılmazlığa Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berman, M. G., Peltier, S., Nee, D. E., Kross, E., Deldin, P. J. ve Jonides, J.** (2011). Depression, Rumination and The Default Network. Social Cognitive and Affective Neuroscience, 6(5), 548-555.
- Bilal, E. ve Dağ, İ.** (2005). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Olan ve Olmayan Çocukların Annelerinde Stres, Stresle Başaçıkma ve Kontrol Odağının Karşılaştırılması. Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi, 12(2), 56-58.
- Bildirici, A.** (2016). Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama ve Evlilik Uyumuna Etkisi ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilir, Ş.** (1986). Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, Ankara: Ayyıldız Matbaa.
- Boden, M. T. ve Thompson, R. J.** (2015). Facets of Emotional Awareness and Associations With Emotion Regulation and Depression. Emotion, 15(3), 399-410.
- Bolman, W.** (2006). The Autistic Family Life Cycle: Family Stress And Divorce. <https://asa.confex.com/asa/2006/techprogram/S1940.HTM>.
- Blonch, L., Haase, C. M. ve Levenson, R. W.** (2014). Emotion Regulation Predicts Marital Satisfaction: More Than a Wives' Tale. Emotion, 14(1), 130-144.
- Bristol, M. M., Gallagher, J. J. ve Schopler, E.** (1988). Mothers and Fathers of Young Developmentally Disabled and Nondisabled Boys: Adaptation and Spousal Support. Developmental Psychology, 24(3), 441-451.
- Broderick, J.E. ve O'Leary, K.D.** (1986). Contributions of Affect, Attitudes and Behavior to Marital Satisfaction. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 54(4), 514-517.
- Burger, J. M.** (2006). Kişilik. (çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu) İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2004).
- Cameron S., Dodson L. ve Day D.** (1991). Stress in Parents of Developmentally Delayed and Non-Delayed Preschool Children. Canada's Mental Health, 39, 13-17.
- Can, F. G.** (2015). Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Ebeveynlerin Evlilik Uyumuna Yaşam Doyumu ve Etkileyen Faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Canarlan, H. ve Ahmetoğlu, E.** (2015). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1),

- Canel, A. N.** (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cavkaytar, A ve Diken İ. H.** (2005). Özel Eğitime Giriş. Eskişehir: Kök Yayınları.
- Ceylan, R.** (2004). Entegre Eğitime Katılan ve Katılmayan Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cicchetti, D., Ackerman, B. P. ve Izard, C. E.** (1995). Emotions and Emotion Regulation in Developmental Psychopathology. *Development and Psychopathology*, 7, 1-10.
- Cillo, D.** (2009). Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Engellilerin Eğitimi ve İstihdamı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cohen, J.** (1992). A Power Primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.
- Coşkun, D.** (2013). Fiziksel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Bakım Yükünün ve Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Çağlayan, N.** (2014). Zihinsel Engelli Bireylerin Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Yeri ve Önemi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (1), 91- 101.
- Çakır, S.** (2008). Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Ana-Babalarına Bağlanma Düzeyleri ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak Tolan, Ö.** (2015). Evlilik Uyumunun Kişilik Özellikleri, İlişkiye Dair İnançlar ve Çatışma Çözüm Stilleri Bağlamında Yordanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Malatya.
- Çavuşoğlu, H.** (2004). Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Ankara: Sistem Ofset Yayınevi.
- Çavuşoğlu, H.** (2011). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği. Ankara: Sistem Ofset Yayınevi.
- Çay, E. Ş.** (2016). Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Ebeveynleri ile Özel Eğitim Gereksinimi Olmayan Çocukların Ebeveynlerinin Bedensel Duyumları Abartma Düzeyleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, E.** (2009). Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stili, Denetim Odağı ve Bazı Nitelikleri Açısından Evlilik Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çelik, M.** (2006). Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çelik, M. ve Tümkaya, S.** (2012). Öğretim Elemanlarının Evlilik Uyumunu ve Yaşam Doyumlarının İş Değişkenleri ile İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(1), 223-238.

- Çetinkaya Z. ve Öz, F.** (2000). Serebral Palsili Çocuğu Olan Annelerin Bilgi Gereksinimlerinin Karşılanmasına Planlı Bilgi Vermenin Etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(2), 45-49.
- Çiftçi Tekinarslan, İ. ve Sivrikaya, T.** (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yüğü. Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bilimleri Dergisi, 14(2), 17-29.
- Çürük, N.** (2008). Ankara İl Merkezi'nde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı İş Okullarında 1. ve 4. Sınıfa Devam Eden Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinin Kaygı Ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştıkları Problemlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü. ve Gümüşçü, Ş.** (2005). Otizm ve Otistik Çocuklar. Özgür Yayınları: İstanbul.
- Demir, E.** (2010). Otistik Çocuk Annelerinde Benlik Saygısı ve Somatizasyon Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Demir, Y.** (2008). Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrencilerin Sosyal Destek Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirbilek, M.** (2005). Zihinsel Engelli Bireylerde Ebeveynlik Becerileri. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 5(2), 35-48.
- Dempsey, M.,T.** (1996). Coping and Emotional Regulation Strategies in Early Adolescence: Relationship To Behavioral Functioning. Unpublished Doctor Dissertation. Texas University.
- Dereli, F. ve Okur, S.** (2008). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi. Yeni Tıp Dergisi, 25,164-158.
- Doğan, E.** (1998). Evlilerde Yalnızlık, Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İnancı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğru, Y., ve Arslan, E.** (2008). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyi ile Durumluk Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 543-553.
- Dökmen, Z. Y. ve Tokgöz, Ö.** (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü İle Evlilik Doyumu, Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Duman, H.** (1995). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne Babaların Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılarak Çocuğa Yönelik Beklentilerinin Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dunn, M. E., Burbine, T., Bowers, C.A. ve Tantleff-Dunn, S.** (2001). Moderators of Stress in Parents of Children With Autism. Community Mental Health Journal, 37(1), 39-52.
- Duygun, T. ve Sezgin, N.** (2003). Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri, Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 18(52), 37-52.
- Düzgün, G.** (2009). Evli Kişilerde Depresyon, İlişkiye İlişkin İnanç, Kendini Ayarlama Düzeyinin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ege, P.** (2006). Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 7(2), 1-23.
- Ekman, P.** (1992). Are There Basic Emotions? Psychological Review, 99, 550-553.
- Elek, S. M., Hudson, D. B. ve Bouffard, C.** (2003). Marital and Parenting Satisfaction and Infant Care Self-Efficacy During The Transition to Parenthood: The Effect Of Infant Sex. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 26(1), 45-57.
- Emerson, E.** (2003). Mothers of Children and Adolescents With Intellectual Disability: Social and Economic Situation, Mental Health Status, and the Self- Assessed Social and Psychological Impact of the Child's Difficulties. Journal of Intellectual Disability Research 47(4/5), 385-399.
- Emerson, E., Robertson, J. ve Wood, J.** (2003). Levels of Psychological Distress Experienced By Family Carers of Children and Adolescents with Intellectual Disabilities in an Urban Conurbation. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 17, 77-84.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L.** (2005). Evlilik Uyumu. Düşünen Adam, 18(1): 39-47.
- Erbil, D. ve Hazer, O.** (2018). Çalışan Bireylerin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. International Journal of Eurasian Education and Culture, 3(5), 99-116.
- Eripek, S., Ataman, A., Özyürek, M., Konrot, A., Akçamete, G., Tüfekçioğlu, U., Kircaali-İftar, G. ve Topbaş, S.** (1998). Özel Eğitim Kitabı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eripek, S.** (2005). Zekâ Geriliği. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M.** (2008). Evlilik İlişkilerini Geliştirme (Kuram ve Uygulama). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erus, S. M. ve Canel, A. N.** (2016). Perceived Problem Solving Skills of Married Couples Predicting Self-Efficacy Beliefs Towards Their Marriages. Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 129-159.
- Fahmımarhacı, R.** (2018). Türkiyeli ve İnanlı Evli Bireylerde Evlilik Uyumu, Denetim Odağı ve Problem Çözme Becerisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fırat, S.** (2000). Otistik Ve Zihinsel Özürlü Çocukların Annelerinde, Kaygı, Depresyon, Aleksitimi Ve Genel Psikolojik Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Fışiloğlu, H.** (1992). Lisansüstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. Psikoloji Dergisi, 7(28), 16-23.
- Fışiloğlu, H. ve Lorenzetti, A. F.** (1994). The Relation Of Family Cohesion To Marital Adjustment. Contemporary Family Therapy, 16(6), 539-552.
- Fışiloğlu, H. ve Demir, A.** (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for Measurement Scale for Measurement of Marital Quality with Turkish Couples. European Journal of Psychological Assessment, 16(3), 214-218.
- Fisman, S.N., Wolf, L.J., Noh, S. ve Speechley, M.** (1989). Brief Report: Psychological Effects of Parenting Stress on Parents of Autistic Children. Journal of Autism and Developmental Disorders, 19, 157-166.
- Florian V. ve Findler, L.** (2001). Mental Health and Marital Adaptation Among Mothers of Children with Cerebral Palsy. Am J Orthopsychiatry, 71(3):358-67.

- Floyd, F. J. ve Zmich, D. E.** (1991). Marriage and the Parenting Partnership: Perceptions and Interactions of Parents with Mentally Retarded and Typically Developing Children. *Child Development*, 62(6), 1434-1448.
- Fowers, B. J., Montel, K. H. ve Olson, D. H.** (1996). Predicting Success for Premarital Couple Types Based on Prepare. *Journal of Marital and Family Therapy*, 22, 103-119.
- Frey, K.S., Greenberg, M.T. and Fewell, R.** (1989). Stress and Coping Among Parents of Handicapped Children: A Multidimensional Approach. *American Journal on Mental Retardation*, 94, 240-249.
- Garland, E., Gaylord, S. ve Park, J.** (2009). The Role of Mindfulness in Positive Reappraisal. *Hypothesis*, 5, 37-44.
- Garnefski, N., Kraaij, V. ve Spinhoven, P.** (2001). Negative Life Events, Cognitive Emotion Regulation and Depression. *Pers Individ Di*, 30, 1311-1327.
- Garnefski, N., Kraaij, V. ve Spinhoven, P.** (2002). CERQ: Manual for the Use of the Cognitive Emotion Regulation Questionnaire. The Netherlands, Datec.
- Garnefski, N., Kommer, T. V.D., Kraaij, V., Teerds, J., Legers-Tee, J. ve Onstein, E.** (2002). The Relationship Between Cognitive Emotion Regulation Strategies and Emotional Problems: Comparison Between A Clinical and A Non-Clinical Sample. *European Journal of Personality*, 16, 403-420.
- Garnefski, N., Legerstee, J., Kraaij, V., Kommer, T.V.D. ve Teerds, J.** (2002). Cognitive Coping Strategies and Symptoms of Depression and Anxiety: Comparison Between Adolescent and Adults. *Journal of Adolescence*, 25, 603- 611.
- Garnefski, N. ve Kraaij, V.** (2007). The Cognitive Emotion Regulation Questionnaire Psychometric Features and Prospective Relationships with Depression and Anxiety in Adults. *European Journal of Psychological Assessment*, 23(3), 141– 149.
- Garnefski, N. ve Kraaij, V.** (2016). Specificity of Relations Between Adolescents' Cognitive Emotion Regulation Strategies and Symptoms of Depression and Anxiety. *Cognition and Emotion*, 32(7), 1-8.
- Giarelli, E., Souders, M., Pinto-Martin, J., Bloch, J. ve Levy, S.E.** (2005). Intervention Pilot for Parents of Children with Autistic Spectrum Disorder. *Pediatric Nursing*, (5), 389.
- Girgin, M. C.** (2003). İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Yayınları.
- Goleman, D.** (1999). Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Önemlidir? Banu Seçkin Yüksel (Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D.** (2000). İş Başında Duygusal Zeka. Banu Seçkin Yüksel (Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gölalmiş Erhan, G.** (2005). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Umutsuzluk, Kararsızlık, Sosyal Destek Algıları ve Gelecek Planlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gözeler, P. S.** (2018). Algılanan Stres Düzeyi ve İlişkilerde Yüklemelerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gross, J. J.** (1999). Emotion Regulation: Past, Present, Future. *Cognition and Emotion*, 13(5), 551-573.

- Gülelerli, N.** (2014). Öğretmenlerin Evlilik Uyumları ile Yaratıcılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Beylikdüzü Örneği).Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güllüpnar, F.** (2013). Toplumsal İlişkiler Kısacasında Zihin Engelli Olan Bireyler ve Aile Yapıları: Eskişehir'de Engelli Ailesi Hakkında Sosyolojik Bir Alan Çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 41-64.
- Gündoğdu, F. B.** (1995). Otistik Ve Normal Çocuğu Olan Ana-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gündüz, M., Arslan, N., Ünal, Ö., Kuyum, P. ve Bülbül, S.** (2015). Depression and Anxiety Among Parents of Aphenyketonüria Children. *Neurosciences*,20(4), 350-356.
- Günsel, A. G.** (2010). Zihinsel Engelli Tanısı Almış Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hannighofer, J., Foran, H., Hahlweg, K. ve Zimmermann, T.** (2017). Impact of Relationship Status and Quality (Family Type) on the Mental Health of Mothers And Their Children: A 10-Year Longitudinal Study. *Frontiers in psychiatry*, 8, 266.
- Hatton, C., Emerson, E., Graham, H., Blacher, J. ve Llewellyn, G.** (2010). Changes in Family Composition and Marital Status in Families with A Young Children with Cognitive Delay. *Journal of Apllied Research in Intellectual Disabilities*, 23 14-26.
- Heiman, T.** (2002). Parents of Children with Disabilities: Resilince, Coping and Future Expectations. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(2), 159-171.
- Hobbs, N., Perrin, J. ve Irey, H.T.** (1985). Issues in the Care of Children with Chronic Illness. In: Katrin E, (Ed.). *Handicapped Children*. San Francisco.
- Huber, C. H.** (1979). Parents of The Handicapped Child: Facilitaing Acceptance Through Group Counseling. *Personnel and Guidance Journal*, 57(5), 267-269.
- Işıkhan, V.** (2006). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Aileler ve Sosyal Hizmet. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 6(1), 28-46.
- İçmeli C., Ataoğlu A., Canan F. ve Özçetin A.** (2008). Zihinsel Özürlü Çocukları Olan Ebeveynler İle Sağlıklı Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Karşılaştırılması. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 3, 21-28.
- İşler, S. D.** (2018). Uyumlu ve Uyumsuz Mükemmeliyetçilik Özellikleri ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri ile Depresyon Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Joormann, J., Yoon, K.L. ve Siemer, M.** (2010). Cognition and Emotion Regulation. A.M. Kring and D.M. Sloan, (Ed.). *Emotion Regulation and Psychopatology*. Newyork: Guilford Press, 174- 203.
- Joormann, J. ve D'Avanzato, C.** (2010). Emotion Regulation in Depression: Examining the Role of Cognitive Processes. *Cognition and Emotion*, 24(6), 913-939, DOI: 10.1080/02699931003784939
- Joormann, J. ve Gotlib, I. H.** (2010). Emotion Regulation in Depression: Relation to Cognitive İnhibition. *Cognition and Emotion*, 24(2), 281-298.

- Joormann, J. ve Quinn, M. E.** (2014). Cognitive Processes and Emotion Regulation in Depression. *Depression and Anxiety*, 31(4), 308-315.
- Joormann, J. ve Stanton, C. H.** (2016). Examining Emotion Regulation in Depression: A Review and Future Directions. *Behaviour Research and Therapy*, 86, 35-49.
- Kağıtçıbaşı, Ç.** (1998). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Altan Yayıncılık.
- Kahrıman, İ. ve Bayat, M.** (2008). Özürlü Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Güçlükler ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri. *Özveri Dergisi*, 5 (1).
- Kalkan, M.** (2002). Evlilik İlişkinin Geliştirme Programının Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kalkan, M., ve Ersanlı, E.** (2008). Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımına Dayalı Evlilik İlişkinin Geliştirme Programının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuna Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (3), 963-986.
- Kaner, S.** (2004). Engelli Çocuğu Olan Ana Babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu.
- Karacaoğlan, B.** (2015). Bilgece Farkındalık, Duygu Düzenleme Becerisi ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaçengel, F. J.** (2007). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anneler ile Sağlıklı Çocuğa Sahip Annelerin Atılganlık ve Suçluluk-Utanç Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakavak, G. ve Çırak, Y.** (2006). Kronik Hastalıklı Çocuğu Olan Annelerin Yaşadığı Duygular. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(12), 97.
- Karpat, D.** (2011). Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanısı Alan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşadığı Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N.** (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kashdan, T. B. ve Rottenberg, J.** (2010). Psychological Flexibility as a Fundamental Aspect of Health. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 865-878.
- Kavak, S.** (2007). Algılanan Aile Yakınları Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi ve 0-8 Yaş Arası Engelli Çocuğu Olan Annelerin Yakınlarından Aldığı Desteği Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kazak, A. E.** (1987). Families with Disabled Children: Stress and Social Networks in Three Samples. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15(1), 137-146.
- Kılıç, S.** (2009). Fiziksel Engelli Çocuğun Evde Bakım Gereksiniminin Aileye Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kırhoğlu, H. İ.** (2015). Zihinsel Engellilere Yönelik Durumun ve Hizmetlerin Uzman Görüşleri Perspektifinde Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Korkmaz, B.** (2010). Otizm: Klinik Ve Nörobiyolojik Özellikleri, Erken Tanı, Tedavi ve Bazı Güncel Gelişmeler. *Türk Ped. Arş.*, 45:80.yıl, 37-44.
- Kozanoğlu, T.** (2006). Utangaçlıkla Baş Edebilme Sosyal Beceri Eğitim

- Programının Ergenlerin Utangaçlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kublay, D . ve Oktan, V.** (2015). Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Kulaksızoğlu, A .** (2003). Farklı Gelişen Çocuklar. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Kumari, R.** (2014). Marital Adjustment, Stress and Depression Among Working and Non-Working Married Women: A Case Study of Ranci Town in Jharkhand. *Jharkhand Journal of Social Development*, 6.
- Küçükler, S.** (2001). Erken Eğitimin Gelişimsel Geriliği Olan Çocukların Anne-Babalarının Stres Ve Depresyon Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B.** (1994). Premarital Predictors of Marital Quality and Stability. *Family Relations*, 43(2), 228-237.
- Lazarus, R. S. ve Folkman, S.** (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Lazarus, R. S.** (1991). *Emotion and Adaptation*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Li-Tsang, C. W., Kwai-Sang, M. ve Yuen, H. K** (2001). Success in Parenting Children with Developmental Disabilities: Some Characteristics, Attitudes and Adaptive Coping Skills. *The British Journal of Developmental Disabilities*, 61-67.
- Longo, D.C. ve Bond, L.**(1984). Families of Handicapped Children: Research and Practice. *Family Relations*, 33,57-65.
- Lye, D.N. ve Biblarz, T. J.** (1993). The Effects of Attitudes to Ward Family Life and Gender Roles on Marital Satisfaction. *Journal of Family Issues*, 14(2), 157-188.
- Macit, M.** (2016). 20-45 Yaş Arası Görücü Usulü ve Flört Ederek Evlenen Kadınların Evlilik Uyumları ile Cinsel Doyumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Martin, R. C. ve Dahlen, E. R.** (2005). Cognitive Emotion Regulation in the Prediction of Depression, Anxiety, Stress, and Anger. *Personality and Individual Differences*, 39, 1249–1260.
- Masters, J.C.** (1991). Strategies and Mechanisms for the Personal and Social Control Emotion. In J.G. Arber & K.A, Dodge (Ed.), *The Development of Emotion Regulation and Dysregulation* (sf. 182-207). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- McConkey, R.** (2008). The Impact on Mothers of Bringing up a Child with Intellectual Disabilities: A cross- cultural study. *International Journal of Nursing Studies*, 45, 65-74.
- MEB.** (2016). Görme Yetersizliği ve Kaynaştırma Eğitimi Modülü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara, MEB.
- MEB.** (2016). Ortopedik Yetersizlik, Süreğen Hastalıklar ve Kaynaştırma Eğitimi Modülü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara, MEB.
- MEB.** (2016). İşitme Yetersizliği ve Kaynaştırma Modülü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Ankara, MEB.
- Megreya, A. M., Latzman, R. D., Al-Attayah, A. A. ve Alrashidi, M.** (2016). The Robustness of the Nine- Factor Structure of the Cognitive Emotion

- Regulation Questionnaire Across Four Arabic-Speaking Middle Eastern Countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 47(6), 875-890.
- Mert, G. G.** (2010). Serebral Palsili Hastalarda Epilepsi Beraberliğini ve Epilepsi Prognozunu Etkileyen Faktörler. Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana.
- Mitchell, J. K.** (2012). Marital Dining Practices: Affecting Change in Marital Satisfaction Through Marital Self-Efficacy (Unpublished Doctoral Dissertation). George Fox University, Newberg, Oregon.
- Mutlu, A., Akmeşe, P. ve Günel, M.** (2010). Değişik Özür Seviyesindeki Serebral Palsili Çocukların Annelerinin Depresyon Düzeyleri Farklı Mıdır? *Yeni Tıp Dergisi*, 27, 87-92
- Natan, K.** (2007). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Annelerin Depresyon ve Kaygı Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nathawat, S. ve Mathur, A.** (1993). Marital Adjustment and Subjective Well-being in Indian-Educated Housewives and Working Women. *Journal of Psychology*. 127(3), 353-358.
- Nichols, W.** (2005). The First Years of Marital Commitment. M.Harway, (Ed.). *Handbook of Couples Terapy*. USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Nolen-Hoeksema, S.** (2000). The Role of Rumination in Depressive Disorders and Mixed Anxiety - Depressive Symptoms. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 504-511.
- Nolen-Hoeksema, S. ve Aldao, A.** (2011). Gender and Age Differences in Emotion Regulation Strategies and Their Relationship to Depressive Symptoms. *Personality and Individual Differences*, 51, 704-708.
- Nolen-Hoeksema, S., Wisco, B. E. ve Lyubomirsky, S.** (2008). Rethinking Rumination. *Perspectives on Psychological Science*, 3(5), 400-424.
- Norlin, D. ve Broberg, M.** (2013). Parents of Children with and Without Intellectual Disability: Couple Relationship and Individual Wellbeing. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(6), 552-566.
- O'Driscoll, C., Laing, J. ve Mason, O.** (2014). Cognitive Emotion Regulation Strategies, Alexithymia and Dissociation in Schizophrenia, a Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 34, 482-495.
- Oğultürk, N.** (2012). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Okanlı, A., Ekinci, M., Gözüağca, D. ve Sezgin, S.** (2004). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Psikososyal Sorunlar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-8.
- Öz, Z.** (2018). Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Kaygı Düzeyi ve Başa Çıkma Stratejilerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbesler, C.** (2008). Farklı Gelişimsel Özellikleri Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Sorunları. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 8(1-2), 25-36.
- Özbey, Ç.** (2009). Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Özbey, Ç.** (2012). Dünden Bugüne Otizm. İstanbul: Yuka Kids.
- Özbey, S.** (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı Yaş Çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.

- Özçelik, İ.** (1987). Özel Eğitim Alanı ve Özürlü Olma Durumu. Ankara:Fon Matbaası
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği** (Değişiklik: 21.7.2012/ R.G. : 28360), 26184, T.C. Resmî Gazete, 31.05.2006.
- Özekes, M., Girli, A., Sarısoy, M. ve Yurdakul, A.** (1998). Evlilik İlişkilerinde Engelli Çocuğa Sahip Olmanın Rolü. 10. Ulusal Psikoloji Kongresi'inde sunulmuş sözlü bildiri, Ankara.
- Özgülven, İ. E.** (2007). Psikolojik Testler. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgülven, İ. E.** (2010). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgülven, İ.E.** (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Selimoğlu, Ö. G. ve Töret, G.** (2014). Otizme Yolculuk: Otizimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algılarına İlişkin Görüşleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(1), 323-348.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S.** (1998). Özel Eğitime Giriş (9. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özşenol, F., Işıkhan, V., Ünay, B., Aydın, H. G., Akın, R. ve Gökçay, E.** (2003). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi, 45(2), 156-164.
- Öztürk, Ü. F.** (2018). Fenilketonürlü Çocukları Olan Ebeveynlerin Yaşam Kalitelerinin ve Hastalığa İlişkin Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Özüğurlu, K.** (1985). Evlilik Raporu. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Özüğurlu, K.** (2006). Karı-Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar. Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Parrott, W.G.** (2001). Emotions in Social Psychology: Volume Overview. In W.G. Parrott (Ed.), Emotions in social psychology (sf.1-19). PA: Psychology Press.
- Piştav Akmeşe, P., Mutlu, A. ve Gürel, M. K.** (2007). Serebral Paralizili Çocukların Annelerinin Kaygı Düzeyinin Araştırılması. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 50(3), 236-240.
- Rarity, J. C.** (2007). Nonfinite Grief in Families with Children on the Autism Spectrum a Dissertation. Unpublished doctoral dissertation, St. Mary's University. Halifax.
- Rıza Özen, S.** (2016). Evli Bireylerin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Psikolojik İyi Oluşları ve Evlilik Doyumları ile İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Riggio, H. R., Weiser, D. A., Valenzuela, A. M., Lui, P. P., Montes, R. ve Heuer, J.** (2013). Self-Efficacy in Romantic Relationships: Prediction of Relationship Attitudes and Outcomes. The Journal of Social Psychology, 153(6), 629-650.
- Rimmerman, A., Turkel, L. ve Crossman, R.** (2003). Perception of Child Development, Child-Related Stress and Dyadic Adjustment: Pair Analysis of Married Couples of Young Children with Developmental Disabilities. Journal of Intellectual & Developmental Disability, 28,(2), 188-195.
- Risdal, D. ve Singer, G.** (2004). Marital Adjustment in Parents of Children with Disabilities: A Historical Review And Meta-Analysis. Research & Practice for Persons with Severe Disabilities, 29 (2), 95-103.

- Robinson, M. ve Neece, C. L.** (2015). Marital Satisfaction, Parental Stress and Child Behavior Problems Among Parents Of Young Children with Developmental Delays. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 8, 23-46. DOI: 10.1080/19315864.2014.994247
- Rodriguo, J. R., Morgan, S. B. ve Geffken, G.** (1990). Families of Autistic Children: Psychological Functioning of Mothers. *Journal of Cilnical Child Psychology*, 19(4). 371- 379.
- Rollins, B. C. ve Feldman, H.** (1970). Marital Satisfaction Over the Family Life Cycle. *Joumal of Marriage and the Family*, 32, 20 - 27.
- Saban, F.** (2010). Zihinsel Engelli Kardeşe Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Durumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı , Erzurum.
- Sabatelli, R. M.** (1988). Exploring Relationship Satisfaction: A Social Exchange Perspective on the İnterdependence Between Theory, Research and Practice. *Family Relations*, 37(2), 217- 222.
- Safran, J. D.** (2014). Psikanaliz ve Psikanalitik Terapiler. G. Akkaya (Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Sakakibara, R. ve Endo, T.** (2016). Cognitive Appraisal as a Predictor of Cognitive Emotion Regulation Choice. *Japanese Psychological Research*, 58(2), 175-185.
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F.** (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitim Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 38 (2), 89-102.
- Sarı Yıldırım, H.** (2007). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Aile Yüklenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 2.
- Sarıhan, C.** (2007). Engelli Çocuğa Sahip Olan ve Olmayan Annelerin Aile İşlevleri ile Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıkaya, S.** (2011). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Stresle Başa Çıkma Düzeylerinin ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarısoy, M.** (2000). Otistik ve Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sarıyıldız, D.** (2017) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Evlilik Uyumunun İncelenmesi. *Aydın Üniversitesi Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Saxton, L.** (1982). *Marriage. The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family.* (5.Edith). Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadswort, 216-224.
- Seligman, M.** (1991). *Counseling Parents with Children with Disabilities: The Family with a Handicapped Child.* Boston: Allyn Bacon.
- Seltzer, MM., Greenberg, JS., Floyd, FJ., Pettee, Y. ve Hong, J.** (2001). Life Course Impacts of Parenting A Child With A Disability. *Am J Ment Retard*, 106(3), 265-86.
- Sezen, L.** (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-194.

- Sheppes, G., Scheibe, S., Suri, G., Radu, P., Blechert, J. ve Gross, J. J.** (2014). Emotion Regulation Choice: A Conceptual Framework and Supporting Evidence. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(1), 163-181.
- Simmerman, S., Blacher, J. ve Baker, B.** (2001). Fathers' and Mothers' Perceptions of Father Involvement in Families with Young Children with A Disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 26 (4), 325-338.
- Smith, C.J. ve Nastro, M.** (1993). The Effect of Occupational Therapy Intervention on Mothers of Children with Cerebral Palsy. *American Journal of Occupational Therapy* 47,811-817.
- Soylu, Y. ve Kağmıcı, Y. D.** (2015). Evlilik Uyumunun Empatik Eğilim, İletişim ve Çatışma Çözme Stilllerine Göre Yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (43), 43-54.
- Spanier, G. B.** (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing The Quality of Marriage and Similar Dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Stack, S. ve Eshleman, J.R.** (1998), Marital Status and Happiness: A 17- Nation Study. *Journal of Marriage & The Family*, 60 (2), 527-537.
- Sütterlin, S., Paap, M.C.S, Babic, S., Kübler, A. ve Vögele, C.** (2012). Rumination and Age: Some Things Get Better. *Journal of Aging Research*, 10.
- Şardağ, S.** (2010). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Başa çıkma Tarzları ve Aile Sosyal Desteğinin Evlilik Uyumlarını Yordaması. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şendil G, ve Balkan, K.** (2005). Anne Baba Olmak Dizisi, Çocuğun Eğitimi Ailede Başlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şener, A.** (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G.** (2008). Arkadaşlık İlişkilerinin Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi*, 1-15. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/index.php>.
- Şentürk, E.** (2018). Evlilikte Özyetkinlik, Ebeveyn Özyetkinliği, Bilişsel Duygu Düzenleme ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, T.T., Taşçı, M. ve Karabulut, D.** (2015). Kronik Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Başka Çocuk Yapma İsteği ve Anne Baba Birlikteliğine Etkisi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi Dergisi*, 50,163-169.
- Taanila, A., Kokkonen, S. and Jaruelin, M.Z.** (1996). The Long-Term Effects of Childrens Early-Anset Disability An Marital Relationships. *Developmental Medicine and Child Neorology*, 38, 567-577.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S.** (2015). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı. Ankara: Nobel Akademik.
- Tarhan, N.** (2006). Evlilik Psikolojisi. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N.** (2009). Duyguların Dili. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N.** (2017). Aile Okulu ve Evlilik. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taycan, S. E. ve Kuruoğlu, A. Ç.** (2013). Evlilik Uyumu ile Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(1),9-18.
- Tekinarslan, İ.** (2008). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. İçinde: Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler. Diken, İ.H (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

- Temeloğlu, E.** (2014). Çiftlerden Birisi Eksen I Tanısı Almış Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının, Patolojiye Dair Atıfları, Kontrol Odakları ve Baş Etme Yolları Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Thompson, R.A.** (1991). Emotional Regulation and Emotional Development. *Education Psychology Review*, 3, 269-307.
- Thompson, R.A.** (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 25-52.
- Thompson, R.A. ve Calkins, S.D.** (1996). The Double-Edged Sword: Emotional Regulation for Children at Risk. *Development and Psychopathology*, 8(1),163-182.
- Tolan, . .** (2015). Evlilik Uyumunun Kişilik zellikleri, İlişkiye Dair İnançlar ve atışma özm Stilleri Bağlamında Yordanması.(Diyarbakır İli rneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnn Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Tonge B.J., Einfeld S.L. ve Gray K.M.** (2004). The Family Burden of Emotional and Behavioural Problems in Children with Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 48, 370.
- Toros, F.** (2002). Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli ocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon, Evlilik Uyumunun ve ocuğu Algılama Şeklinin Değerlendirilmesi. *Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 23.
- Trives, R., Bravo B.N., Latorre, J.M. ve Ros, L.** (2016). Age and Gender Difference in Emotion Regulation Strategies: Autobiographical Memory, Rumination, Problem Solving and Distraction. *Span.J.Psychol*, 19(1), 43.
- Troy, A.S., Wilhelm, F.H., Shallcross, A.J. ve Mauss, I.B.** (2010). Seeing the Silver Lining: Cognitive Reappraisal Ability Moderates the Relationship Between Stress And Depressive Symptoms. *National Institutions of Health*, 10(6),783-795.
- Tunçel, E.** (2019). Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları ve Aleksitimi İlişkisinde Prefrontal İşlevlerin, Empatinin ve Duygu Düzenleme Glğnn Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ő.** (1999). Evlilik Uyum leğinin Güvenilirlik ve Geçerlilik alışması. *3P Dergisi*,7(1). 50-57
- Tutarel-Kışlak, Ő. ve abuka, F.** (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumunu ile İlişkisi. *Aile ve Toplum*, 2(5), 35-41.
- Tutaler - Kışlak, Ő. ve avuşoğlu, Ő.** (2006). Evlilik Uyumunu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 61-68.
- Tutarel- Kışlak, Ő. ve Göztepe, I.** (2012). Duygu Dışavurumu, Empati, Depresyon ve Evlilik Uyumunu Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 27-46.
- Tuzcu, A.** (2017). Evli Bireylerde Kişilik zelliklerinin Evlilik Uyumunu ve Evlilik Doyumunu zerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüfekçi Hoşgör, E.** (2013). Evli çiftlerin fke İfade Tarzları ile Evlilik Uyumunun İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Türkan, M. M.** (2017). İşitme Engelli Çocukların Annelerinin Stres Düzeyini ve Evlilik Doyumlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Van Riper, M., Ryff, C. ve Pridham, K.** (1992). Parantel and Family Well-Being in Families of Children With Down Syndrome: A Comparative Study. *Research in Nursing and Healthy*, 15(3), 227-235.
- Vaizoğlu, F.** (2008). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Davranışları ile Ebeveynlerinin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vural-Yüzbaşı, D.**(2019). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin İyi Oluşlarının Başa Çıkma Tarzları, Aile Gereksinimleri ve Sosyal Destek Değişkenleriyle Modellenmesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*,17(1), 108-134.
- Werner, K. ve Gross, J. J.** (2010). Emotion Regulation and Psychopathology. A. M. Kring ve D.M. Sloan (Eds), *Emotion regulation and psychopatology* (13-37). Newyork: Guilford Press.
- Westermann, S., Boden, M. T., Gross, J. J. ve Lincoln, T. M.** (2013). Maladaptive Cognitive Emotion Regulation Prospectively Predicts Subclinical Paranoia. *Cognitive Therapy and Research*, 37(4), 881-885.
- White, N. ve Hastings, R. P.** (2004). Social and Professional Support for Parents of Adolescents with Severe Intellectual Disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 17, 181–190.
- WHO.**(1996).Guide for Mental Retardation. İnternet Erişimi: https://www.who.int/mental_health/media/en/69.pdf.
- Wing, L.** (2005). Otizm El Rehberi. Semra Kunt (Çev.). Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul.
- Wolgast, M., Lundh, L. ve Viborg, G.** (2011). Cognitive Reappraisal and Acceptance: An Experimental Comparison of Two Emotion Regulation Strategies. *Behaviour Research and Therapy*, 49, 858-866.
- Wolkenstein, L., Zwick, J. C., Hautzinger, M. ve Joormann, J.** (2014). Cognitive Emotion Regulation in Euthymic Bipolar Disorder. *Journal of Affective Disorders*, 160, 92-97.
- Yalçın, H.** (2014). Evlilik Uyumu ile Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yeşiltepe, S. S. ve Çelik, M.** (2014). Öğretmenlerin Evlilik Uyumlarının Psikolojik İyi Olma ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 13(3), 992-1013.
- Yıldırım, F. ve Conk, Z.** (2005). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Anne/Babaların Stresle Başa Çıkma Tarzlarına Ve Depresyon Düzeylerine Planlı Eğitimin Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(2), 2.
- Yıldırım, N.** (2004). Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri. *Bilig*, 28, 59-81.
- Yıldırım, S.** (2007). Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik Düzeyi ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım Doğru, S.** (2013). Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim. Ankara: Maya Akademi
- Yıldırım, T.** (2018). Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri, İlişkiye Dair Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilik Uyumu İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yılmaz, A. ve Avcı, A.G.** (2015). 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Bazı Toplumsal Cinsiyet Özellikleri ile Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(2),180-193.
- Yörükoğlu, A.** (1998). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurdakul, A. ve Girli, A.** (1998). Engelli çocuğu olan ailelerin sosyal destek örüntüleri ve bunun psikolojik sağlık ile ilişkisi. http://www.isikozelegitim.com/wp-content/uploads/2018/04/03_Ebeveynlerin-Sosyal-Destek-Oruntuleri.pdf.
- Yüksel, Ö.** (2013). Kadınlarda Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rollerini. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zehir, T.** (2016). Evlilik Uyumu ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zlomke K.R. ve Hahn K.S.** (2010). Cognitive Emotion Regulation Strategies: Gender Differences and Associations to Worry. Personality and Individual Differences, 48, 408-413.

EKLER

EK 1: Sosyo - Demografik Bilgi Formu

EK 2: Evlilikte Uyum Ölçeği

EK 3: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği

EK 4: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

EK 5: Evlilikte Uyum Ölçeği İçin Kullanım İzni

EK 6: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği İçin Kullanım İzni

EK 7: Etik Onayı Formu

EK - 1

SOSYO - DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sayın katılımcı, bu anket araştırması İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans Programı'nda olan “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların Anne ve Babalarının Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Evlilik Uyumuna Etkisinin İncelenmesi” adlı tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler gizli tutularak sadece bu bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Araştırmada size sorulan sorulara içtenlikle doğru cevap vermeniz araştırmanın sonucu için önemlidir Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz. Sizin durumunuza uygun olan cevap seçeneğini işaretleyerek ya da boşlukları doldurarak belirtiniz.

1. Cinsiyetiniz: a) Kadın b) Erkek

2. Yaşınız:-----

3. Eğitim Durumunuz:

- a) Okur – yazar değil
- b) Okur – yazar
- c) İlkokul mezunu
- d) Ortaokul mezunu
- e) Lise mezunu
- f) Üniversite mezunu
- g) Lisanüstü

4. Çalışma durumunuz:

- a) Çalışıyor
- b) Çalışmıyor
- c) Emekli

5. Çalışıyorsanız mesleğiniz: -----

6. Ailenizin ortalama aylık gelirini nasıl buluyorsunuz:

- a) Düşük
- b) Orta
- c) Yüksek

7. Eşinizle nasıl evlendiniz?

- a) Görücü usulü ile
- b) Baskı ile (Aile ya da başkalarının zorlaması)
- c) Flört ederek
- d) Kaçarak

8. Ne kadar süredir evlisiniz?

- a) 1 – 5 yıl arası
- b) 6 – 10 yıl arası
- c) 11 – 15 yıl arası
- d) 16 – 20 yıl arası
- e) 21 ve üstü

9- Aile tipiniz nedir?

- a) Çekirdek aile

- b) Geniş aile
- c) Parçalanmış aile

10- Kaç çocuğunuz var? -----

11- Özel eğitim alan çocuğun cinsiyeti:

- a) Kız
- b) Erkek

12- Özel eğitim alan çocuğun yaşı: -----

13- Özel eğitim alan çocuğun tanısı nedir? (Lütfen öncelikli tanısını işaretleyiniz)

- a) Otizm
- b) Zihinsel yetersizlik
- c) Bedensel yetersizlik
- d) İşitme yetersizliği

14- Özel eğitim alan çocuğunuz okula gidiyor mu?

- a) Okula gitmiyor
- b) Okula gidiyor
- c) Okula kaynaştırma öğrencisi olarak gidiyor

15- Özel eğitim alan çocuğunuz kaç yıldır eğitim alıyor?

	Birinci çocuk	İkinci çocuk
a) 1 yıldan az	( )	( )
b) 1- 3 yıl arası	( )	( )
c) 3 – 6 yıl arası	( )	( )
d) 6 – 9 yıl arası	( )	( )
e) 9 yıl ve üzeri	( )	( )

16- Özel eğitim alan çocuğunuz rehabilitasyon merkezi dışında eğitim alıyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır

17- Özel eğitim alan çocuğun bakımı/gelişimi ile kim ilgileniyor? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- a) Anne ( )
- b) Baba ( )
- c) Diğer ( ) ise bakım veren kişinin yakınlık derecesi -----

18. Aile içinde özel eğitim alan çocuğunuzun bakımı ile ilgili yeterince destek aldığınızı düşünüyor musunuz?

- a) Evet   b) Hayır

19. Evet ise aldığınız destek düzeyini tanımlar mısınız?

- a) Hafif
b) Orta
c) Yüksek

20. Özel eğitim alan çocuğunuzun aileye getirdiği duyguyu nasıl tanımlarsınız?

- a) Korku
b) Mutluluk
c) Heyecan
d) Endişe
e) Diğer-----

21. Ailede başka engelli birey var mı?

- a) Evet ise kim?-----
b) Hayır

EVLİLİKTE UYUM ÖLÇEĞİ

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

* * * * *

Çok
Mutsuz Mutlu Çok Mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma ya da anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak (X) şeklinde belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

	Her zaman anlaşmaz	Hemen her zaman anlaşmaz	Ara sıra anlaşamadığımız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Her zaman anlaşamayız
2. Aile bütçesini idare etme	( )	( )	( )	( )	( )	( )
3. Boş zaman etkinlikleri	( )	( )	( )	( )	( )	( )
4. Duyguların ifadesi	( )	( )	( )	( )	( )	( )
5. Arkadaşlar	( )	( )	( )	( )	( )	( )
6. Cinsel ilişkiler	( )	( )	( )	( )	( )	( )
7. Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış)	( )	( )	( )	( )	( )	( )
8. Yaşam felsefesi	( )	( )	( )	( )	( )	( )
9. Eşin akrabalarıyla anlaşma	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın yanındaki kutucuğu (X) şeklinde işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

- ( ) Erkeğin susması ile
( ) Kadının susması ile
( ) Karşılıklı anlaşmaya varılarak

sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

- Hepsini
- Bazılarını
- Çok azını
- Hiç birini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- Dışarıda bir şeyler yapmayı
- Evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini yapmayı tercih eder?

- Dışarıda bir şeyler yapmayı
- Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- Sık sık
- Arada sırada
- Çok seyrek
- Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz;

- Aynı kişiyle evlenirdiniz
- Farklı bir kişiyle evlenirdiniz
- Hiç evlenmediniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- Hemen hemen hiçbir zaman
- Nadiren
- Çoğu konularda
- Her konuda

BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

OLAYLARLA NASIL BAŞA ÇIKARSINIZ?
Herkes zaman zaman tatlı acı olaylarla karşılaşmakta ve kendine özgü tepkiler vermektedir. Aşağıdaki sorular, olumsuz durumlarla karşılaştığınızda genelde neler düşündüğünüzü belirlemeyi amaçlamaktadır.
1. Genelde kendimi suçlu hissederim.
2. Olanları kabul etmek zorunda olduğumu düşünürüm.
3. Yaşadıklarım hakkında neler hissettiğimi sık sık düşünürüm.
4. Yaşadıklarımı düşünmekten ziyade daha iyi şeyler düşünmeyi tercih ederim.
5. Elimden gelenin en iyisinin ne olduğunu düşünürüm.
6. İçinde bulunduğum durumdan bir şeyler öğrenebileceğimi düşünürüm.
7. Herşey daha da kötü olabilirdi diye düşünürüm.
8. Yaşadıklarımın, diğerlerinin yaşadıklarından çok daha kötü olduğunu düşünürüm.
9. Olaylarda diğerlerinin suçlu olduğunu düşünürüm.
10. Olaylardan sorumlu olan kişinin ben olduğumu düşünürüm.
11. Durumu (olanları) kabullenmek zorunda olduğumu düşünürüm.
12. Yaşadıklarım hakkında ne düşündüğüme ve ne hissettiğime takılırım.
13. Yaşadığım olumlu olaylarla ilgili yapacak bir şeyimin olmadığını düşünürüm.
14. Durumla en iyi şekilde nasıl başa çıkabileceğimi düşünürüm.
15. Olaylardan sonra daha güçlü bir kişi haline geldiğimi düşünürüm.
16. Diğerlerinin daha kötü olaylarla karşılaştıklarını düşünürüm.
17. Sürekli olarak, yaşadıklarımın ne denli kötü şeyler olduğunu düşünürüm.

18. Olanlardan diğerlerinin sorumlu olduğunu hissedirim.
19. Bu olayda yaptığım hataları düşünürüm.
20. Olayla ilgili olarak birşeyleri değiştiremeyeceğimi düşünürüm.
21. Yaşadıklarımın dolaylı hissettiklerimin sebebini anlamaya çalışırım.
22. Olanlardan ziyade iyi şeyler düşünmeyi yeğlerim.
23. Durumu nasıl değiştirebileceğimi düşünürüm.
24. Kötü olayların iyi yönlerinin de olduğunu düşünürüm.
25. Son yaşadığımın, diğer yaşadıklarım kadar kötü olmadığım düşünürüm.
26. Başıma gelenlerin, bir kişinin başına gelebilecek en kötü şeyler olduğunu düşünürüm.
27. Bu sorunda, diğerlerinin yaptıkları hataları düşünürüm.
28. Asıl sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm.
29. Olumsuz durumlarla yaşamayı öğrenmek zorunda olduğumu düşünürüm.
30. Olayın bende uyandırdığı hisleri derinlemesine irdelerim.
31. Yaşadığım güzel olayları düşünürüm.
32. Yapabileceğim en iyi planın ne olduğunu düşünürüm.
33. Sorunun olumlu yanlarını bulmaya çalışırım.
34. Hayatta daha kötü şeylerin de olduğunu düşünürüm.
35. Devamlı olarak, sorunun ne denli kötü olduğunu düşünürüm.
36. Sebebin, temelde diğerlerinden kaynaklandığını düşünürüm.

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU
(Niceliksel Araştırma Deseni)

Araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen bir yüksek lisans tezidir. Araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği'ni doldurmanız rica edilmektedir. Toplam 10-15 dakika sürmektedir. Vereceğiniz yanıtlar araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği açısından önemlidir. Bu nedenle değerlendirmenizi titiz ve samimi bir şekilde yapmanız, cevaplandırılmamış soru bırakmamanız, bilimsel sonuçlar açısından son derece önemlidir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmak size bağlıdır ve istediğiniz zaman herhangi bir gerekçe göstermeden araştırmadan ayrılabilirsiniz. Ayrıca araştırmacı tarafından gerekli görüldüğü durumda verileriniz araştırmaya dahil edilmeyebilir. Bu araştırma için sizden bir ücret talep edilmeyecek ve size bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırmadaki kayıtlar yasaların öngördüğü şekilde gizli tutulacak ve araştırmacı tarafından güvenli bir şekilde saklanacaktır. Araştırmada çıkan sonuçlar, kimlik bilgileriniz hiçbir şekilde açıklanmaksızın kongrelerde veya bilimsel amaçlı yayınlanabilir. Çalışma ile ilgili bilgi almak isterseniz araştırmacıya mail yoluyla ulaşabilirsiniz.

Araştırmacının Adı Soyadı: Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ
e-mail: demetyesiltas@hotmail.com

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu'ndaki tüm açıklamaları okudum. Konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklamalar yukarıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından da araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum.

Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Katılımınız için teşekkürler.

Gönüllünün Katılım Numarası:

EK - 5

EVLİLİKTE UYUM ÖLÇEĞİ İÇİN KULLANIM İZNI

Kimden: Demet YEŞİLTAS <demetyesiltas@icloud.com>

Konu: Ölçek kullanım izni hk.

Tarih: 22 Ocak 2019 23:08:48 GMT+2

Kime: sennurkislak@hotmail.com, kislak@ankara.edu.tr

Sayın Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK

Ben Demet ERDEMİR YEŞİLTAS, İstanbul Aydın Üniversitesi'nde psikoloji alanında yüksek lisans yapmaktayım. Yüksek lisans bitirme tezi kapsamında planladığım çalışmamda Evlilikte Uyum Ölçeği'nizi kullanmak için izninizi talep ediyorum. Desteğiniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla

Demet ERDEMİR YEŞİLTAS

Kimden: sennur tk <sennurkislak@hotmail.com>

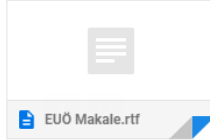
Konu: İt: Evlilikte Uyum Testi

Tarih: 22 Ocak 2019 23:34:57 GMT+2

Kime: "demetyesiltas@icloud.com" <demetyesiltas@icloud.com>

Merhaba,
Ekte EUÖ'yü gönderdim.Puanlama için makalenin tümünü okursanız,hatasız olur.
Kolay gelsin
ŞK

2 Ek

EK - 6

BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ İÇİN KULLANIM İZİNİ

Ben Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ. İstanbul Aydın Üniversitesi'nde psikoloji alanında yüksek lisans yapmaktayım. Yüksek lisans bitirme tezi kapsamında planladığım çalışmamda "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ)" adlı ölçeğinizi kullanmak için izninizi talep ediyorum. Desteğiniz için çok teşekkür ederim.

Saygılarımla

Demet ERDEMİR YEŞİLTAŞ

Kimden: oyaonat@trakya.edu.tr

Konu: Ynt: Ölçek kullanım izni Hk.

Tarih: 15 Ocak 2019 15:09:00 GMT+2

Kime: Demet YEŞİLTAŞ <demetyesiltas@icloud.com>

Merhaba,
ölçek ektedir, iyi çalışmalar diliyorum.

Pts, Oca 14, 2019 20:01 tarihinde , Demet YEŞİLTAŞ <demetyesiltas@icloud.com> tarafından yazıldı:

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Oya ONAT KOCABIYIK

EK - 7

ETİK ONAYI FORMU

Evrak Tarih ve Sayısı: 18/03/2019-1576

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-044
Konu : Demet ERDEMİR YEŞİLTAS'ın Etik
Onayı Hk.

Sayın Demet ERDEMİR YEŞİLTAS

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 11.03.2019 tarihli ve 2019/04 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/en/Vision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BELSY11HV>

Adres: Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekirce / İSTANBUL
Telefon: 444 1 428
Elektronik Ağ: <http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Ünvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Demet ERDEMİR YEŞİLTAS
Doğum Tarihi ve Yeri : 13.11.1977 İstanbul

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans : 2016, İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Yüksek Lisansı
Lisans : 2011, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi
Önlisans : 2003, Trakya Üniversitesi Meslek Yüksekokulu
Lise : 1995, Bahçelievler Lisesi
Ortaokul : 1991, Bahçelievler Ortaokulu
İlkokul : 1988, Tercüman Koleji

E-Posta: demetyesiltas@hotmail.com

